

Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2008

Katsauksen laatinut työryhmä:

Aakkula, Jyrki	(luku 6)
Ahlstedt, Jaana	(taitto, toimitus)
Heikkilä, Jaakko	(luku 5)
Helin, Janne	(luku 5)
Jansik, Csaba	(luku 2.5)
Karhula, Timo	(luku 2.3, 4.1)
Knuuttila, Marja	(luku 1.1)
Koikkalainen, Kauko	(luku 5)
Koivisto, Anu	(luku 2.4)
Latukka, Arto	(luku 4.3)
Miettinen, Antti	(luku 5)
Myyrä, Sami	(luku 4.2)
Niemi, Jarkko	(luku 2.3)
Niemi, Jyrki	(luku 2.1, 2.5, 3, yhteenveto, toimitus)
Rantamäki-Lahtinen, Leena	(luku 1.2)
Sipiläinen, Timo	(luku 4.2)
Tauriainen, Jukka	(luku 4.3)
Tuomisto, Jussi	(luku 2.2)
Turunen, Harri	(luku 4.1)
Vanninen, Leena	(luku 4.4)
Vihinen, Hilkka	(luku 6)
Voutilainen, Olli	(luku 6)
Väre, Minna	(luku 1.3)

Kannen suunnittelu: Ben Rydman

Kansikuva: Eero Järnefelt, *Lehmisavu* (1891), yksityiskokoelma, öljymaalauk-
(57,5 x 89 cm), kuvaa rajattu

Kuva: Kuvataiteen keskusarkisto/Hannu Karjalainen

Taidemaalari ja professori *Eero Järnefelt* (1863–1937) oli Suomen taiteen kultakauden mestareita. Hänen maalauksissaan yhdistyivät tasapainoiset värit ja tunnelmallinen valaistus. Useimmat hänen teoksistaan ovat idyllisiä ja luonnon kauneutta korostavia. Vesi, taivas ja pilvet olivat usein hänen huomiensa kohteena – etenkin pilvinen, harmaa ja hieman alakuloinen sää sai Järnefeltistä oivan tulkitsijan. Kesällä 1891 Järnefelt maalasi tämän idyllisen *Lehmisavu*-maalauksen, jossa komeat lehmät lepäävät rauhallisina pienen lehmisavun ympärillä kesäyön kajossa.

Taloustutkimus

JULKAISUJA 108

Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2008

Jyrki Niemi ja Jaana Ahlstedt (toim.)

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus
Agrifood Research Finland
Economic Research
PUBLICATIONS 108

ISBN 978-951-687-147-2
ISSN 1458-2996

Copyright
MTT Taloustutkimus

Julkaisija
MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki
<http://www.mtt.fi/mttl>

Jakelu ja myynti
MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki
puh. (09) 560 80, telekopio (09) 563 1164
e-mail: julkaisut@mtt.fi

Painatus
Vammalan Kirjapaino Oy 2008

Esipuhe

Vuosi 2007 oli maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden markkinoilla erittäin poikkeuksellinen. Pitkään jatkunut maataloustuotteiden hintojen lasku kääntyi yllättäen erittäin jyrkkään nousuun. Talouskasvun mukanaan tuoma ruoan kysynnän vahvistuminen maailmalla on tosin antanut aiheen odottaa jo pidempäänkin, että jollain hetkellä maailmanmarkkinoilla tapahtuu käänne, jossa ylijäämäerien polkumyynti loppuu ja hinnat kääntyvät nousuun. Näitä odotuksia on osaltaan vahvistanut myös se, että ruoan tuotannon globaali tuottavuuskasvu on viime vuosina lähes pysähtynyt ja se on jäänyt selvästi jälkeen maailman väestönkasvusta saati talouskasvun mukanaan tuomasta ostovoiman kasvusta. Myös ilmastonmuutoksen aiheuttamat äärimmäiset sääriskit ja suurten satovaihtelujen mahdollisuus ovat olleet tiedossa. Tästä huolimatta markkinat yllättivät meidät kaikki. Kuivuudesta ja runsaista sateista eri puolilla maailmaa seuranneet kadot tyhjensivät ruokavarastot ennätysellisen alhaalle, markkinat hermostuivat ja hinnat kääntyivät erittäin nopeaan nousuun.

Kulunut vuosi antoi esimakua siitä, että erittäin joustamattoman kysynnän, joustamattoman tarjonnan ja suurten tarjontashokkien leimaamat maataloustuotteiden markkinat voivat olla äärimmäisen arvaamattomat. Toivottavasti vuosi palautti meiliin meille nälkää ja ruokapulaa kokemattomille sen, että ruoka tuotetaan luonnon ehdoilla ja luonnon armoilla. Kovatkaan panostukset eivät välttämättä tuota hyvää satoa, elleivät sääolot anna mahdollisuutta hyvän sadon kasvattamiseen ja korjaamiseen. Luonto ei myöskään tunne sääliä silloin, kun se näyttää voimansa.

Suomalaisella kuluttajalla ja viljelijällä oli kuitenkin onnea mukana, koska maassamme korjattiin ennätysmäinen 4,3 miljardin kilon viljasato. Voimakkaasta hintojen noususta huolimatta vilja oli hyvän kotimaisen sadon vuoksi halvempaa Suomessa kuin missään muualla Euroopassa. Myös ruoan kuluttajahintojen nousu jäi maltilliseksi ja pienemmäksi kuin muualla.

Nähtäväksi jää kuinka pitkäaikaisesti kulunut vuosi muutti ruokamarkkinoiden luonnetta. Odotettavissa on, että suuret hintavaihtelut ovat tulleet jäädäkseen ja hinnat vaihtelevat jatkossa enemmän kuin viime vuosina. Kulunut vuosi antoiakin vakavan signaalin ja opetuksen ruoan tuotannosta, jalostuksesta ja kaupasta vastaaville yrityksille siitä, että riski on aina kustannus ja riskeihin on syytä varautua nykyistä paremmin. Riskien hallinnalla ja huoltovarmuuteen liittyvillä näkökulmilla on ruokasektorilla erittäin suuri ja yhä kasvava merkitys.

MTT esittää parhaimmat kiitokset julkaisun toimittaneille professori Jyrki Niemelle ja tutkimussihteeri Jaana Ahlstedtille sekä kaikille julkaisun kirjoittamiseen osallistuneille tutkijoille.

Helsingissä 12. päivänä maaliskuuta 2008

Kyösti Pietola
Tutkimusyksikön johtaja
MTT taloustutkimus

Sisällysluettelo

Yhteenvedo	5
1. Maatalouden toimintaympäristö	8
1.1. Maa- ja elintarviketalous kansantalouden osana.....	8
1.2. Maaseudun yrittäjäyys.....	12
1.3. Suomalainen maatila	16
2. Maatalous- ja elintarvikemarkkinat.....	22
2.1. Maailmanmarkkinoiden kehitys	22
2.2. Peltokasvituotanto.....	24
2.3. Kotieläintuotanto	29
2.4. Puutarhatuotanto	34
2.5. Elintarvikemarkkinat	38
3. Maatalouspolitiikka	49
3.1. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka.....	49
3.2. Kansallinen tuki	52
4. Maatalouden taloudellinen tila.....	54
4.1. Maataloustulo	54
4.2. Maatalouden tuottavuuskehitys	55
4.3. Maatalous- ja puutarhayritysten tulos- ja kannattavuuskehitys.....	58
4.4. Maatalouden tuotantokustannukset	64
5. Maatalous ja ympäristö.....	66
5.1. Maatalouden ympäristövaikutukset	66
5.2. Maatalouden ympäristöohjaus	69
5.3. Maatalouden ympäristötuki vuosina 2007–2013.....	70
5.4. Vesiensuojelun suuntaviivat	71
5.5. Puheenaiheita vuonna 2007 ja tulevaisuuden näkökulmia	72
6. Maaseutu- ja aluepolitiikka	76
6.1. Maaseutupolitiikan monet ulottuvuudet	76
6.2. Eri maaseututyypit ja maatalouden merkitys maaseudulle	78
6.3. YMP:n II pilari keskeinen maaseutupolitiikan rahoitukselle.....	81
6.4. Luonnonhaittakorvauksen uudistaminen	83
Liitetaulukot.....	88

Erityisteemat

Puolella miljoonalla pellonomistajalla on kirjava joukko tavoitteita.....	20
Ruoan hinta ei ole karkaamassa kuluttajilta	40
Suomi Venäjän elintarvikemarkkinoilla	46
Rehujen hinnankorotus aiheutti kotieläintiloille kustannuskriisin	62
Sinisemmän Itämeren kustannukset ja hyödyt.....	74
Miten maatalousympäristöjen monimuotoisuus näyttäytyy maaseudun asukkaille?	85

YHTEENVETO

Kansainvälisillä maataloustuote- ja elintarvikemarkkinoilla vuosi 2007 oli erittäin vauhdikas. Viljasta maksettiin maailmalla parhaimmillaan yli tuplasti edellisvuosiin verrattuna. Myös maitotuotteiden maailmanmarkkinahinnat olivat edellisvuosia selvästi korkeammalla tasolla.

Äkillisen hintapiikin perussyynä ovat poikkeuksellisten sääolojen aiheuttamat heikot sadot monilla tärkeillä maataloustuotantoalueilla. Maailman viljavarastot ovat alentuneet ennätyksellisen alhaalle ja ne riittäisivät maailman kulutukseen vain noin puoleksitoista kuukaudeksi. Pieniksi huvonneet varastot hermostuttavat markkinaosapuolia, sillä ne eivät toimi puskurina markkinoilla.

Maataloustuotteiden maailmanmarkkinat murroksessa

Viljan ja kotieläintuotteiden globaalia kysyntää lisäävät puolestaan kulutustottumusten muutokset kehittyvissä talouksissa erityisesti Aasian väkirikkaissa maissa. Väestön vaurastuessa kulutus siirtyy yhä enenevässä määrin kasvituuotteista kotieläintuotteisiin ja viljapohjaista karjan rehua tarvitaan huomattavasti enemmän kuin ennen. Lisäksi hintaa ja hintaodotuksia nostaa viljan kysynnän kasvu biopolttoaineiden raaka-aineeksi.

Tarjontaa suuremman kysynnän odotetaan pitävän viljan ja muiden maataloustuotteiden hinnat edellisvuosia korkeammalla tasolla myös pitkällä aikavälillä. Taloudellisen yhteistyön järjestön OECD:n ja YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön FAO:n kesällä 2007 julkaiseman keskipitkän aikavälin ennusteen mukaan viljan ja öljykasvien hinnat ovat seuraavan kymmenen vuoden aikana 20–30 prosenttia viime vuosia korkeammalla tasolla. Jalostettujen maitotuotteiden

hintojen arvioidaan pysyttelevän noin 30–40 prosenttia korkeampina kuin mitä tämän vuosikymmenen alussa (2001–2005) keskimäärin.

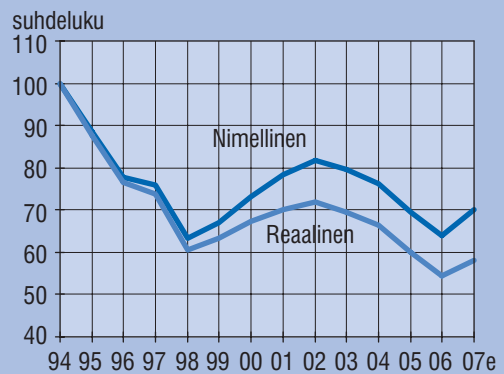
Maataloustulo nousi lähes kymmenen prosenttia

Maailmanmarkkinoiden hintamuutokset heijastuivat myös Suomeen. Yleensä varsin leppoisasti käyvä viljakauppa yltyi syksyn 2007 aikana poikkeuksellisen kiihkeäksi. Edellisvuodesta viljan avaushinnat nousivat Suomessakin peräti 50–75 prosenttia.

Viljasta on silti maksettu Suomessa selvästi alempaa hintaa kuin muualla Euroopassa tai Yhdysvalloissa. Alempaa hintatasoa on selitetty Suomen syrjäisen sijainnin ja pitkien etäisyyksien aiheuttamilla korkeilla rahtikustannuksilla ja pienillä volyyymeilla.

Myös kotieläintuotteiden tuottajahinnat nousivat Suomessa vuoden 2007 aikana. Sianlihasta maksettiin keskimäärin viisi, naudanlihasta neljä, siipikarjanlihasta kaksi ja maidosta kahdeksan prosenttia korkeampaa hintaa kuin edellisvuonna.

Tuottajahintojen nousun myötä maa- ja puutarhataloussektorin maataloustulo kohosi ensimmäisen kerran sitten vuoden

Maataloustulon kehitys Suomessa 1994–2007.

2002 jälkeen. Maataloustulo nousi vuonna 2007 lähes kymmenen prosenttia edellisestä vuodesta. Noususta huolimatta se oli reaalisin hinnoin laskien lähes viidenneksen alempi kuin vuonna 2002.

Maataloustulo koheni vuonna 2007 erityisesti kasvinviljely- ja maitotiloilla. Sika- ja siipikarjatiloiilla maataloustulo sitä vastoin laski, koska tuottajahinnan korotukset eivät kompensoineet rehukustannusten nousua.

Maataloustuotantoa harjoitti Suomessa vuonna 2007 yhteensä 66 800 maatilaa, joten tiloja oli 1 900 kappaletta eli lähes kolme prosenttia vähemmän kuin vuonna 2006. Tilojen keskikoko kasvoi 33,5 hehtaariin.

Elintarvikkeiden hinnat nousussa

Suomalaiselle elintarvikeviennille vuosi 2007 oli ennätysvuosi. Elintarvikkeita vietiin Suomesta yhteensä 1,3 miljardin euron arvosta, mikä on peräti 18,5 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Elintarvikkeita tuotiin Suomeen 3,1 miljardin euron arvosta, mikä on edellisvuoden tuontia 11 % enemmän. Elintarvikekaupan alijäämä siis laajeni ennätysmäisestä viennistä huolimatta edelleen runsaalla 100 miljoonalla eurolla.

Elintarvikkeet kallistuivat Suomessa vuoden 2007 aikana 2,1 %. Kuluttajahintaindeksin vuosimuutos oli 2,5 %, joten

elintarvikkeiden hintakehitys oli hieman keskimääräistä inflaatiokehitystä hitaampaa.

Ruuan hintakeskustelu kiihtyi alkuvuonna 2008, kun elintarviketeollisuuden ja kaupan uudet sopimukset tulivat voimaan. Niiden myötä elintarvikkeiden kuluttajahintoja nostettiin osin tuntuvasikin. Nostopaineita hintoihin aiheuttivat sekä raaka-aineiden kuten viljan, lihan ja maidon kallistuminen että teollisuuden ja kaupan kasvavat työvoima- ja logistiikkakustannukset. Elintarvikkeiden hintojen odotetaan nousevan vuonna 2008 keskimäärin noin 6–8 prosenttia.

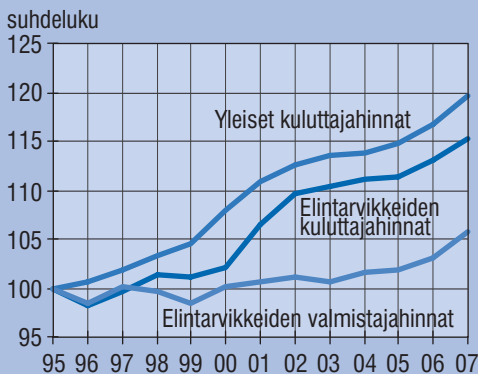
Yhteisen maatalouspolitiikan ”terveydentila” tarkastetaan

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) tulevaisuudesta on luvassa vilkasta keskustelua vuoden 2008 aikana. Euroopan komissio ehti julkaista oman ehdotuksensa yhteisen maatalouspolitiikan uudistamiseksi jo marraskuussa 2007.

Tämä niin sanottu ”CAP:n terveystarkastus” noudattaa vuoden 2003 uudistuksessa omaksuttua lähestymistapaa, jonka mukaan maataloustuotanto voi suuntautua entistä paremmin markkinoiden mukaan, kun tuet ja erilaiset rajoitukset eivät määrää sen suuntaa. Komissio haluaa tehdä 44 miljardia euroa vuodessa nielevästä CAP:sta nykyistä selvästi tehokkaamman ja yksinkertaisemman.

Komission mukaan tuen irrottamista maataloustuotannosta on jatkettava. Kotimaisen tarjonnan ylläpitäminen saattaa kuitenkin edellyttää, että tietyt tuet pidetään Suomessa edelleen tuotantoon sidottuina. Tuotantoon sidottua EU-tukea maksetaan Suomessa nauta- ja lammastiloille sekä tärkkelysperunan ja siementen tuottajille.

Komissio haluaa jatkaa myös tukien leikkaamista niiltä tiloilta, jotka saavat tukea yli 5000 euroa vuodessa.

Elintarvikkeiden valmistajahintojen ja kuluttajahintojen sekä yleisten kuluttajahintojen kehitys 1995–2007.

Nykyinen leikkaus on viisi prosenttia vuodessa. Ehdotuksen mukaan leikkaus nousee 13 prosenttiin vuoteen 2013 mennessä. Leikkauksista kertyneet varat on tarkoitettu käyttämään maaseudun muun elinkeinotoiminnan kehittämiseen.

Maitokiintiöjärjestelmä lakkautetaan

Suomelle ehdottomasti merkittävin asia uudistusehdotuksessa on maitokiintiötä koskevan EU-asetuksen muuttaminen. Maidontuotanto on maatalouden keskeisin tuotannonala Suomessa ja kiintiöiden avulla on voitu turvata tuotanto myös epäedullisilla tuotantoalueilla, jossa vaihtoehtoiset työmahdollisuudet ovat vähäiset (esim. Itä- ja Pohjois-Suomi).

Kiintiöjärjestelmä on siten ollut erittäin tärkeä suomalaiselle maidontuotannolle ja sen säilyttäminen olisi ehdottomasti kotimaisen tuotannon edun mukaista. Terveystarkastusta koskevassa tiedonannossa komissio kuitenkin selvästi toteaa, ettei maitokiintiöjärjestelmän jatkaminen

ole perusteltua vuoden 2015 jälkeen. Komission mukaan kiintiöjärjestelmä rajoittaa sektorin kilpailukykyä kasvua ja vaikeuttaa näin ollen sen hyötymistä kasvavista maailmanmarkkinoista.

Suomalaisen maitosektorin on siten pakko varautua kiintiöjärjestelmän poistumiseen ja pystyttävä löytämään vaihtoehtoinen tapa turvata kotimaisen maidontuotannon jatkuvuus. Olennaista maidontuotannon säilymistä kannalta on se, miten pystytään ylläpitämään kannustimet maidontuotannon jatkamiseen ja kehittämiseen tehokkaimmilla suomalaistiloilla.

Maatalouspolitiikan uudistaminen etenee kevään 2008 aikana laajalla neuvottelu- ja konsultointikierroksella, jonka pohjalta komissio rakentaa varsinaisen lopullisen lakiehdotuksen. Sen on määrä valmistua jo toukokuussa 2008. Sen jälkeen vaaditaan vielä EU-maatalousministerien hyväksyntä. Tavoitteena on, että maatalousministerit päättävät uudistuksesta vuoden 2008 loppuun mennessä.

Aktiivimaatilojen lukumäärä ja maataloustulo vuosina 1994–2007.

	Maatiloja kpl	Muutos ed. vuodesta, %	Muutos vuodesta 1994, %	Maataloustulo vuoden 2007 hinnoin, milj. €	Indeksi 1992–94 keskiarvo: 100
2007	66 800	-2,9	-35	988	63
2006	68 766	-0,5	-33	924	59
2005	69 088	-2,8	-33	1 017	65
2004	71 100	-1,3	-31	1 126	72
2003	72 000	-1,9	-30	1 181	76
2002	73 386	-2,7	-29	1 221	78
2001	75 384	-3,2	-27	1 190	76
2000	77 896	-5,2	-24	1 142	73
1999	82 142	-4,1	-20	1 077	69
1998	85 690	-3,0	-17	1 031	66
1997	88 370	-3,2	-14	1 253	81
1996	91 281	-4,5	-11	1 300	84
1995	95 562	-7,2	-7	1 488	96
1994	103 000 ¹			1 699	109

¹ MTT Taloustutkimuksen arvio

Lähteet: MTT Taloustutkimuksen kokonaislaskelma, MMM:n tukirekisteri.

1. MAATALOUDEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

1.1. Maa- ja elintarviketalous kansantalouden osana

Elintarvikkeiden ja juomien kulutusmenot ovat Suomessa yhteensä 17,9 mrd. euroa vuodessa. Kotiin hankittujen elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien osuus (10,2 mrd. euroa) kotitalouksien kulutusmenoista on 12 %. Tulojen kasvaessa välttämättömien elintarvikemenojen osuus kulutusmenoista on supistunut. Kun myös alkoholijuomat ja kodin ulkopuolella tapahtuva ruokailu huomioidaan, on elintarvikemenojen osuus 22 %. Ulkona tapahtuvan ruokailun osuus on noin 6 % kulutusmenoista.

Kun elintarviketalouden rahavirtaan sisällytetään kokonaiskulutusmenojen lisäksi elintarvikkeiden vienti sekä maataloustuotantoon liittyvät tuet, on elintarviketaloudessa vuosittain liikkuvien rahavirtojen yhteenlaskettu arvo noin 21,5 mrd. euroa. Tämä vastaa 11 %:ia Suomen bruttokansantuotteesta (BKT).

Maa- ja puutarhatalouden tuotanto

Maa- ja puutarhatalouden tuotannon bruttoarvo on kansantalouden tilinpidon mukaan noin 5,6 mrd. euroa, kun tuki otetaan huomioon tuotoksessa. Ostapanosten osuus tuotannon bruttoarvosta on yli puo-

let eli 3,0 mrd. euroa. Tästä tuontituotteiden osuus on noin 0,3 mrd. euroa.

Maa- ja puutarhataloudessa syntynyt arvonlisäys BKT:hen oli vuonna 2006 runsaat 2,6 mrd. euroa. Tämä vastaa 1,8 % kaikkien toimialojen yhteenlasketusta BKT:stä. Maa- ja puutarhatalouden BKT-osuus on vuosien mittaan selvästi pienentynyt, sillä tuotannon kasvu muilla sektoreilla on ollut alkutuotantoa selvästi nopeampaa. Tuotannon kasvua maataloudessa rajoittavat epäedulliset tuotanto-olot.

Elintarvikkeiden jalostus

Elintarviketeollisuuden tuotannon bruttoarvo oli 9 mrd. euroa ja arvonlisäys 2,3 mrd. euroa vuonna 2006. Tämä on 1,6 % kansantalouden vastaavasta arvonlisäyksestä ja reilut 7 % teollisuuden koko arvonlisäyksestä.

Elintarviketeollisuus on raaka-ainevaltaista sillä ostopanosten osuus on yli 70 % tuotannon bruttoarvosta. Teollisuus hankkii tarvitsemansa raaka-aineet pääosin kotimaiselta maa- ja puutarhataloudelta. Merkittävä osa elintarviketeollisuutta onkin kuljetuskustannusten takia riippuvainen kotimaisesta raaka-aineesta. Tuotannossa käytettyjen tuontituotteiden arvo on noin 1 mrd. euroa.

Elintarviketeollisuus on elektroniikka-, metsä- ja metalliteollisuuden ja koneiden valmistuksen jälkeen Suomen viidenneksi suurin teollisuudenala tuotannon arvonlisäyksellä mitattuna. Päätoimialat arvonlisäyksellä mitattuna ovat lihanjalostus, leipomoala, juomateollisuus ja maidonjalostus.

Kotimaisen jalostuksen uhkana on elintarvikkeiden tuonti. Markkinoiden avautuminen ja kaupan hankintojen tehostuminen ovat kasvattaneet elintarvikkeiden tuontia. Tuonnin osuus elintarvikkeiden kokonaiskulutuksesta on noin 20 %.

Elintarvikkeiden ja juomien kokonaiskulutusmenot, milj. euroa.

	2005	2006	%-muutos
Yhteensä	17 112	17 933	5
Elintarvikkeet	8 859	9 262	5
Alkoholittomat juomat	859	933	9
Alkoholijuomat	2 667	2 771	4
Ravituspalvelut	4 727	4 967	5

Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito.

Elintarvikkeiden kotimainen kauppa

Alkutuotannon ja jalostuksen ohella kaupan osuus elintarvikeketjussa on merkittävä. Elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskauppaportaan osuus kuluttajien elintarvikemenoista on kaikkiaan noin 2,7 mrd. euroa. Tämän päälle tulee vielä maatalous- ja muu tarvikekauppa sillä kuluttajille toimitettavien valmiiden elintarvikkeiden lisäksi kauppa välittää panoksia ja raaka-aineita muille elintarvikeketjun aloille.

Kotimainen elintarvikekauppa perustuu ketjuuntuneeseen tukku- ja vähittäiskauppaan, jossa tavaranhankinta on keskitetty. Kotimainen elintarvikekauppa ei ole samaan tapaan riippuvainen kotimaisesta perustuotannosta kuin kotimainen elintarviketeollisuus.

Kaupan asema elintarvikeketjussa suhteessa kotimaiseen raaka-ainetuotantoon ja elintarviketeollisuuteen on vahvistunut. Kauppa pystyy kilpailuttamaan kotimaista elintarviketeollisuutta erittäin tehokkaasti sekä keskenään että ulkomaisten yritysten kanssa.

Elintarvikekauppa on edelleen pitkälti kotimaisten ketjujen käsissä. Saksalaisen ruokaketju Lidlin tulo Suomen markkinoille vuonna 2002 lisäsi elintarvikekaupan hintakilpailua. Tehostuva ja kansainvälistyvä elintarvikekauppa mittaakin elin-

tarvikkeiden kotimaisuuden arvon ja merkityksen.

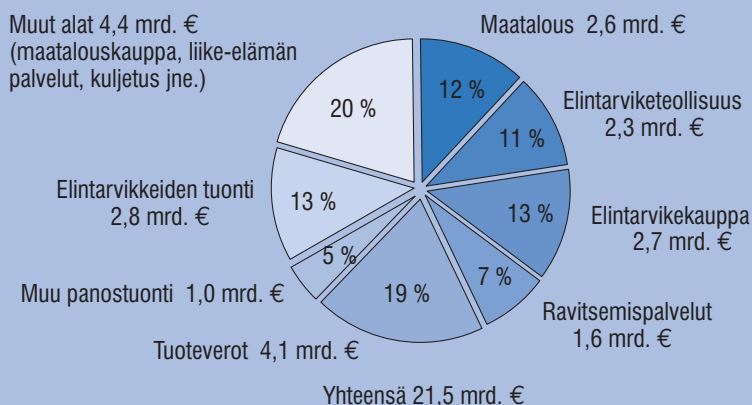
Elintarvikkeiden ulkomaankauppa

Elintarvikkeiden tuonnin arvo oli 3,1 mrd. euroa vuonna 2007. Tämä on noin 5 % koko tuonnin arvosta. Viennin arvo 1,3 mrd. euroa oli vajaa 2 % koko viennin arvosta. Vuonna 2007 sekä elintarvikkeiden tuonti että vienti kasvoivat. Elintarvike-sektorin ulkomaankaupan kauppatasetta heikentää edelleen muiden tuontipanosten, kuten polttoaineiden ja kemikaalien, tuonti.

Osa elintarviketuonnista on sellaisia alkutuotannon tuotteita, joita ei voida tuottaa Suomessa tai joiden kotimainen tuotanto ei ole riittävää. Osa tuontituotteista jalostetaan edelleen elintarvikkeiksi kotimaassa. Ristikkäiskaupan eli samankaltaisten tuotteiden, kuten juustojen, juomien ja makeisten, osuus ulkomaankaupassa on lisääntynyt. Viennistä osa on jalostamattomia tai vähän jalostettuja maatalousraaka-aineita, lihaa, viljaa ja voita.

Elintarviketalouden verot ja tuet

Valtio toimii elintarvikeketjussa kantaen veroja ja ohjaten tukea maatalouteen. Elintarvikkeilta ja juomilta kannettavien verojen

Arvio elintarviketalouden kokonaisrahavirroista vuonna 2006.

kertymä oli 4,1 mrd. euroa vuonna 2006. Elintarvikkeiden arvonlisäveron tuotto on vuositasolla noin 1,6 mrd. euroa ja alkoholijuomien 0,5 mrd. euroa. Ravintolapalvelujen 22 %:in arvonlisäveron tuotto on 1 mrd. euroa ja alkoholijuomaveron noin 1 mrd. euroa vuodessa. Lisäksi veroa kannetaan virvoitusjuomilta. Kulutuksen kasvu näkyy myös elintarvikkeissa ja juomisissa lisäten arvonlisäverotuottoja. Alkoholikulutuksen ohjaamiseksi tehdyt veromuutokset vaikuttavat alkoholiverotuottoon.

Elintarvikkeista kannettava 17 %:n arvonlisävero on korkea EU-maiden keskimääräiseen verrattuna. Hallitusohjelmaan sisältyykin veron alentaminen 12 %:iin. Veronalennuksella on kannatusta mutta vastustajat epäilevät alennuksen siirtymistä kuluttajahintaan.

Kun elintarvikkeilta kannettavien verojen lisäksi otetaan huomioon myös elintarvikeketjussa kannettavat energia-, polttoaine- ja tuloverot, niin kannettujen verojen määrä on yli kaksinkertainen ketjun saamaan tukeen, 2,1 mrd. euroa, nähden. Maatalouden tuet ovat joko EU:n kokonaan rahoittamia, EU:n ja kansallisin varoin rahoitettuja tai kokonaan kansallisin varoin rahoitettuja.

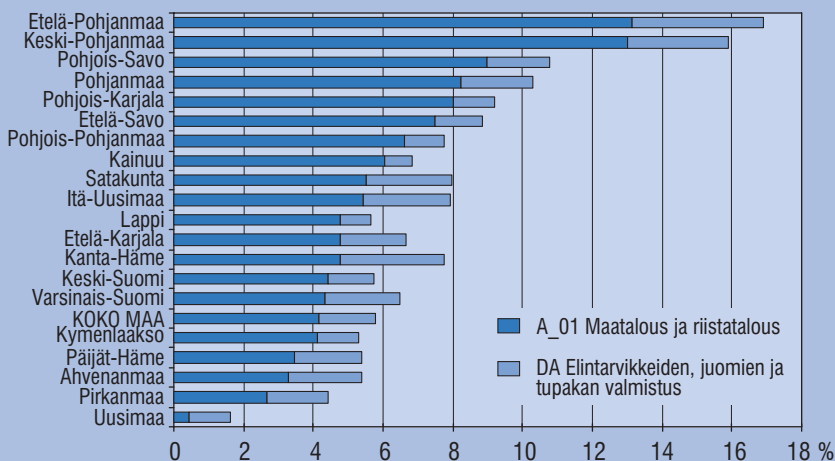
Elintarviketalouden aluetaloudelliset vaikutukset

Määrällisesti maataloustuotanto on keskittynyt parhaille tuotantoalueille maan länsi- ja lounaisosiin. Muutakin tuotantoa on keskittynyt etenkin eteläiseen Suomeen, jolloin maatalouden merkitys ei muodostu suureksi. Sen sijaan syrjäisemmillä alueilla ja maan itä- ja pohjoisosissa maatalouden merkitys on keskimääräistä suurempi.

Pohjanmaalla ja Savossa, jotka ovat maatalousvaltaisia alueita, maataloudessa syntyy noin 4–9 % alueen arvonlisäyksestä kun myös maatalouden saamat tuet otetaan huomioon. Maatalouden tuet lisäävätkin aluetalouksien tuloja.

Myös maatalouden panoskysynnällä on merkitystä aluetalouksissa. Maatalouden ostopanosten kautta arvonlisäystä syntyy kaikkiaan noin 1 mrd. euroa vuodessa. Suuri osa hankinnoista hyödyttää välittömästi aluetaloutta, etenkin maatalouskauppaa, rehuteollisuutta ja kuljetusta.

Elintarviketeollisuus keskittyy maatalouden tavoin maan etelä- ja länsiosiin. Elintarviketeollisuuden merkitys on suurin Etelä-Pohjanmaalla, jossa se muodostaa noin 7 % alueen arvonlisäyksestä. Eräissä

Maatalouden ja elintarviketeollisuuden työlliset (%) maakunnittain. Lähde: Tuotannon ja työllisyyden aluetiilit 2005, Tilastokeskus.

muissakin maakunnissa, esimerkiksi Hämeessä ja Itä-Uudellamaalla, elintarviketeollisuuden merkitys on keskimääräistä suurempi.

Maataloudessa ja elintarviketeollisuudessa ansaittujen tulojen käyttö lisää edelleen elintarviketalouden aluetaloudellisia vaikutuksia.

Elintarvikeketjun välittömät ja välilliset työllisyysvaikutukset

Maatalouden työllisten määrä oli vuonna 2007 lähes 89 000 henkilöä eli 3,6 % työllisestä työvoimasta. Tilaluvun vähentyessä työllisten määrä on vähentynyt. Maatalouden etu työllistäjänä on siinä, että työpaikat sijoittuvat sinne, missä muuta tuotantoa on vähemmän.

Hankkimalla ostopanoksia maatalous työllistää noin 20 000 henkilöä. Toisin kuin maataloudessa, nämä työpaikat sijoittuvat yleensä muualle kuin varsinaiselle maaseudulle, eli taajamiin ja kuntakeskuksiin.

Elintarviketeollisuus työllistää noin 36 000 henkilöä. Suurin osa elintarvikkeita jalostavasta noin 1 800 yrityksestä on pieniä ja keskisuuria alle 250 hengen yrityksiä, joten muutaman suuren yrityksen merki-

tys elintarviketeollisuuden työllisyydelle on keskeinen. Suuret elintarvikeyritykset työllistävät yli puolet alan työllisistä.

Osa yrityksistä jalostaa paikallisia raaka-aineita, jolloin työpaikat sijoittuvat lähelle alkutuotantoa. Tuotannon keskittäminen harventaa kuitenkin toimipaikkojen ja työllisten lukumäärää, etenkin suuremmissa yrityksissä. Osa pienemmistä elintarvikeyrityksistä, esimerkiksi leipomot, hyödyntää paikallista kysyntää.

Elintarviketeollisuus työllistää välillisesti pakkaus- ja kuljetusalalla, tukkukaupassa sekä erilaisissa liike-elämän palveluissa. Yhdessä maatalous ja elintarviketeollisuus työllistävät vajaat 200 000 henkeä.

Samalla kun työpaikat alkutuotannossa ja jalostuksessa vähenevät, ravitsemispalvelujen ja kaupan työpaikat lisääntyvät. Ravitsemispalvelujen työllisten määrä on 60 800 henkilöä ja elintarvikekaupan yli 50 000 henkilöä. Ravitsemispalvelujen ja kaupan työpaikat keskittyvät sinne, missä elintarvikkeiden kysyntä on suurin eli eteläiseen Suomeen ja asutuskeskuksiin.

Kun myös ravitsemispalvelujen ja elintarvikekaupan työllistävä vaikutus muilla aloilla huomioidaan, niin elintarvikesektorilla työllistää lähes 300 000 henkilöä.

Maatalouden ja elintarviketeollisuuden bruttokansantuoteosuus, perushintaan (käyvin hinnoin).

Vuosi	0	010, 014	DA	010, 014	DA
	Toimialat yhteensä milj. €	Maatalous ja siihen liittyvät palvelut ¹ milj. €	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus milj. €	Maatalous ja siihen liittyvät palvelut %	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus %
2006	144 957	2 645	2 324	1,8	1,6
2005	136 595	2 818	2 333	2,0	1,7
2004	132 621	2 715	2 295	2,0	1,7
2003	126 585	2 753	2 369	2,2	1,9
2002	125 699	2 908	2 362	2,3	1,9
2001	122 489	2 850	2 207	2,3	1,8
2000	115 167	2 755	1 818	2,4	1,6
1999	106 217	2 467	2 097	2,3	2,0
1998	101 365	2 249	2 097	2,2	2,1

¹ Tuotannontekijähintaan.

Lähde: Kansantalouden tilinpito 1998–2006 ennako, Tilastokeskus.

1.2. Maaseudun yrittäjyys

Maaseudun pienyritykset voidaan jakaa kolmeen ryhmään: perustuotantotiloihin, monialaisiin tiloihin ja muihin maaseudun pienyrityksiin. Perustuotantotiloilla harjoitetaan maa- ja metsätaloutta. Monialaisilla maataloilla harjoitetaan maa- ja metsätalouden lisäksi myös muun toimialan yritystoimintaa. Muita maaseutuyrityksiä ovat puolestaan maaseudulla sijaitsevat pienyritykset, joilla ei ole maatilakytKentää.

Yhteensä maaseudulla oli vuonna 2005 runsaat 131 500 pienyritystä, joista 34 % oli perustuotantotiloja, 18 % monialaisia tiloja ja 47 % muita pienyrityksiä. EU-jäsenyysaikana maaseudun pienyritysten kokonaisuus on hieman pudonnut perustuotantotilojen määrän voimakkaan supistumisen myötä. Monialaisten tilojen ja maaseudun muiden pienyritysten määrä ja suhteellinen osuus on sitä vastoin hienokeltaan kasvanut. Suomessa maatalojen monialaisuus on huomattavasti yleisempää kuin monissa muissa Euroopan maissa.

Monialaiset tilat Suomessa ja Euroopassa

Tiloja, jotka harjoittivat vuonna 2005 maatalouden ohella muuta yritystoimintaa, oli 24 300, eli 35 % suomalaisista tiloista oli monialaisia. Monialaisten tilojen määrä on kasvanut 11 % vuodesta 2000 ja 3 % vuodesta 2003. Muun yritystoiminnan harjoittaminen on perinteisestikin ollut yleistä viljelijöiden keskuudessa, mutta 1990-luvulla ja 2000-luvulla uutta toimintaa on aloitettu erityisen vilkkaasti. Muun yritystoiminnan aloittaminen liittyy usein tilan toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin; tuotteille ja palveluille on muodostunut uutta kysyntää, toisaalta maatalouden haasteet ovat saaneet viljelijäperheet hakemaan uusia toimeentulon lähteitä. Uutta toimintaa on perustettu erityisesti palveluiloille.

Monialaisten tilojen yritysjoukon sisällä on ollut melkoista vaihtuvuutta. Noin

60 % niistä tiloista, jotka olivat monialaisia vuonna 2005, oli harjoittanut muuta yritystoimintaa vähintään viisi vuotta, ja noin 15 % tiloista oli aloittanut vuoden 2003 jälkeen. Voidaan arvioida, että vuosittain noin 1 800 aktiivimaatila aloittaa ja noin 1 300 tilaa lopettaa muun toimialan yritystoiminnan harjoittamisen.

Vuonna 2005 monialaisia tiloja oli lukumääräisesti eniten Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla. Suhteessa alueen tilojen lukumäärään tiloja on eniten Lapissa, Uudellamaalla ja Ahvenanmaalla, vähiten Kaakkois-Suomessa ja Pohjois-Savossa. Tilat toimivat lukuisilla eri toimialoilla. Yleisin päätoimiala on koneurakointi, jota harjoitti kaikkiaan 41 % monialaisista tiloista vuonna 2005. Yleisiä toimialoja ovat myös matkailu ja erilaiset muut palvelut. Viime vuosina erityisesti uusiutuva energia tuottavien monialaisten tilojen määrä on kasvanut ja suurimmaksi teollisuuden toimialaksi onkin noussut energiantuotanto.

Yli kolmannes monialaisista tiloista harjoittaa useampaa kuin yhtä maatalouden ulkopuolista toimialaa. Muu yritystoiminta on suurimmalla osalla tiloista tiiviissä kytköksessä maatalouteen siten, että tilan kalustoa, rakennuksia, aluetta tai tuotteita käytetään yritystoimintaan ja tilan haltija, puoliso, perheenjäsen tai ainakin yksi tilayhtymän osakas osallistuu siihen. Tällaisia maatalouden kanssa yhteisiä resursseja käyttävää yritystoimintaa harjoitti kaikkiaan 79 % suomalaisista monialaisista tiloista. Valtaosalla (65 %) tiloista muuta yritystoimintaa verotetaan yhdessä maatalouden kanssa maatalouden verolain alaisena. Noin kolmannes monialaisilla tiloilla harjoitettavasta muusta yritystoiminnasta on puolestaan tilastoitu Tilastokeskuksen ylläpitämään yritys- ja toimipaikkarekisteriin.

Tiloilla harjoitettava muu yritystoiminta on luonteeltaan usein melko pienimuotoista. Vuonna 2005 noin 39 %:lla tiloista yritystoiminnan liikevaihto oli alle 10 000 euroa, toisaalta seitsemällä prosentilla tiloista muun yritystoiminnan liikevaihto

ylitti 200 000 euroa. Muu yritystoiminta työllisti noin 22 300 henkilötöyvuotta ja muun yritystoiminnan työtehtäviin osallistui kaikkiaan 46 950 henkeä vuonna 2005. Suurimman osan työstä tekevät edelleen viljelijäperheet itse, mutta ulkopuoliset työntekijät ovat kasvattaneet merkitystään. Kun vuonna 2000 maataloilla harjoitettava muu yritystoiminta työllisti yhteensä 11 300 perheen ulkopuolista työntekijää, jotka tekivät noin 3 100 henkilötöyvuotta, viisi vuotta myöhemmin heidän määräänsä

oli noussut lähes 15 000 henkeen ja työpaanos 7 600 henkilötöyvuoteen.

Monialaisten tilojen suhteellinen osuus kaikista tiloista on kasvanut viime vuosiina koko Euroopan unionin alueella, mutta keskimäärin Euroopan unionin alueella vain 12 % tiloista on monialaisia. EU-maista Suomessa on tilalukumäärään suhteutettuna eniten monialaisia tiloja. Monialaisuus on yleistä mm. Ranskassa ja Iso-Britanniassa ja se on harvinaista erityisesti Itä- ja Etelä-Euroopan maissa.

Monialaisten tilojen määrä vuosina 2000, 2003 ja 2005.

Toimiala	2000	2003	2005
Monialaisia tiloja yhteensä	21 838	23 551	24 295
<i>Muu alkutuotanto kuin maa- ja metsätalous</i>	744	1 328	1 815
Kalojen, rapujen yms. viljely tilalla	112	102	64
Turkistarhaus	632	647	510
Porotalous	*	423	574
Kalastus	*	156	144
Muu alkutuotanto	*	*	523
<i>Teollisuus</i>	4 786	4 140	3 753
Elintarvikkeiden jalostus	1 065	846	684
Muiden tuotteiden jatkojalostus	134	78	152
Puun jatkojalostus	1 349	1 134	889
Käsityöt	274	337	277
Uusiutuvan energian tuotanto	648	701	820
Turpeen tuotanto	311	267	217
Metallituotteiden valmistus	625	580	541
Muu valmistus	380	197	173
<i>Rakentaminen**</i>	*	697	881
<i>Kauppa</i>	1 056	1 234	1 299
<i>Palvelut</i>	15 019	16 143	16 547
Matkailu, majoitus, virkistyspalvelut	2 272	2 041	1 865
Urakointi	8 880	9 039	10 013
Hoito- ja hoivapalvelut	263	249	234
Kuljetus	1 055	1 083	833
Liike-elämää palveleva toiminta	*	736	680
Hevostalouden palvelut (tallipaikkojen vuokraus, hevosten valmennus)	*	717	734
Kiinteistöhoito, siivous ja ympäristönhoitopalvelut	*	*	264
Muut palvelut	2 549	2 278	1 924
Muut	233	*	*

*Toimialaluokitus osittain erilainen, kyseistä toimialaa ei kysytty ko. vuonna.

**Raivaus, purku ja pohjarakentaminen luettu koneurakointiin.

Lähde: Tike.

Monialaisten tilojen osuus (%) kaikista tiloista eri EU-maissa¹.

Maa	2000	2003	2005
EU 27	:	6	12
Norja	30	25	32
Suomi	21	25	29
Ranska	:	25	25
Iso-Britannia	19	16	24
Saksa	:	19	23
Alankomaat	3	30	23
Romania	:	4	22
Itävalta	17	19	21
Tanska	12	14	18
Luxembourg	8	11	15
Ruotsi	7	13	13
Tšekki	:	8	11
Portugai	8	10	9
Latvia	10	3	9
Viro	:	8	7
Italia	9	5	6
Kypros	:	6	6
Puola	:	3	5
Unkari	5	11	5
Irlanti	4	5	4
Malta	:	4	4
Belgia	3	4	4
Slovenia	5	4	4
Espanja	:	2	3
Slovakia	3	4	2
Bulgaria	:	4	2
Kreikka	1	1	2
Liettua	:	2	1

¹ Mukana tilat joiden maatalous ja yritystoiminnassa käytetään yhteisiä resursseja (other gainful activities). : Ei saatavissa. Lähde: Eurostat

Maaseudun muut yritykset

Vuonna 2004 Maaseudun pienyrityskisteriin tilastoituja yrityksiä oli kaikkiaan noin 69 600, joista noin 62 000 toimi ilman maatilakytKentää. Pienyrityksellä tarkoitetaan yksitoimipaikkaista yritystä, jonka liikevaihto on vähintään 8 409 euroa, mutta jonka henkilöstömäärä on alle 20 henkilöä. Näiden yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 13,9 mrd. euroa ja henkilöstö (yrittäjät + työntekijät) 112 900 henkilöä. Vuosina 1997–2004 yritysten määrä on kasvanut 9 %, henkilöstömäärä 15 %

ja liikevaihto peräti 29 %.

Vuonna 2004 maaseudulla sijaitsevien teollisuusyritysten määrä on pysynyt edellisten vuosien tasolla. Koko maassa maaseudun teollisuusyritysten määrä ja henkilöstömäärä kasvoi 2 % vuodesta 1997 ja yhteenlaskettu liikevaihto 29 %. Eri alueiden ja toimialojen välillä oli suuriakin eroja. Rakennusalan maaseutuyritysten määrä on ollut kasvussa vuodesta 1997 lähtien. Vuonna 2004 rakennusallalla toimi noin 12 300 maaseudun pienyritystä, jotka työllistivät kaikkiaan 21 000 henkeä. Tukku- ja vähittäiskauppaa harjoittavien maaseudun pienyritysten määrä on laskenut vuodesta 1997 kaikkiaan 4 %, mutta henkilöstömäärä kasvoi 3 % ja liikevaihto 9 %. Sitä vastoin palvelualalla yritysten määrä on vahvassa kasvussa. Palvelualojen maaseutuyrityksiä oli 29 300 vuonna 2004, määrä oli kasvanut kaikkiaan 15 % vuodesta 1997. Ne työllistivät 44 100 henkeä ja niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 3,7 miljardia euroa.

Maaseudun pienyritysten määrän ja rakenteen kehittymisessä on alueellisia eroja. Yritysten määrä on kasvanut ydinmaaseudulla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla, mutta syrjäisillä alueilla niiden määrä on säilynyt suunnilleen samana Koska ydinmaaseudun ja kaupunkien läheisen maaseudun yrityksissä on enemmän uusia yrityksiä, myös niiden keskimääräinen koko on vähän pienempi kuin syrjäisen maaseudun yritysten keskokoko.

Maaseudulla oli vuonna 2004 noin 2 000 yritystä, joiden henkilöstömäärä ylittää em. pienyrityksen määritelmän tai jotka toimivat monessa toimipaikassa. Ne työllistivät yhteensä noin 55 800 henkeä ja niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 9,2 mrd. euroa. Noin 42 % näistä yli 20 henkeä työllistävistä yrityksistä toimi teollisuudessa, 27 % kaupassa ja 27 % palveluissa.

Maaseutumatkailun ympärivuotiseksi majoituskapasiteetiksi on arvioitu noin 30 000 vuodepaikkaa. Maaseudulla on noin 3 600 ilman maatilakytKentää toimivaa matkailu-, majoitus- ja virkistyspalve-

luja tarjoavaa yritystä sekä noin 1 900 matkailua harjoittavaa monialaista tilaa.

Maaseudun kehittymisen ja kilpailukyvyyn kannalta myös teollisten työpaikkojen ylläpitämistä ja lisäämistä maaseudulle pidetään tärkeänä. Elintarvikealan ja puun jalostuksen toimialat ovatkin hyvin leimallisesti maaseudulle sijoittuneita: elintarvikealan pienyrityksistä 57 % ja puun jatkojalostusta harjoittavista pienyrityksistä 70 % sijaitsee maaseudulla.

Hevostalous

Hevostaloudella tarkoitetaan tässä hevoskasvatusta, hevosten hoitopalveluiden tuottamista, valmennustoimintaa, ratsastuskoulutoimintaa ja hevosiin liittyvää matkailutoimintaa. Hevostalous on yksi nopeimmin kasvavista maaseudun toimialoista. Suomessa on noin 15 000 tallia, joista neljännes yrityksiä. Vuonna 2007 hevosten määrä oli noin 70 000. Hevostalouden rahavirran on arvioitu olevan yli 700 miljoonaa euroa vuodessa. Viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana talleihin, ratsastusmaneeseihin ja muuhun toimintaympäristöön on investoitu noin 80 miljoonaa euroa. Seuraavien viiden vuoden aikana ala arvioi investointien nousevan yli 115 miljoonaan euroon. Raviurheilu on yksi suosituimmista urheilulajeista. Raveissa starttaa vuosittain yli 8 000 hevosta ja hevospelien kokonaisvaihto vuosittain yli 200 milj. euroa. Raviradoilla tapahtumia seuraa vuosittain noin 800 000 katsojaa. Ratojen ulkopuolisissa etäpelipisteissä katsojia on lähes 900 000. Suomen Ratsastajainliiton hyväksymiä ratsastuskouluja ja harrastetalleja on yli 200. Yhteensä ratsastustalleja on noin tuhat, joista puolet on ratsastuskoulujen kaltaisia yrityksiä. Ratsastusta harrastaa noin 135 000 ihmistä, joista 77 000 aikuisia.

Energiantuotanto ja bioenergia

Suomalaisten energiankulutus oli vuonna

2006 yhteensä 1 492 petajoulea (PJ), mikä vastaa 414 terawattituntia (TWh). Valtaosin energianlähteenä ovat öljy, ydinvoima, kivihiihi ja maakaasu, mutta maaseudun resursseilla on kasvava rooli etenkin bioenergian ja muun uusiutuvan energian tuotannossa. Turpeen osuus suomalaisesta energiankulutuksesta on noin 6 % ja puun pienkäyttö 3 %. Turvetuotannossa toimii kaikkiaan vajaa 600 maaseudun pienyritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto on yli 80 miljoonaa euroa. Yli kolmannes turvetuotannon maaseutuyrityksistä oli monialaisia tiloja. Suurin osa maatiloilla tuotettavasta ja käytettävästä bioenergiasta on metsästä peräisin olevaa haketta tai polttopuuta. Maatalouden merkittävin energiakasvi on ruokohelpi. Sato myydään pääasiassa suurten voimalaitosten polttoaineeksi. Biodieseliä ja biokaasua tuotetaan muutamilla yksittäisillä tiloilla, lähinnä omaan käyttöön.

Turkistarhaus

Turkistarhausta harjoitti vuonna 2007 noin 1 400 turkistilaa. Turkiseläinten kasvattajain liiton mukaan turkistuotanto työllistää Suomessa suoraan 5 000–6 000 ja välillisesti 10 000 henkeä. Määrällisesti eniten kasvatetaan sinikettuja ja minkkejä. Muita tarhattavia turkiseläimiä ovat hopeakettu, suomensupi ja hilleri. Turkisalalle ovat tyyppillisiä jyrkät suhdannevaihtelut. Turkistuotannosta 98 % suuntautuu vientiin.

Poronhoito

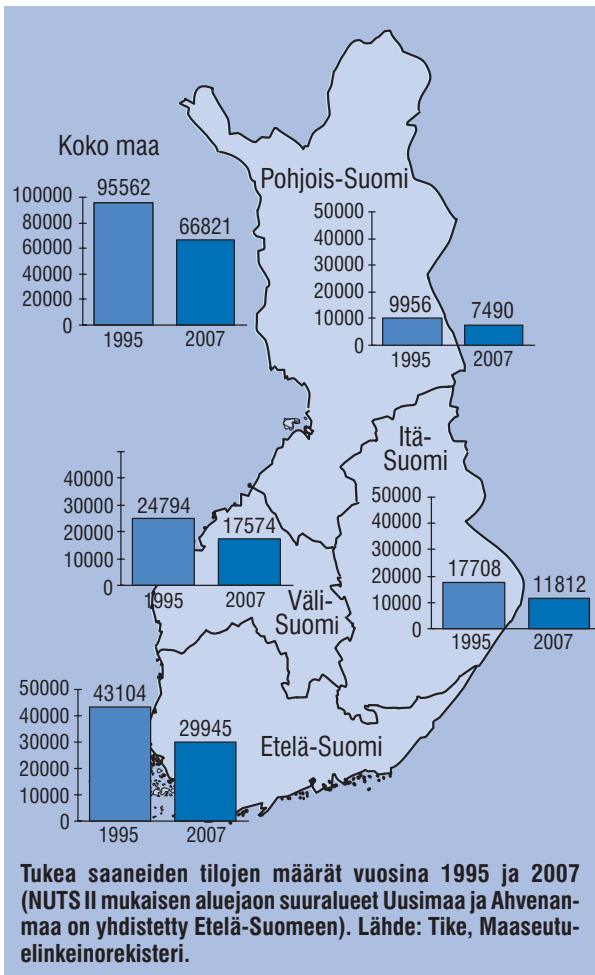
Poronhoito on Pohjois-Suomessa tärkeä maaseutuyritysten toimiala, joka luo puitteita myös muulle toiminnalle kuten matkailulle. Poronomistajia oli poronhoitokaudella 2004/2005 yhteensä noin 5 100. Poromäärä on pysynyt suunnilleen samansuuruisena koko vuosikymmenen. Kaudella 2004/2005 eloporoja oli noin 207 200 ja niitä teurastettiin 116 700 kappaletta. Lihantuotanto kaudella 2003/2004 oli noin 2,55 milj. kiloa.

1.3. Suomalainen maatala

Tilojen lukumäärä ja kokojakauma

Vuonna 2007 Suomessa oli yli yhden pellohehtaarin suuruisia, tukea hakeneita maatiloja kaikkiaan noin 66 800 kappaletta. EU-jäsenyysaikana (vuosina 1995–2007) maatilojen määrä on vähentynyt 30 prosenttia; 95 562 tilasta on kahdentoista vuoden aikana lopettanut 28 700 tilaa. Tilajoukko on siten pienentynyt keskimäärin lähes kolmen prosentin vuosivauhdilla. Suhteellisesti eniten vähenemistä on tapahtunut Itä-Suomessa (33 %) ja vähiten Pohjois-Suomessa (25 %). Etelä-Suomessa (31 %) ja Väli-Suomessa (29 %) muutos on ollut hitaampaa kuin Itä-Suomessa.

Vuonna 2007 tukea hakeneita tiloja oli noin 1 900 kappaletta (2,8 %) vähemmän kuin vuonna 2006. Tilamäärän absoluuttinen ja suhteellinen väheneminen vastasi pidemmän aikavälin keskimääräistä tasoa. EU-jäsenyysaikana tilalukumäärä on vähentynyt eniten vuosina 1995–1996 ja 1999–2000, jolloin väheneminen oli noin 4 000 kappaletta eli noin 5 % tilalukumäärästä.

Tilamäärän vähentyessä on tilojen keskikoko suurentunut. Vuosina 1995–2007 tukea saaneiden tilojen keskikoko on kasvanut 47 %:lla 22,8 pellohehtaaria 33,5 hehtaariin. Keskikoon vuotuinen kas-

Tukea saaneiden tilojen määrä vuosina 1997–2007.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Koko maa	88 370	85 690	82 142	77 896	75 384	73 386	72 000	71 100	69 088	68 766	66 821
Etelä-Suomi ¹	39 998	38 623	37 037	35 319	34 192	33 375	32 771	32 245	31 272	30 967	29 945
Itä-Suomi	16 067	15 446	14 658	13 675	13 219	12 935	12 630	12 498	12 121	12 173	11 812
Väli-Suomi	22 914	22 072	21 108	20 019	19 443	19 023	18 656	18 458	17 986	17 947	17 574
Pohjois-Suomi	9 391	9 549	9 339	8 883	8 530	8 053	7 943	7 899	7 709	7 679	7 490

¹NUTS II mukaisen aluejaon suuralueet Uusimaa ja Ahvenanmaa on yhdistetty Etelä-Suomeen.
Lähde: Tike, Maaseutuelinkeinorekisteri.

Tukea saaneiden tilojen kokoluokkajakauma ja keskipeltoala vuonna 2007¹.

Peltoala	Etelä-Suomi ²		Itä-Suomi		Väli-Suomi		Pohjois-Suomi		Koko maa			
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	1995	2007	kpl	%
<10 ha	5 439	18	2 766	24	3 589	21	1 644	22	22 850	24	13 438	20
10–20 ha	6 208	21	2 920	25	4 231	24	1 434	19	30 698	32	14 793	22
20–30 ha	5 805	16	2 023	17	3 031	17	1 142	15	19 669	21	11 001	17
30–50 ha	5 968	20	2 220	19	3 475	20	1 479	20	15 414	16	13 142	20
50–100 ha	5 486	18	1 507	13	2 528	15	1 348	18	5 706	6	10 869	16
>100 ha	1 890	6	279	2	566	3	380	5	784	1	3 115	5
Tilamäärä, kpl	29 796		11 715		17 420		7 427		95 121		66 358	
Keskipeltoala, ha/tila	36,76		28,19		31,55		31,23		22,77		33,45	

¹Ei sisällä kasvihuoneyrityksiä, joilla ei ole peltoa viljelyksessä.

²NUTS II mukaisen aluejaon suuralueet Uusimaa ja Ahvenanmaa on yhdistetty Etelä-Suomeen.

Lähde: Tike, Maaseutuelinkeinorekisteri.

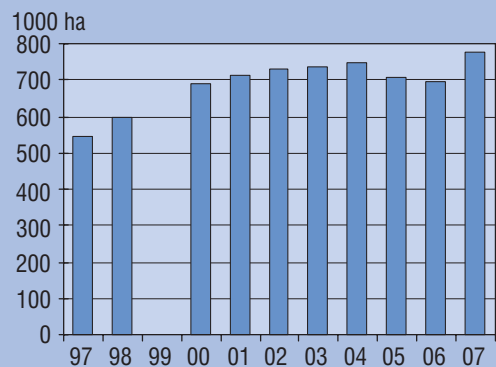
vu on vaihdellut runsaasta puolesta hehtaarrista puoleentoista hehtaarin. Tilojen keskikoko kasvaa pienimpien tilojen määrän vähentyessä ja suurien tilojen lukumäärän lisääntyessä.

Rakennemuutosta kuvastaa erikokoisten tilojen suhteellisissa osuuksissa tapahtunut muutos: kahdessatoista vuodessa alle 20 hehtaarin tilojen osuus on pienentynyt 56 %:sta 42 %:iin ja yli 50 hehtaarin tilojen osuus vastaavasti kolminkertaistunut 7 %:sta 21 %:iin. Tilojen keskikoon kasvusta huolimatta tilarakenne painottuu edelleen suhteellisen pieniin tiloihin. Suuret, yli sadan hehtaarin tilat edustavat noin 5 % tiloista.

EU-jäsenyyden aikana tilakoon kasvusta noin kaksi kolmasosaa on tapahtunut peltoa vuokraamalla. Vuonna 2007 tukea saaneiden tilojen viljelyksessä olleesta 2,278 milj. hehtaarrista noin 775 000 hehtaaria eli 34 % oli vuokrateltoa. Vuonna 1995 vastaava osuus oli 22 %. Vuosina 2005 ja 2006 pellonvuokraus väheni aikaisempiin vuosiin verrattuna mutta vuonna 2007 vuokratun pellon määrä kasvoi yli 79 000 hehtaarrilla. Vuonna 2007 vuokratun pellon määrä oli lähes 29 000 hehtaaria suurempi kuin

vuonna 2004. Vuokratellon osuuden alueellinen vaihtelu on suurta; Lapin ja Ahvenanmaan TE-keskusten alueilla sijaitsevien tilojen pelloista yli 45 % on muilta vuokratuttua, kun taas Hämeen, Varsinais-Suomen, Kymenlaakson ja Pohjanmaan alueilla alle 32 % pellosta on vuokratuttua.

Peltoviljelyn konekapasiteetti on suomalaisilla mautiloilla suhteellisesti suuri tilojen keskimääräiseen viljelyksessä olevaan peltoalaan verrattuna. Suuri konekapasiteetin tarve johtuu pienen tilakoon lisäksi kasvukauden lyhyydestä ja viljelyolosuhteiden epävarmuudesta. Koneyhteistyötä tilojen välillä haittaa peltoviljelytöiden suotui-

Vuokratun pellon määrä (ha) vuosina 1997–2007. Lähde: Tike, Maaseutuelinkeinorekisteri.

simman ajankohdan lyhyys sekä peltolohkojen pieni koko, joka estää tehokkaiden koneiden täysimääräisen hyödyntämisen. Peruslohkojen keskikoko oli vuonna 2007 keskimäärin 2,41 ha vaihdellen Etelä-Suomen yli kolmesta hehtaarista Itä- ja Pohjois-Suomen alle kahteen hehtaariin.

Maataloustuotanto perustuu Suomesa lähes yksinomaan perheviljelmiin. Vuonna 2007 tukea saaneista tiloista 88,4 % oli yksityishenkilöiden ja 10,4 % perikuntien sekä perheyhtiöiden ja -yhtymien omistuksessa. Osuuskunnat, osakeyhtiöt ja tuotantorenkaat omistivat 0,8 % tiloista sekä valtio, kunnat, koulut ja seurakunnat 0,1 %.

Viljelijöiden keski-ikä tukea saaneilla tiloilla on 50,3 vuotta. Vuodesta 1995 viljelijöiden keski-ikä on kohonnut noin kolmella vuodella, mikä on osaltaan seurausta viime vuosien vähäisestä sukupolvenvaihdosten määrästä. Ahvenanmaalla, Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Satakunnassa, Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla, Kymenlaaksossa, Etelä-Karjalassa, Etelä-Savossa ja Keski-Suomessa viljelijöiden keski-ikä on yli 50,3 vuotta.

Maatalouden tuotantorakenne

Maatalouden tuotantorakenne tilamäärällä mitattuna on muuttunut huomattavasti EU-jäsenyyssä aikana. Kotieläintilojen osuus kaikista tiloista on vähentynyt ja samalla kasvinviljelytilojen osuus on selvästi kasvanut. Vuonna 2007 tukea hakeneista tiloista 32 % oli kotieläintiloja ja 62 % kasvintuotanto yms. tiloja. Vastaavat luvut vuonna 1995 olivat 52 % kotieläintiloja ja 39 % kasvintuotantotiloja. Kotieläintalouden osuus maataloustuotannon markkinahintaisesta tuotosta on silti säilynyt lähes ennallaan, ollen noin 77 % vuonna 2007.

Vuonna 2007 lypsykarjaloutta harjoitti päätuotantosuuntanaan noin 14 000 tilaa eli lähes 21 % tukea saaneista tiloista. Vuosina 1995–2007 tilojen määrä on vähentynyt tasaiseen tahtiin noin 18 000 tilalla eli noin 6,8 %:n vuosivauhdilla. Tuotannon kokonaisarvolla mitattuna lypsykarja-

talous on edelleen Suomen maatalouden merkittävin tuotantosuunta. Maidon osuus maataloustuotannon markkinahintaisesta tuotosta on ollut viime vuosina noin puolet (44 % vuonna 2007). Suhteellisesti lypsykarjatiloja on eniten Itä- ja Pohjois-Suomessa noin 34 %:n osuudella.

Sianlihantuotantoon erikoistuneita tiloja oli vuonna 2007 noin 2 720 eli 4,1 % tukea hakeneista tiloista. Sikatilojen määrä on vähentynyt vuosien 1995–2007 aikana tasaisesti 56,3 %:lla eli noin 6,7 % vuodessa. Päätuotantosuuntanaan porsastuotantoa harjoitti 965 tilaa, sianlihantuotantoa 859 ja yhdistelmätuotantoa noin 898 tilaa. Porsas- ja sianlihantuotanto ovat keskittyneet Etelä- ja Länsi-Suomeen. Sianlihan osuus maataloustuotannon markkinahintaisesta tuotosta on noin 14 %. Se on tuotantoarvoltaan toiseksi tärkein yksittäinen maataloustuote maidon jälkeen.

Naudanlihantuotantoon erikoistuneita tiloja oli vuonna 2007 noin 4 120 eli 6,2 % kaikista tiloista. Naudanlihan osuus maataloustuotannon arvosta on noin 10 %. Vuosina 1995–2007 tilojen määrä on vähentynyt noin 4 900 tilalla eli noin 6,4 %:lla vuodessa. EU-jäsenyyden alkuvuosina naudanlihantuotantoon erikoistuneiden tilojen määrä väheni huomattavasti nopeammin kuin vuosina 2001–2007.

Siipikarjatiloja oli 879 eli noin 1,3 % tukea hakeneista tiloista. EU-vuosina siipikarjatilojen määrä on laskenut kaikkein eniten noin 7,3 % vuodessa. Vuonna 2007 noin 58 % siipikarjatiloilta oli erikoistunut kananmunantuotantoon, 29 % siipikarjanlihan tuotantoon ja 13 %:lla oli jalostuskanala tms. Siipikarjatalouden alueellinen sijoittuminen noudattelee pitkälti sianlihantuotannon alueellista sijoittumista, eli tuotanto on keskittynyt Etelä- ja Länsi-Suomeen.

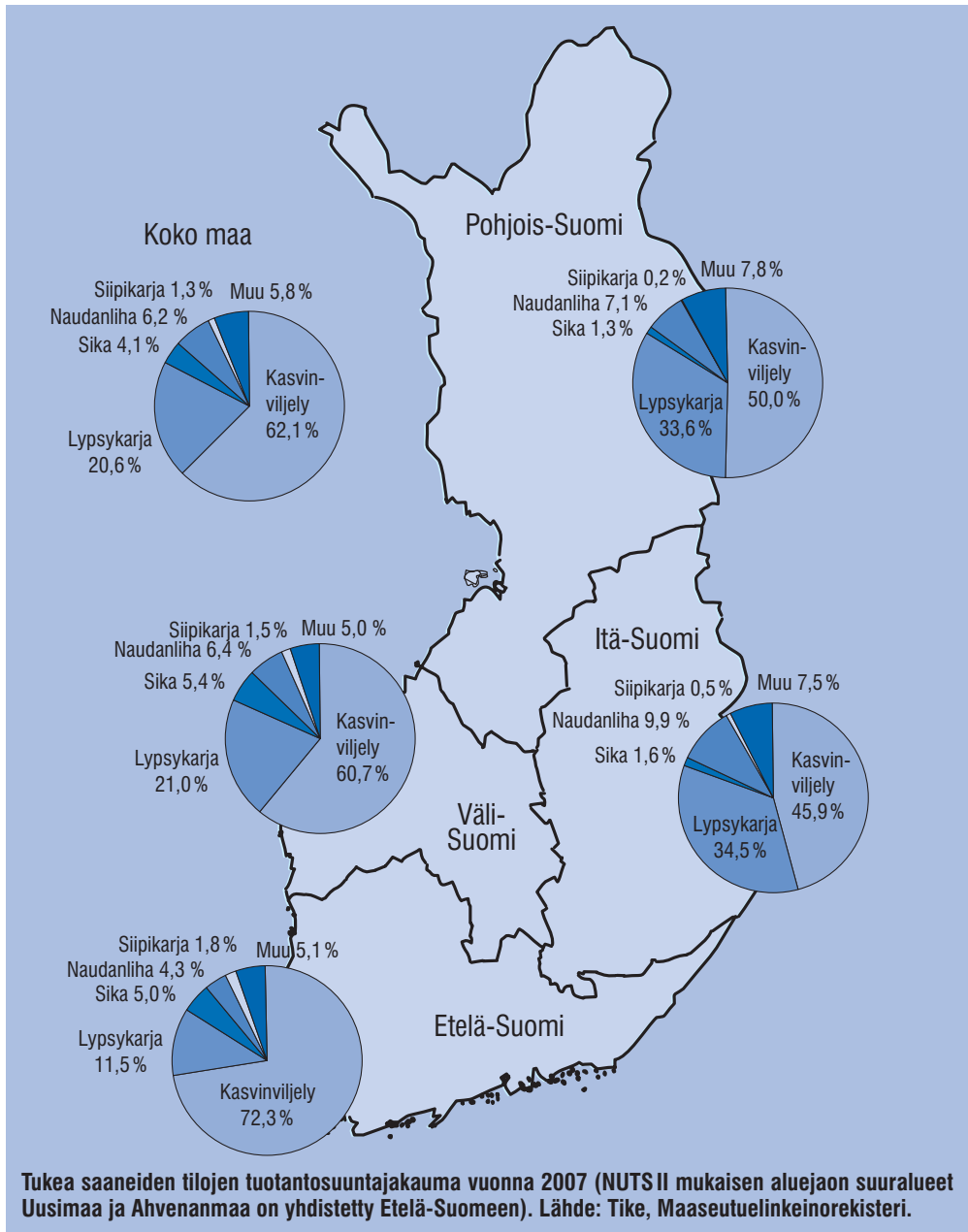
Tukea saaneista tiloista reilusti yli puolella (62 %) tuotantosuunta oli kasvinviljely. Tämä ryhmä on suuremmista tuotantosuunnista ainoa, jonka tilamäärä sekä osuus kaikista tiloista ovat kasvaneet viime vuosina. Kasvinviljelytiloja oli vuonna 2007

noin 4 200 enemmän kuin vuonna 1995.

Kasvinviljelytiloista yli puolet sijaitsee Etelä-Suomen ja neljäsosa Väli-Suomen suuralueella. Kasvinviljelytuoton osuus maataloustuotannon markkinahintaisesta tuotosta oli yli 23 % vuonna 2007.

Suomessa metsä on olennainen osa maatilaa. Vuonna 2007 tukea saaneil-

la maatiloilla oli metsämaata keskimäärin 48 ha. Alueellinen vaihtelu on kuitenkin suurta. Varsinais-Suomessa sijaitsevalla tilalla on metsää keskimäärin alle 30 ha, kun Lapissa metsää on keskimäärin yli 100 hehtaaria. Metsästä maatilaa kohti saatu tulo on suurinta Etelä-Savossa ja pienintä Ahvenanmaalla.

Puolella miljoonalla pellonomistajalla on kirjava joukko tavoitteita

Sami Myyrä ja Eija Pouta

Peltonsa pois vuokranneet passiiviset maanomistajat ylläpitävät nykyisillä markkinahinnoilla arvioituna peräti 3,9 miljardin euron pääomasijoitusta maataloudessa. Tässä julkaisussa esitettävän maatalouden kokonaislaskelman lukuihin verrattuna sijoitus on mittava, ollen samansuuruinen maatalouden vuotuisen kokonaistuoton kanssa. Maataloustuloon verrattuna sijoitus on lähes viisinkertainen.

Pellonomistus sitoo lähes joka kymmenennen suomalaisen edelleen maataloustuotantoon ja maatalouspolitiikkaan. Vaikka aktiivitulojen lukumäärä on laskenut alle 70 000:een, pellonomistajia on edelleen lähes puoli miljoonaa. Pelto-omaisuus on kuitenkin melko keskittynyttä, sillä noin viidesosa omistajista omistaa yli 60 prosenttia peltoalasta.

Pellonomistus ja viljely ovat eriytymässä

Perinteisessä perheviljelmätaloudessa viljelijä omisti itse viljelemänsä pellot, mutta näin ei ole enää. Maatalouden rakennekehityksen myötä kokonaiskuva omistajakunnasta on hämärtnyt. Viljelystä luopuneiden pellonomistajien tavoitteilla on tuotantoa laajentavien viljelijöiden kannalta ratkaiseva merkitys: haluavatko tuotannosta luopuneet säilyttää pellon omistuksessaan ja haluavatko he tuotannon jatkuvan pelloillaan, vaikka eivät itse viljelisikään. Pelto ei ole täysin verrattavissa muihin maatalouden tuotantopanoksiin, sillä pellon omistukseen liittyy usein myös muita vahvoja arvoja ja hyötyjä kuin markkinalähtöisissä hinnoissa heijastuvat tuotannolliset hyödyt.

Pellon omistajien ja vuokraajien välinen asetelma on ollut viime vuosina vilkkaan keskustelun kohteena. Tukien kohdistuminen on osa pellon omistamiseen ja hallintaan liittyviä instituutioita ja siten keskeisessä asemassa yhteisen maatalouspolitiikan muotoilussa. Myös vuokramarkkinoilla on ollut havaittavissa ilmeisesti tukioikeuksiin liittyvän epävarmuuden aiheuttama markkinahäiriö, jonka seurauksena osa vuokrapelloista on vedetty pois markkinoilta. Vuosina 2005 ja 2006 pellonvuokraus väheni aikaisempiin vuosiin verrattuna, mutta vuonna 2007 vuokratun pellon määrä kasvoi yli 79 000 hehtaarilla.

Pellonomistajien tausta

Toistaiseksi pellonomistajat on jätetty suurelta osin huomiotta maaseutu- ja maatalouspolitiikan muotoilussa. Vertailukohdaksi voidaan ottaa metsänomistajakunta, jonka tuntemus ja rakennemuutoksen seuraaminen on metsäpolitiikan valmistelun keskeistä taustaa. Pellonomistajien haluttomuus luopua pelloistaan kaupoin ja toisaalta vuokrasopimusten lyhytaikaisuus nähdään aktiiviviljelyn tuottavuuskehitystä ja ympäristöohjelmien tehokkuutta hidastavana tekijänä. Aktiivitulojen peltoalan kasvusta kaksi kolmannesta perustuu vuokraukseen ja vain kolmannes lisämaan ostoon. Suomen pelloista viljelläänkin nykyisin vuokrattuna jo noin kolmannes. Vuokraviljeltyjen peltojen kasvukunnosta huolehtiminen on epävarmaa, mikä etenkin pitkällä aikavälillä vaarantaa maatalouden kehittämisen ja tuottavuuskasvun.

MTT Taloustutkimuksessa tehdyssä Suomalainen pellonomistaja -tutkimuksessa on luotu kokonaiskuva pellonomistajista sekä heidän pellon omistukseen liittämistään tavoitteista. Pellon omistajiksi tutkimuksessa määriteltiin varsinaisten omistajien ohella omistajien puoliset, kuolinpesät ja institutionaaliset omistajat. Tutkimuksen aineistona käytettiin verottajan maatilarekisteriä ja maatalouden verotietoa joita täydennettiin postikyselyllä. Vuonna 2006 toteutetun postikyselyn avulla saatiin tietoa 2 684 omistajasta ja heidän tavoitteistaan.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen on selkein omistusrakenteen muutokseen vaikuttava tekijä. Iäkkäitä pellonomistajia on paljon. Heidän omistamansa tilat ovat kuitenkin keskimääräistä pienempiä. Palkansaaja- ja eläkeläisomistajia oli molempia yli kolmasosa omistajista. Pellonomistajat ovat maantieteellisesti kiinteästi yhteydessä tilaansa, sillä lähes kolme neljäsosa asuu tilan sijaintipaikkakunnalla. Suurin osa pellonomistajista ei saa tuloa maataloustuotteiden myynnistä. Neljäsosa peltoalasta ei tuottanut omistajalleen mitään tuloa.

Luontoon ja perinteisiin liittyvät tavoitteet tärkeitä

Pellonomistajat jakautuvat pelto-omaisuuteen kohdistuvien tavoitteiden suhteen viiteen ryhmään. Lähes viidennekselle (18 %) pellonomistajista tärkeimpiä ovat tulon saantiin liittyvät tavoitteet, mutta myös tunne- ja perinnetavoitteet sekä virkistys- ja luontotavoitteet. Harrastusviljelijöiden (21 %) tavoitteissa painottuvat harrastus- ja kotitarveviljely sekä sijoittamiseen ja taloudelliseen turvallisuuteen sekä tulonsaantiin liittyvät tavoitteet. Taloudellista turvaa korostaville (21 %) keskeisiä ovat talouteen ja sijoittamiseen liittyvät tavoitteet, mutta myös tunne- ja perinnetavoitteet. Aineetonta arvostavat (23 %) korostavat tunne- ja perinnetavoitteita sekä virkistys- ja luontotavoitteita. Osa (18 %) pellonomistajista voitiin todeta välinpitämättömiksi omistamienensa peltojen suhteen. Heillä peltoihin ei liittynyt vahvoja omistamisen tavoitteita.

Pellon käyttö pohjaa tavoitteisiin

Pelto on omistajien viljelyssä useimmin maataloustuloja painottavien tavoiteryhmässä, jossa omistaja viljeli itse neljää viidesosaa peltoalasta. Yleisintä pellonvuokraus on taloudellista turvaa korostavien ja aineetonta arvostavien omistajien ryhmissä. Näihin ryhmiin kuuluvat omistajat ovat poisvuokranneet noin puolet omistamastaan peltoalasta.

Omistajien asenteet pellonvuokrausta kohtaan olivat yleisesti varsin myönteiset. Vuokrauksen ei kuitenkaan arvioida enää lisääntyvän. Omistajien aikomuksiin pohjautuva arvio myyntiin tulevan pinta-alan osuudesta oli 4 % peltoalasta. Omistajien itse viljelemän peltoalan osuuden arvioitiin pienenevän 58 prosentista 40 prosenttiin. 11 % peltoalasta päättyy sukupolven vaihdoksiin ja pysyy ehkä siten omistajan viljelyssä.

Tutkimuksen tulokset pohjustavat pellonvuokrausta säätelevien ja peltokauppaa vauhdittavien politiikkatoimien arviointia ja suunnittelua sekä monipuolistavat aiheesta käytävää keskustelua. Tulokset kuitenkin osoittavat, että myyntihalukkuuden lisääminen on vaikeaa, sillä peltoon liittyvät tunnearvot ovat pellon omistajille tärkeitä. Halukkaimpia peltojensa myyntiin olivat tavoiteryhmistä taloudellista turvaa korostavat ja välinpitämättömät. Tulosten perusteella näyttääkin vahvasti siltä, että pellonomistuksen irtautuminen maataloustuotannosta on tullut jäädäkseen. Näin ollen onkin entistä tärkeämpää löytää maatalouspolitiikan keinoja, jotka vetoavat yhä monimuotoisempaan pellonomistajakuntaan.

2. MAATALOUS- JA ELINTARVIKEMARKKINAT

2.1. Maailmanmarkkinoiden kehitys

Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden hinnat nousivat kansainvälisillä markkinoilla kovaa vauhtia vuoden 2007 aikana. Viljasta maksettiin maailmalla parhaimmillaan yli tuplasti edellisvuosiin verrattuna. Myös maitotuotteiden maailmanmarkkinahinnat olivat edellisvuosia selvästi korkeammalla tasolla.

Maailmanmarkkinoiden hintamuutokset heijastuivat myös Suomeen. Yleensä varsin leppoisasti käyvä viljakauppa yltyi syksyn 2007 aikana poikkeuksellisen kiihkeäksi. Edellisvuodesta viljan avaushinnat nousivat Suomessakin peräti 50–75 prosenttia.

Maataloustuotteiden maailmanmarkkinahintojen nopealle nousulle on tarjottu monenlaisia selityksiä aina aasialaisten ruokatottumusten muuttumisesta biopolttoaineiden kasvavaan suosioon. Tärkein selitys viime aikojen hintamylläköille löytyy kuitenkin varsin perinteisistä tekijöistä. Kasvukauden säät olivat epäedulliset ja varastot ovat vähentyneet.

Eteläisen pallonpuoliskon pitkäaikainen kuivuus on pienentänyt satoja kahdessa tärkeässä viljan tuottajamaassa, Argentiinassa ja Australiassa. Myös EU:ssa

viljaa korjattiin monilla alueilla normaalia vähemmän. Sateet koettelivat etenkin Ranskan ja Saksan satoa niin laadussa kuin määrässäkin. Huono sää laski myös Ukrainan ja Venäjän vehnäsatoja. Näissä maissa ryhdyttiin viennin rajoittamiseen kotimaisen hintatason turvaamiseksi.

Vaikka juuri nyt vallitsevat olosuhteet ovat laukaisseet poikkeuksellisen markkinatilanteen, ilmiössä on viitteitä myös pysyvistä muutoksista. Vuosikausia markkinoita painaneesta ylitarjonnasta ja polkumyynnistä on siirrytty paitsi nouseviin hintoihin niin myös yhä suurempiin hintavaihteluihin

Viljaa on jo useana peräkkäisenä vuonna kulutettu enemmän kuin sitä on tuotettu. Tällä vuosikymmenellä viljaa on jäänyt varastoitavaksi vain vuonna 2004. Tästä syystä maailman viljavarastot ovat alentuneet ennätyksellisen alhaalle ja ne riittäisivät maailman kulutukseen enää vain puoleksitoista kuukaudeksi.

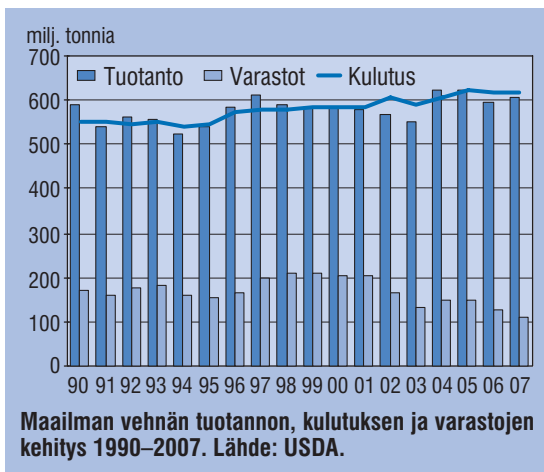
Maitotuotteiden varastot ovat puolestaan tyhjentyneet lähes kokonaan. Pienet tuotevarastot hermostuttavat markkinoita, sillä ne eivät toimi puskurina markkinoilla. Ennusteet säistä ja tuotannon muutoksista vaikuttavatkin aiempaa voimakkaammin maataloustuotteiden hintoihin.

Taloudellisen yhteistyön järjestön OECD:n ja YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön FAO:n kesällä 2007 julkaiseman keskipitkän aikavälin ennusteen mukaan viljan ja öljykasvien hinnat ovat seuraavan kymmenen vuoden aikana 20–30 prosenttia viime vuosia korkeampia. Jalostettujen maitotuotteiden hintojen arvioidaan puolestaan pysyttelevän noin 30–40 prosenttia korkeammalla tasolla kuin mitä tämän vuosikymmenen alussa (2001–2005) keskimäärin.

Maataloustuotteiden maailmanmarkkinahintoja kirittävät vastedes maailman väestön kasvu ja sen vauras-

Vehnän maailmanmarkkinahinta vuosina 1998–2007. Lähde: CBOT.

tuminen. Lisäksi bioenergiaohjelmat vaikuttavat muodostuvaan hintatasoon.

Maapallon väestö kasvaa 60–70 miljoonalla ihmisellä vuosittain eli Turkin tai Vietnamin verran. Lisäksi Aasian väkirikaiden maiden kilpajuoksu kohti korkeampaa elintasoä merkitsee, että yhä useammat ihmiset alkavat kuluttaa suuria määriä lihaa. Etenkin Aasian jättiläisten, Kiinan ja Intian, talouskasvu lisää ostovoimaa. Se kohdistuu voimakkaasti maito- ja lihatuotteisiin.

OECD ja FAO ennustavat raportissaan, että vuoteen 2016 mennessä kehitysmaiden asukkaat kuluttavat 30 prosenttia nykyistä enemmän naudanlihaa, 50 prosenttia enemmän sianlihaa ja 25 prosenttia enemmän siipikarjanlihaa.

Tuotantoeläinten kasvatus puolestaan nielee suuret määrät viljaa. Se edellyttää yhä suurempien peltoalojen muuttamista ihmisravinnon tuotannosta eläinravinnon tuotantoon. Siten sekä viljan että lihan hinta nousee.

Lisäksi biopolttoaineiden kasvava tuotanto vie osan siitä peltoalasta, jolla aiemmin kasvatettiin ruokaa tai rehuviljaa. Myös tämä nostaa viljan hintaa. Biopolttoaineiden osuus maailman liikennepolttoaineiden kulutuksesta on nykyisin vain prosentin verran. On kuitenkin arvioitu, että tämä osuus voitaisiin nostaa runsaaseen kymmeneen prosenttiin vuoteen 2050 mennessä.

Erityisesti Yhdysvalloissa öljyriippuvuuden vähentämisestä on tullut tärkeä poliittinen tavoite. Peräti 15 prosenttia tuontiöljystä on tarkoitus korvata biopolttoaineilla seuraavan kymmenen vuoden aikana. Jo nyt lähes kolmannes käytetystä maaisista jalostetaan Yhdysvalloissa auton polttoaine-etanoliksi. Yhdysvallat on ollut perinteisesti maailman suurin rehumaissin viejä, mutta vientimäärät ovat vähentyneet, vaikka maissisadosta tuli kuluvana vuonna lisääntyneen viljelypinta-alan vuoksi selvästi edellisvuotta suurempi.

Euroopassa biopolttoaineiden raaka-aineiden viljelyllä ei sitä vastoin ole vielä juurikaan merkitystä viljan hintaan. Biopolttoaineisiin käytetään EU:ssa nykyisin vain runsas prosentti viljan kokonaiskulutuksesta.

Viljan hinnat ovat maailmalla tällä hetkellä poikkeuksellisen korkealla. Lyhyellä aikavälillä viljan hintoihin ei ole näköpiirissä mitään nopeaa romahdusta, sillä tarjontaa on niukasti. Viljan futuurihintojen perusteella viljan hinta ei laske koko vuoden 2008 aikana.

Rakettimaisen hinnannousun ennakoidaan tosin vähentävän jonkin verran viljan kulutusta maailmalla. Viljaa korvataan mahdollisuuksien mukaan halvemmilla raaka-aineilla. Lisäksi noussut hinta lisäänee tulevalle satokaudella viljan kylvöalaa ja tarjontaa. Se tasapainottaa tilannetta. Yhdysvalloissa ennakoidaan vehnän kylvöalan nousevan vuonna 2008 yli viisi prosenttia. Myös EU-alueella odotetaan erityisesti vehnän ja mallasohran viljelyn lisääntyvän. Lisäksi kesantovelvoitteen poistaminen kasvattaa EU:n viljasatoa runsaalla prosentilla.

Maailman viljavarastot pysyvät kuitenkin pieninä, vaikka sato olisi vuonna 2008 täysin normaali. Viljan hinta pysynee siis varsin vahvana, vaikka hintojen ennakoitaankin laskevan nykyisistä huippunoterauksista.

2.2. Peltokasvituotanto

Satovuosi 2007 oli viljojen osalta hyvä. Viljan kokonaissato oli 4,137 miljardia kiloa, mikä on kaikkien aikojen toiseksi suurin, ja 9,2 prosenttia enemmän kuin vuonna 2006. Myös nurmen kokonaissato oli hyvästä säilörehusadosta johtuen keskimääräistä parempi ja noin kolmanneksen parempi kuin vuonna 2006.

Sääolot

Vuosi 2007 oli harvinaisen lämmin. Talvipäiviä oli vähän, ja maaliskuun keskilämpötila oli ennätysellisen korkea. Leudon syksyn jälkeen myös joulukuu oli harvinaisen lämmin. Vuoden 2007 keskilämpötila oli Etelä-Suomessa noin kuusi astetta ja Pohjois-Suomessa nollassa kolmeen lämpöasteeseen. Vuoden keskilämpötila oli koko maassa 1,0–1,6 astetta vuosien 1971–2000 keskiarvoa korkeampi. Vuoden 2007 alin lämpötila, –39,9 mitattiin helmikuun 6. päivänä Sallan Naruskassa ja vuoden korkein lämpötila, +30,7 astetta saavutettiin Parikkalan Koisanlahdella 14. päivänä elokuuta.

Terminen kasvukausi 2007 käynnistyi maan eteläosissa jo huhtikuun alkupuolella (11.–13.4.) Alkamisen ajankohta oli ennätysellisen varhainen tilastokaudella 1971–2007. Sen sijaan maan keskiosassa termisen kasvukauden alku siirtyi toukuun alkupuolelle takatalvisten sääjaksojen takia. Kasvukauden alku oli muualla maassa hyvin lähellä pitkän ajan keskiarvoja.

Kasvukausi 2007 oli hieman normaalia pidempi. Kasvukausi alkoi etelässä noin viikkoa normaalia aikaisemmin (11.4.), mutta päättyi syksyllä myös viikkoa aikaisemmin (9.10.) Kasvukauden pituus Etelä-Suomessa oli 181 päivää. Myös Keski-Suomessa kasvukausi oli hieman normaalia pidempi, 165 päivää. Pohjois-Suomessa kasvukausi kausi oli 139 päivää, eli kaksi viikkoa normaalia pidempi.

Hieman normaalia pidemmän kasvukauden lisäksi se oli sitäkin intensiivisem-

pi. Varsinkin normaalia keskiarvoa lämpimämpi elokuu nosti kokonaislämpösummaa. Helsingissä lämpösummaa kertyi 1 558 astetta (pitkän ajan keskiarvo 1 364), Jyväskylässä 1 236 (1 142) ja Sodankylässä 847 astetta (786).

Vuoden 2007 aikana kertynyt sademäärä oli koko maassa hieman vertailukauden 1971–2000 keskiarvoa suurempi. Vuoden sateisin kuukausi oli sisämaassa heinäkuu ja etelä- ja lounaisrannikolla syyskuu. Maan etelä- ja keskiosassa sekä Oulun läänissä sademäärä oli 550–800 millimetriä ja Lapin läänissä 450–600 millimetriä.

Kesän sademäärät jakautuivat hyvin epätasaisesti eri puolilla maata. Joillakin alueilla satoi yli 300 mm, kun sisämaassa kesän keskimääräinen sadesumma jäi 180–230 mm.

Pinta-alat ja satotasot

Suomen pinta-ala on 33,8 milj. ha, josta käytössä olevaa maatalousmaata on noin 2,3 milj. ha. Maatalousmaan osuus koko maan pinta-alasta on näin ollen vain 6,8 %, kun se koko Euroopan unionin alueella on keskimäärin 46,7 %.

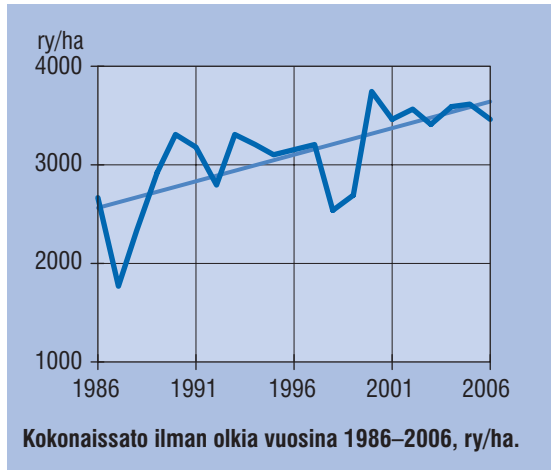
Viljelty ala (ml. kesanto) on Suomessa yhteensä 2 255 000 ha. Ala on kasvanut tasaisesti yhteensä 66 800 ha vuodesta 2000 lähtien.

Edelliseen vuoteen verrattuna viljakasvien pinta-ala kasvoi 1,4 % ja nurmikasviala 4,7 % vuonna 2007. Viljakasviala on kolmen viimeisen vuoden aikaan pienentynyt hieman, kun taas nurmikasviala on vastaavasti kasvanut. Kaikilla viljoilla viljelypinta-alassa on ollut samaa suuntausta kuin vuonna 2006; ohra-ala pieni edelleen 3 %, kun taas kaura-ala kasvoi 2 %. Leipäviljoista syysvehnäala kasvoi 77 %, kevävehnäala pienentyi 2 % ja ruisala kasvoi 46 %. Nurmikasveista säilörehuala kasvoi 14 %, laidunala kasvoi 2 % ja kuivaheinäala pieneni 18 %.

Viljan kokonaistuotanto oli vuonna 2007 yhteensä 4 137 milj. kg eli lisäystä

edellisvuoteen oli noin 347 milj. kg eli 9 %. Suomessa korjattiin kautta-aikojen toiseksi suurin viljasato. Kaikkien viljojen keskisadot olivat selvästi kymmenen vuoden keskisatoja paremmat. Kasvukausi oli olosuhteiltaan suosiollinen, mutta sadonkorjuuaika osassa maata erittäin ongelmallinen. Ongelmista huolimatta sato on laadukas ja kotoisella viljalla pystytään tyydyttämään kotimaan teollisuuden ja maatalojen viljan tarve. Vientiinkin laadukasta ja runsasta satoa on riittänyt merkittävät määrät.

Rehuviljan korjattu pinta-ala oli 895 900 hehtaaria ja kokonaissato 3 253 miljoonaa kiloa. Rehuviljan kokonaissato kasvoi 6 % vuodesta 2006. Vaikka rehuviljan pinta-ala alenikin, hehtaarisadot nousivat 11 %. Ohran hehtaarisato oli 3 720 kg/ha ja kauran 3 520 kg/ha. Kauraa

puuttiin 1,2 miljardia kiloa eli noin 193 miljoonaa kiloa (19 %) enemmän kuin vuonna 2006. Ohran sato nousi vain hieman, 12 miljoonaa kiloa, ja sen kokonaissato oli 2,0 miljardia kiloa eli lähes puolet Suomen koko viljasadosta.

Tärkeimpien viljelykasvien korjatut pinta-alat ja sadot vuosina 2006 ja 2007.

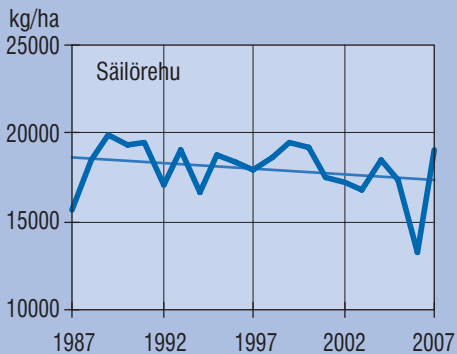
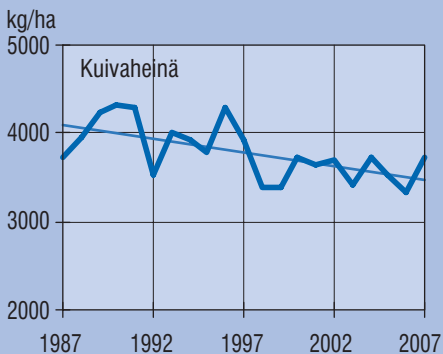
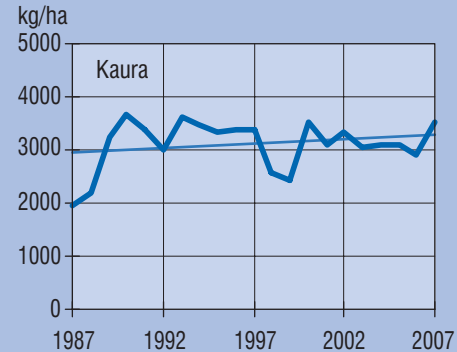
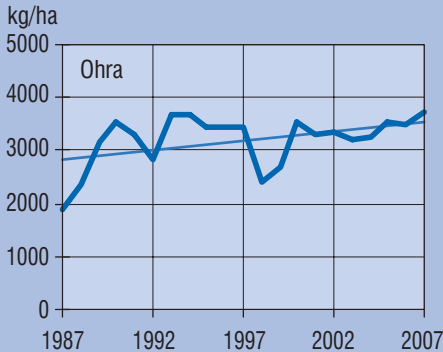
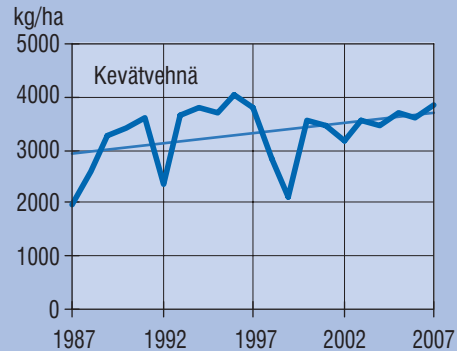
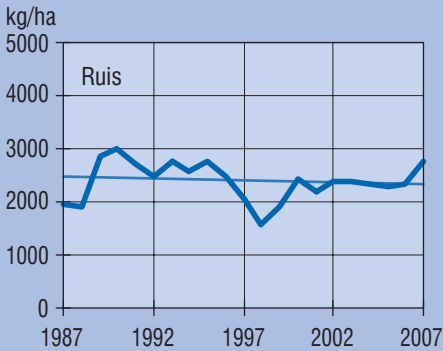
	2006			2007		
	Ala 1 000 ha	Sato 100 kg/ha	yht. milj. kg	Ala 1 000 ha	Sato 100 kg/ha	yht. milj. kg
Syysvehnä	20,2	31,0	63	36,0	42,9	154
Kevätvehnä	172,1	36,1	621	166,6	38,6	642
Ruis	21,8	23,3	51	31,7	27,4	87
Ohra	563,5	35,0	1972	533,3	37,2	1984
Kaura	345,4	31,1	1 073	347,4	35,2	1 222
Seosvilja	18,8	27,3	51	15,2	28,8	44
Herne	4,2	21,2	9	4,4	24,5	11
Peruna	28,0	205,3	576	27,3	257,3	702
Sokerijuurikas	23,8	399,4	952	16,0	421,8	673
Kuivaheinä	125,4	33,3	417	102,4	37,4	383
Tuorerehu	15,0	90,7	136	11,9	92,6	110
Säilörehu	385,5	132,7	5 102	438,0	189,9	8 319
Rypsi	99,6	13,8	137	78,5	12,1	95
Rapsi	7,3	15,4	11	11,0	16,7	18
Kitupellava, ruistankio	5,3	12,8	7	1,9	9,3	2
Laidun	87,9			89,8		
Muut kasvit	43,5			64,6		
Yhteensä	1 966,2	3 459¹	6 373²	1 976,0
Kesanto ja hoidettu viljelemätön pelto	253,4			231,6		

¹ ry/ha ilman olkia, ² milj. ry ilman olkia
Lähde: Tike

Mallaskeipoista ohraa puitiin 216 miljoonaa kiloa. Vain 42 prosenttia mallasohranäytteistä täytti mallasohran laatuvaatimukset eli valkuainen on alle 11,5 prosenttia ja yli 2,5-millisten jyvien osuus yli 85 prosenttia Liian korkea valkuaispitoisuus on tänäkin vuonna suurin syy mallasohran hylkyihin. Mallasohranäytteiden keskimääräinen valkuaispitoisuus on 11,7 prosenttia. Se on hieman alempi kuin vuonna 2006.

Leipäviljojen kokonaissato oli vuonna

2007 lähes 884 miljoonaa kiloa, mikä on noin 20 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Kaikilla leipäviljoilla hehtaarisadot kasvoivat. Kevätvehnän kokonaissato oli 642 miljoonaa kiloa, joka on 3 % enemmän kuin vuonna 2006. Kevätvehnän keskisato oli 3 860 kg/ha ja se kasvoi edellisvuodesta 7 %. Syysvehnän keskisato oli 4 290 kg/ha ja se kasvoi 38 % vuodesta 2005. Rukiin keskisato oli 2 740 kiloa, ja kasvoi edellisvuodesta 18 %.

Tärkeimpien kasvien hehtaarisadot vuosina 1987–2007. Lähde: Tike.

Vehnäala on kasvanut viimeisen seitsemän vuoden ajan, joskin vuotuinen vaihtelu on ollut suurta. Kasvun taustalla vaikuttavat uudet satoisimmat lajikkeet, kasvinviljelyn tukimuutokset, markkinahintojen kehitys ja muutos maatilojen tuotantorakenteessa. Vuonna 2007 kevät- ja syysvehnäsatoa puitiin 797 milj. kg. Vehnäsato oli 16 % suurempi kuin vuonna 2006.

Leipäviljäksi soveltuvan viljan osuus tuotetusta viljasta on korkein kuuteen vuoteen. Vehnästä 56 % täytti myllyjen laatuvaatimukset. Syysvehnästä leipäviljäksi kelpasi tosin vain 28 prosenttia. Syysvehnän leipäviljakelpoisuutta rajoittavaksi tekijäksi muodostui liian alhainen valkuaispitoisuus.

Rukiin kokonaissato, 87 milj. kg, oli 70 % suurempi kuin edellisenä vuonna. Silti ruis on vieläkin ainoa vilja, jossa emme ole omavaraisia, sillä vuotuinen rukiin käyttö Suomessa on noin 100 miljoonaa kiloa. Viljasadon laatureunan lopullisten tulosten perusteella kotimaisen rukiin käyttölaatu on hyvä. Rukiista 81 % täytti myllyjen laatuvaatimukset. Kevätrukiin laatua heikensi alhainen sakoluku, mutta muuten syksyn sateet eivät vesittäneet leipäviljojen käyttölaatua.

Moni pieni ja keski-suuri leipomo on viime vuosina ryhtynyt käyttämään pelkätään kotimaista ruisraaka-ainetta, koska kotimaisesta rukiista tehty leipä on kysyttyä. Suomalaisesta rukiista on kuitenkin pulaa. Sadan prosentin omavaraisuuteen ei viimeksi kuluneiden vuosikymmenten aikana ole ylletty kuin pari kertaa. Ruista kylvettiin viime syksynä 24 100 ha, kun omavaraisuuteen tarvittaisiin 40 000. Ruispu-laa on vielä mahdollista paikata kevätrukiin avulla. Se on myllyille yhtä haluttu raaka-aine kuin syysruis.

Säilörehun kokonaissato oli 8 319 milj. kg, mikä oli 63 % korkeampi kuin edellisvuonna ja 27 % korkeampi kuin 10 vuoden keskiarvo. Kuivan heinän kokonaissato oli 382,6 milj. kg eli 8 % vähemmän kuin edellisvuonna. Kuivaheinäala aleni

8 % ja säilörehun pinta-ala lisääntyi 22 % edellisvuodesta. Myös laidunala kasvoi hieman. Sitä vastoin tuorerehuala pieneni yli viidenneksen edellisvuodesta.

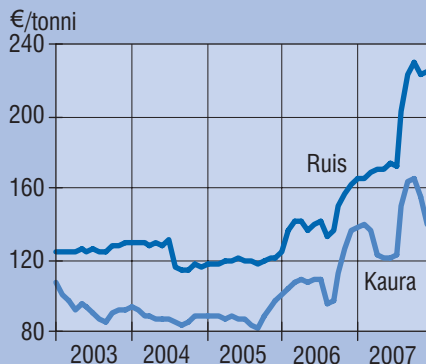
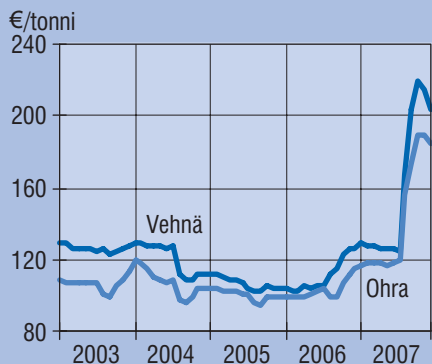
Vuonna 2007 perunan kokonaissato oli keskimääräinen, 701,6 miljoonaa kiloa ja se kasvoi 22 % edellisvuodesta. Keskihehtaarisato oli 25 730 kg, joka oli kaikkien aikojen toiseksi suurin ja 25 % enemmän kuin edellisvuonna. Perunan tuotantoala on laskenut 1990-luvulta lähtien tasaisesti noin 2 %:n vuosivauhtia.

Sokerijuurikkaan kokonaissato oli 673,1 milj. kg, mikä on 29 % vähemmän kuin edellisvuonna. Sokerijuurikkaan viljelyala väheni 33 % edellisvuodesta ja sokerijuurikasta oli kasvussa 16 000 hehtaaria. Alalta korjattiin kuitenkin viljelyhistorian korkein hehtaarisato 42 180 kg/ha ja se kasvoi 6 % edellisvuodesta. Suurin osa sokerijuurikkaasta oli hyvälaatuista. Keski-sokeripitoisuus oli alkusyksystä korkea, jopa 17 %, mutta loppusyksystä toimitettujen juurikkaiden keski-sokeripitoisuus alentui 16,5 prosenttiin. Silti keski-sokeripitoisuus oli korkeampi kuin edellisvuonna.

Öljykasvien viljelyala oli 90 200 ha, joka oli 16 % pienempi kuin vuonna 2006. Rypsiä ja rapsia viljeltiin yhteensä 113 miljoonaa kiloa. Kokonaissato oli 23 % pienempi kuin edellisvuonna.

Viljelykasvien markkinahinnat

Kaikista viljoista maksettiin vuonna 2007 keskimäärin 41 % edellisvuotta korkeampaa hintaa. Rehuohran keskimääräinen hinta nousi 43 % edellisvuotisesta ollen 146 euroa/tonni. Rehuohran hinta nousi voimakkaasti elokuusta lähtien ja lokakuussa hintataso oli jo 189 euroa/tonni, mikä oli 76 % korkeampi kuin vuotta aikaisemmin. Eniten on kallistunut mallasohra, josta on kova pula Euroopassa. Vuosi sitten mallasohratonnista sai 134 euroa, kun nyt siitä maksetaan 260 euroa meillä ja Keski-Euroopassa vielä 60–70 euroa enemmän. Loppuvuodesta ohran hinta laski hieman.

Viljojen markkinahinnat vuosina 2003–2007. Lähde: Tike.

Vuoden 2007 aikana kauran hinta vaihteli voimakkaasti. Alhaisimmillaan hinta oli kesäkuussa, 121 euroa/tonni, mutta syyskuussa hintataso oli jo 164 euroa/tonni. Vuoden lopussa kauran hinta kääntyi taas laskuun. Vuoden keskihinnaksi kauralla noteerattiin 150 euroa tonnilta, joka on 43 % korkeampi kuin edellisellä vuonna. Kaura ei ole interventiokasvi ja tästä syystä se on muita viljalajeja alttiimpi hintavaihteluille.

Vuonna 2007 myös leipäviljojen hinnat nousivat edellistä vuotta korkeammiksi. Vehnän keskihinta, 160 euroa/tonni, oli 45 %, ja rukiin keskihinta, 192 euroa/tonni oli 37 % korkeampi kuin edellisvuonna. Vehnän hinta nousi voimakkaasti elokuusta lähtien ja lokakuussa hintataso oli jo 219 euroa/tonni, mikä oli 79 % korkeampi

kuin vuotta aikaisemmin. Loppuvuodesta vehnän hinta laski hieman.

Vuonna 2007 rypsin ja rapsin keskihinta oli 13 % korkeampi kuin vuonna 2006. Hinta määräytyy maailmanmarkkinahinnan mukaan, joka noteerataan Pariisin Matif-pörssissä.

Vuonna 2007 ruokaperunan keskihinta, 213 euroa tonnilta, oli 32 % korkeampi kuin vuonna 2006. Hinta nousi tasaisesti elokuuhun asti, jolloin hinta kipusi 266 euroon tonnilta, mutta edellisvuotta suuremman sadon takia hinta lähti laskuun loppuvuodesta 2007. Ruokaperunan tarjontamäärien muutokset vaikuttavat voimakkaasti perunan hintaan.

Viljojen markkinahinnat eräissä EU-maissa vuonna 2007, €/100 kg^{1,2}.

	Ruis	Vehnä	Ohra	Kaura
Suomi	17,47	13,10	12,57	13,84
Ruotsi	16,50	15,22	15,40	14,50
Tanska	12,29	13,62	15,90	15,81
Saksa	13,43	15,17	14,57	12,76
Ranska	14,26	15,09	14,40	14,12
Englanti	-	15,98	14,21	13,91
Espanja	16,43	18,65	17,04	16,40

¹ 1. vuosipuoliskon hinnat painottamattomina keskiarvoina.

² Tiedot on indeksoitu vuoden 2000 hinnasta.

Lähde: Eurostat.

Viljan markkinahinnat Suomessa vuosina 1997–2007, €/1 000 kg¹.

	Ruis	Vehnä	Ohra	Kaura
2007	192,19	159,90	145,80	149,73
2006	139,81	110,50	102,00	107,26
2005	118,41	106,20	99,51	87,13
2004	120,90	119,80	106,51	87,32
2003	124,88	126,66	105,57	92,21
2002	126,57	131,79	106,00	104,38
2001	131,31	132,36	109,66	111,37
2000	131,19	134,55	119,41	117,73
1999	142,96	137,91	122,78	114,37
1998	146,32	142,96	122,78	111,00
1997	149,69	148,01	124,46	117,73

Lähde: Tike (Viljavaaka ja Tietokappi).

2.3. Kotieläintuotanto

Maito

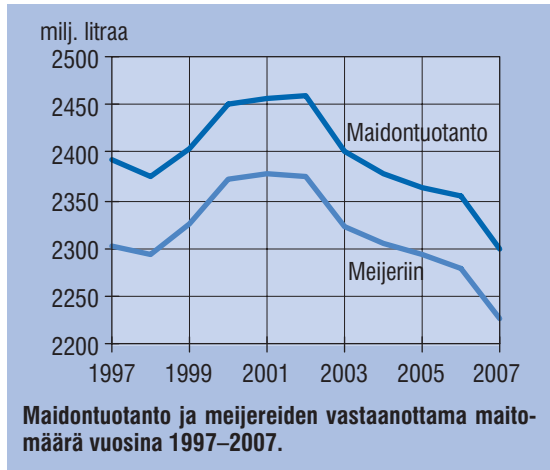
Vuonna 2007 meijereihin toimitettiin 2 226 miljoonaa litraa maitoa. Määrä oli 2 % (53 milj. litraa) pienempi kuin vuonna 2006. Tuotannon vähennys painottui loppuvuoteen, sillä elo-joulukuussa maidontuotanto väheni noin 4 %. Vähennys johtunee pääosin ruokinnan muutoksista, sillä kesän nurmirehusato oli runsas ja viljan hinta nousi voimakkaasti syksyllä 2007.

Vuonna 2007 päättäneellä kiintiökaudella maidontuotanto alitti Suomen maakohtaisen maitokiintiön 68 miljoonaa litraa (2,9 %). Gallup Elintarviketiedon ennusteen mukaan kiintiökaudella 2007/2008 maidontuotanto alittaa maitokiintiön yli 150 miljoonalla litralla (6,4 %). Syksyllä 2007 lehmiä siemennettiin edellisvuosien tahtiin, joten ennusteen mukaan vuosien 2007 ja 2008 tuotantomäärät ovat lähes samat.

Joulukuussa 2007 maitoa toimitettiin meijereihin 12 774 tilalta. Luomutilat (121 kpl) tuottivat maidosta 1,2 %. Maitoa lähetettävien tilojen määrä väheni vuoden 2007 aikana 1 124 tilalla (-8 %). Lypsylehmien määrä laski joulukuussa 287 528 lehmään (-10 949 lehmää ja -3,7 %).

Lypsylehmien keskituotos on noussut 2000-luvulla noin 2 % vuodessa. Myös vuoden 2007 keskituotos 7 586 litraa oli 2 % (148 litraa) edellisvuotta korkeampi. Keskimääräinen karjakoko kasvoi vuoden aikana noin yhdellä lehmällä. Joulukuussa 2007 maitotiloilla oli keskimäärin 22,5 lehmää.

Nestemäisen maidon kulutus (704 milj. litraa) ylsi vuoden 2006 lukemaan. Jogurttin kulutus lisääntyi 8 % ja kerman lähes 4 %. Jogurttien tuonti lisääntyi 16 milj. litrasta lähes 23 milj. litraan. Tuoreita maitotuotteita tuotiin Suomeen yli neljännes ja vietiin lähes viidennes enemmän kuin vuonna 2006.

Maidontuotanto ja meijereiden vastaanottama maitomäärä vuosina 1997–2007.

Voita valmistettiin 2 % vähemmän, mutta kulutettiin yhtä paljon kuin vuonna 2006. Voin vienti (35,7 milj. kg) lisääntyi 1 %. Rasvaseosten tuotanto ja kulutus lisääntyivät 2 %.

Juustojen valmistusmäärä ylsi edellisvuoden tapaan noin 100 milj. kg:an. Etenkin murukolo- ja kypsytettyjen juustojen valmistus lisääntyi. Juustojen kulutus lisääntyi 4 % ja vienti 5 %. Edellisvuosien kehityksestä poiketen juustojen tuonti väheni 1 %. Esimerkiksi edullista Edamia ei tarjottu Suomeen aikaisempien vuosien tapaan ja myös sen valmistus kotimaassa väheni. Kalliina pidettyjen juustojen tuonti lisääntyi alkuvuonna.

Naudanliha

Vuonna 2007 Suomessa tuotettiin 86,7 milj. kg naudanlihaa. Määrä oli 2 % edellisvuotta suurempi. Naudanlihaa kulutettiin 97,1 milj. kg (+2 %). Tiloilla pidettyjen sonnien määrä laski vuoden aikana 5,2 %. Gallup Elintarviketiedon ennusteen mukaan vuonna 2008 naudanlihan tuotanto on 82 milj. kg ja kulutus jää 96 milj. kg:an.

Lehmän keskiteuraspaino nousi lähes 270 kg:an (+5 kg), sonnien 333 kg:an (+8 kg) ja hiehon 237 kg:an (+4 kg). Sonnien keskiteuraspaino on noussut 65 kg vuoden 1998 jälkeen. Sonnien teurastukset

(154 297 kpl) lisääntyivät 2 % vuodesta 2006, mutta lehmien teurastukset (96 175 kpl) vähenivät 7 %.

Muuhun kuin maidontuotantoon erikoistuneiden nautatilojen määrä laski 2 %. Emolehmätilojen määrä sen sijaan lisääntyi 5 % ja emolehmien määrä 11 %. Joulukuun 2007 alussa Suomessa oli 44 568 (+11 %) emolehmää. Emolehmätuotanto on keskittynyt maan keski- ja pohjoisosiin. Emolehmätuotannon ennustetaan lisääntyvän myös vuonna 2008.

Naudanlihan vienti (4,9 milj. kg) kaksinkertaistui, mutta tuonti (13,9 milj. kg) vähentyi 4 %. Naudanliha vietiin eniten Ruotsiin ja sitä tuotiin eniten Ruotsista ja Brasiliasta, jonkin verran myös Irlannista ja Saksasta. Tuonti oli 14 % kulutuksesta. Vuoden 2008 alussa EU rajoitti naudan tuontia Brasiliasta, jonka eläintautivalvonnassa todettiin puutteita.

Koko EU:n naudanlihan tuotanto lisääntyi prosentin. Komission arvion mukaan EU:n naudanlihan tuotanto vähennee vuosikymmenen loppuun mennessä 3–4 %.

Sianliha

Suomessa tuotettiin vuonna 2007 ennätysmäärä (213 milj. kg, +3 %) sianlihaa. Kulutus lisääntyi 185 milj. kg:an (+2 %). Sikoja teurastettiin 2,4 miljoonaa kappaletta (+2 %). Lihaskojojen keskiteuraspaino nousi 85,1 kg:an (+0,6 kg). Teuraspainot ovat nousseet vuoden 1996 jälkeen 5 kg. Emakoiden teurastukset lisääntyivät syksyllä 2007.

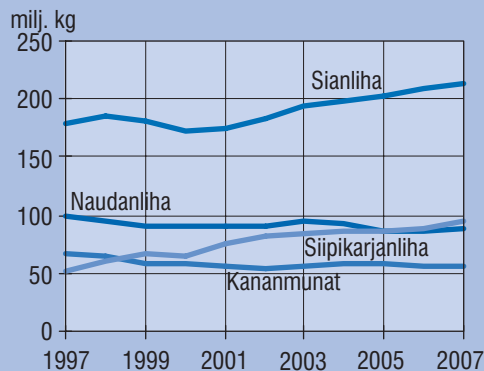
Gallup Elintarviketiedon ennusteen mukaan sianlihan tuotanto laskee 209 milj. kg:an (–2 %) ja kulutus nousee 186 milj. kg:an (+1 %) vuonna 2008. EU:n komissio arvioi EU:n vuoden 2008 sianlihantuotannoksi 22,0 milj. t ja kulutukseksi 20,8 milj. t.

Sianlihan vienti vähentyi 4 % olen runsaat 46 milj. kg. Tärkeimpiä

vientikohteita olivat Suomen naapurimaat, Japani ja Etelä-Korea, joiden osuus ruuhonlihan viennistä oli yli 80 %. Vienti Viroon ja Venäjälle vähentyi ja Ruotsiin ja Norjaan lisääntyi vuonna 2007. Venäjä oli edelleen tärkein vientikohde. Sianlihan tuonti ja vienti ovat Suomessa pääosin ruuhonlihaa. Viennin lisääntyminen viime vuosina johtuu paitsi tuotannon lisääntymisestä, myös mm. tuotannon alueellisesta erikoistumisesta. Lihan vienti ja tuonti on lisääntynyt lähes kaikissa teollisuusmaissa viimeisen 10 vuoden aikana.

Sianlihan tuonti (22 milj. kg) Suomeen lisääntyi 19 %. Tuonti Tanskasta väheni, ja suurimmaksi tuojaksi nousi Saksa. Näiden kahden maan osuus sianlihan tuonnista on ollut viime vuosina 70–80 %. Kauttatuonnin vuoksi erien alkuperämaa voi tosin olla muu kuin Suomeen tuova maa. Sianlihavalmistajien tuonti lisääntyi erityisesti Ruotsista ja Saksasta. Sianlihan tuonti oli 12 % kulutuksesta.

Sikatalouden rakennekehitys jatkui nopeana. Emakkoja pitäneiden tilojen määrä laski 11 %. Joulukuussa 2007 emakkoita oli 4 % vähemmän kuin vuotta aiemmin. Myös porsastuotos kohentui ja välitettyjen porsaiden määrä lisääntyi 3 %. Vieroitetujen porsaiden määrä on viime vuosina noussut noin 0,3 porsasta/emakko/vuosi. Joulukuussa Suomessa todettiin ensimmäisen kerran PMWS-tautia, joka näivet-

Naudan-, sian- ja siipikarjanlihan sekä kananmunien tuotanto vuosina 1997–2007.

Kotieläintuotanto vuosina 1997–2007.

	Meijerimaito milj. litraa	Naudanliha milj. kg	Sianliha milj. kg	Kananmunat milj. kg	Siipikarjanliha milj. kg
2007	2226	87	213	55	95
2006	2279	85	208	57	88
2005	2293	84	203	58	87
2004	2304	91	198	58	87
2003	2323	94	193	56	84
2002	2376	91	184	55	83
2001	2378	90	174	57	76
2000	2371	91	173	59	64
1999	2325	90	182	59	66
1998	2300	93	184	64	61
1997	2301	99	180	67	53

Lähde: Tike.

tää porsaita ja lisää porsaskuolleisuutta aiheuttaen siten merkittäviä tuotantotappioita.

Suomi ja EU:n komissio sopivat marraskuussa, että sikojen ja siipikarjan tuki alenee vuoteen 2013 mennessä alle puoleen nykyisestä ja tuki irrotetaan tuotannosta. MTT:n arvion mukaan tukimuuтокset vähentävät sikatuotantoa jopa viidenneksellä ja siirtävät sika- ja siipikarjatuotannon painopistettä C-alueelle, mikäli tuki on siellä edelleen tuotantoon sidottua.

Siipikarjanliha

Suomessa tuotettiin 95,3 milj. kg (+8 %) siipikarjanlihaa vuonna 2007. Siipikarjanlihan kulutus lisääntyi 12 % ollen 93,2 milj. kg. Siipikarjanlihan vienti vähentyi 11 % ja tuonti lisääntyi 27 %. Noin 70 % viennistä suuntautui Venäjälle ja Baltian maihin.

Broileria tuotettiin 82,4 milj. kg (+11 %) ja kulutettiin 80,7 milj. kg (+15 %). Broilerinlihaa vietiin noin 9 milj. kg (-12 %) ja tuotiin 6,2 milj. kg (+22 %). Sekä ruholihan että valmisteiden tuonti lisääntyi. Brasilian merkitys tuontimaana lisääntyi. Lihavalmisteita tuotiin lähinnä Brasiliasta, Tanskasta, Ranskasta, Saksasta ja Thaimaasta.

Kalkkunanlihan tuotanto vähentyi 7 % ollen 11,4 milj. kg. ja kulutus 1 % ollen 11,9 milj. kg. Kalkkunanlihaa vietiin 1,8 milj. kg (-3 %) ja tuotiin 2,2 milj. kg (+39 %). Lihavalmisteiden tuonti kasvoi voimakkaasti, vaikka Suomessa kulutettava ja vietävä siipikarjanliha on pääsääntöisesti tuoretta. Suurimmat ruholihan tuojat olivat Saksa, Puola ja Brasilia, ja lihavalmisteiden tuojat Brasilia ja Saksa. Tuonnin osuus kulutuksesta nousi 17 %:iin.

Gallup Elintarviketieto arvioi vuoden 2008 broilerin lihan kulutukseksi 87 milj. kg ja tuotannoksi 90 milj. kg. Kalkkunanlihan tuotannon ja kulutuksen ennuste on noin 10 milj. kg. Komission mukaan siipikarjanlihan tuotanto EU:ssa kasvaa vuosikymmenen loppuun mennessä 3 % ja kulutus 4 %.

Kananmunat

Kananmunia tuotettiin 55 milj. kg, mikä oli 2 % vähemmän kuin vuonna 2006. Kananmunia kulutettiin 49 milj. kg (+1 %). Sekä kuorimunien että munavalmisteiden kulutus lisääntyi. Kananmunien kokonaisvienti (10 milj. kg) oli vajaat 2 % edellisvuotta suurempi. Kuorimunia vietiin 5 % vähemmän ja valmisteita 24 % enemmän

kuin vuonna 2006. Kanamunia vietiin pääasiassa Ruotsiin, Saksaan ja Norjaan.

Kananpoikasten haudonnat lisääntyivät lähes 9 %. Perinteisissä häkkikanaloissa tuotetaan edelleen 80 % munista, vaikka ne poistuvat käytöstä vuoteen 2012 mennessä. Keskimääräinen tilakoko oli noin 5 000 kanaa.

Gallup Elintarviketiedon arvion mukaan kananmunien tuotanto lisääntyy alkuvuonna 2008 noin 3 % ja kulutus noin prosentin edellisvuodesta. Komission mukaan kananmunien tuotanto ja kulutus EU:ssa kasvavat vuosikymmenen loppuun mennessä 2 %.

Tuottajahinnat

Kotieläintuotteiden markkinahinnat muualla EU:ssa vaikuttavat niiden hintoihin Suomessa. Suomen hinnoissa on kuitenkin erityispiirteitä. Esimerkiksi sianlihan ja maidon markkinahinnat vaihtelevat yleensä vähemmän Suomessa kuin monissa muissa EU-maissa. Kananmunista on Suomessa ylitarjontaa ja niiden tuottajahinta on alhainen muuhun EU:hun verrattuna. Suomalaisille maidontuottajille maksetaan hieman korkeampaa hintaa kuin EU:n tuottajille keskimäärin ja maidon hinnan kausiporastus on Suomessa monia muita maita voimakkaampi. MTT:n tutkimustulokset viittaavat myös siihen, että Euroopan lihamarkkinoilla havaitut hintamuutokset siir-

Kotieläintuotteiden markkinahintojen vertailu eräissä EU-maissa vuonna 2007¹, €/100 kg.

	Maito	Sianliha	Naudanliha (sonni)	Siipikarjanliha ²	Kananmunat ³
Suomi	37,29	138,11	274,21	194,85	110,57
Ruotsi	30,81	144,12	272,21	178,61	163,32
Tanska	30,89	118,05	287,40	168,72	141,91
Viro	36,35	141,37	200,83	181,19	93,39
Saksa	31,88	139,18	287,40	216,79	101,35
Ranska	30,70	127,33	303,77	202,96	101,27

¹ tammi-marraskuun keskiarvo.
² Teurastamon myyntihinta. ³ Pakkaamon myyntihinta.
 Lähde: Euroopan komissio.

Tärkeimpien kotieläintuotteiden tuottajahinnat lisineen vuosina 1997–2007 (€/100 kg, maito €/100 l). Lukuihin sisältyy arvioitu jälkitili¹.

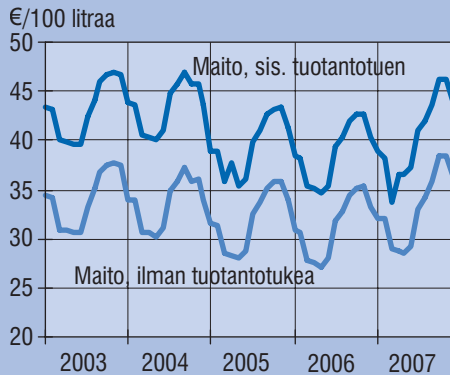
	Maito	Naudanliha	Sianliha	Broile- rinliha	Kananmunat
2007	38,26	221	132	114	77
2006	36,39	212	126	109	62
2005	35,22	205	128	114	60
2004	35,75	190	120	117	74
2003	36,68	186	115	117	80
2002	36,83	190	137	120	79
2001	36,26	208	150	117	69
2000	34,97	206	129	111	82
1999	34,44	216	113	112	74
1998	34,48	224	126	116	65
1997	34,87	209	140	114	61

¹ Maidon tuottajahinta on keskipitoiselle maidolle, eikä se sisällä kiintiömaksuja. Vuoden 2007 maidon hintaan lisätty arvioitu jälkitili 3,90 snt/l.
 Lähde: Tike.

tyvät hitaasti Suomen lihamarkkinoille. Maidon tuottajahinta laatulisineen ilman jälkitiliä oli vuonna 2007 keskimäärin 34,36 €/100 l (-6 %). Lisäksi tuotantotukea maksettiin keskimäärin 7,35 €/100 l. Maidon laatulisa laski hieman ollen 2,24 €/l. Maidon lopullinen hinta ratkeaa meijereiden tilinpäätösten yhteydessä, jolloin päätetään tuloksen perusteella maksettavasta jälkitilistä. Vuonna 2006 jälkitili oli keskimäärin 3,46 €/100 l.

Marraskuussa 2007 tuottajille maksettiin normimaidosta 9,89 €/100 l enemmän kuin toukokuussa 2007. Joulukuussa ero eri meijerien normimaidosta maksaman ylimmän ja alimman tilityshinnan välillä oli 3,74 €/100 l. EU:ssa maidon hintaa nostivat maailmanmarkkinoiden vahva kysyntä ja tuotantokustannusten nousu. Joissain EU-maissa tuottajahinta nousi vuoden lopussa jopa noin 10 snt/l edellisvuodesta. Suomessa tuottajahinta nousi loppuvuonna noin 4 snt/l ja lisäkorotuksia tehtiin vuoden 2008 alussa.

Naudanlihasta maksettiin keskimäärin 2,21 €/kg ja sonninlihasta 2,59 €/kg. Nau-

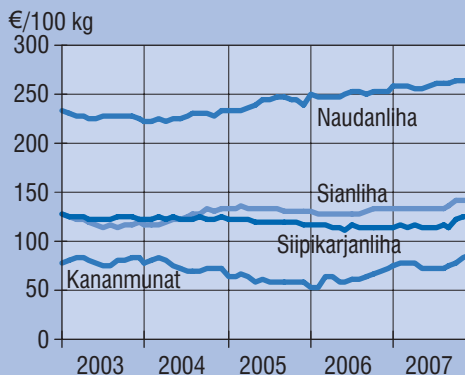

Maidon hinta vuosina 2003–2007. Lähde: Tike.

danlihojen hinnat nousivat keskimäärin 4 % edellisvuodesta, mutta jäivät alle EU:n keskihinnan. OECD:n ennusteen mukaan lihan kulutus lisääntyy lähivuosina, mikä saattaa nostaa naudan-, sian- ja siipikarjanlihan maailmanmarkkinahintoja.

Vasikan hinta pysytteli edellisvuoden tuntumassa. Keskimäärin vasikasta maksettiin 232 €. Sonniternivasikan hinta laskee 6 % edellisvuodesta ollen 144 euron tuntumassa. Lehmäternivasikan hinta nousi 12 % ollen keskimäärin 64 €.

Lihasiasta maksettiin vuonna 2007 keskimäärin 1,36 €/kg ja kaikesta sianlihasta 1,32 €/kg. Edellisvuoteen verrattuna keskihinnat nousivat 5 %. Hinnankorotukset painottuivat syys-joulukuuhun, sillä re-

Naudan-, sian- ja siipikarjanlihan sekä kananmunien hinnat ilman tukea vuosina 2003–2007. Lähde: Tike.

hujen hinnat kääntyivät syksyllä jyrkään nousuun. Porsaan (20 kg) hinta pysytteli syksyyn asti 50 euron tuntumassa. Porsaiden tarjonta oli vuoden 2007 lopussa runsasta, mikä laskee porsaan hinnan hetkellisesti jopa 45 euroon. Rehukustannusten nousu vaikutti erityisen selvästi juuri erikoistuneen porsastuotannon maksuvalmiuteen. Liha- ja yhdistelmäsiiloissa sianlihan hinnan nousu korvasi ainakin osan rehun hinnan korotusten aiheuttamasta tuotantokustannusten noususta.

Porsaan hinta oli vuonna 2007 Suomessa EU:n korkeimpia. Vain Ruotsissa, Italiassa ja Maltalla maksettiin porsaasta enemmän kuin Suomessa. Sianlihasta maksettiin monissa maissa korkeampaa hintaa kuin Suomessa. Lihasta maksettiin selvästi alemmalla hinnalla Tanskassa, Ranskassa, Belgiassa ja Irlannissa.

Siipikarjanlihan tuottajahinnat nousivat 2 % vuodesta 2006. Keskimäärin siipikarjanlihasta maksettiin 1,17 €/kg. Broilerinlihasta maksettiin tammi-syyskuussa 1,11–1,12 €/kg. Syksyllä hinta nousi asteittain yli 1,20 euroon. Broilerinlihan keskihinta nousi 4 % vuodesta 2006.

Vuonna 2006 kananmunista maksettiin tuottajille keskimäärin 0,77 €/kg (+26 %). Voimakas hinnannousu johtui pääosin edellisvuoden poikkeuksellisen alhaisista hinnoista ja syksyllä kohonneista tuotantokustannuksista. Joulukuun 2007 tuottajahinta (86 snt/kg) oli 13 snt/kg edellisvuotta korkeampi. Luomu- ja lattiakanalan munista maksetaan häkkikananmunia korkeampaa tuottajahintaa. Lattia- ja häkkikanojen munien hintaero kaventui vuonna 2007. Elokuuhun asti pakkaamojen myyntihinta Suomessa oli 5–16 % EU:n keskihintaa korkeampi, mutta syys-joulukuussa se oli 8–19 % EU:n keskihintaa alempi. Etenkin Ruotsissa kananmunista maksetaan korkeaa hintaa.

2.4. Puutarhatuotanto

Suomessa puutarhatuotantoon luetaan kuuluvaksi avomaan vihannestuotanto, viljeltyjen marjojen ja omenan tuotanto, taimitarhatuotanto sekä kasvihuonetuotanto. Jossain yhteyksissä myös viljeltyjen sienten tuotanto sekä katteen alla viljellyn perunan tuotanto luetaan puutarhatuotannoksi.

Puutarhatuotannon laajuus

Vuonna 2007 puutarhatuotannon ala oli noin 15 400 hehtaaria. Edellisvuoteen verrattuna puutarhatuotannon ala pieneni reilulla 100 hehtaarilla. Avomaan vihannesten tuotanto oli pinta-alaltaan suurin puutarhatuotannon sektori, 8 400 hehtaarin laajuudessaan. Avomaan vihannestuotannon ala kasvoi vajaalla 80 hehtaarilla edellisvuoteen verrattuna.

Marjantuotanto on pinta-alaltaan toiseksi suurin puutarhatuotannon sektori 6 300 hehtaarin osuudella. Marjantuotannon ala on vähentynyt koko 2000-luvun. Yksittäisistä kasveista tämän vuosikymmenen aikana voimakkaimmin on pienentynyt mansikan tuotantoala, noin 26 %. Marjantuotantoalan pienentyminen ei ole kuitenkaan johtanut kokonaissadon merkittävään vähenemiseen, vaan tuotantomenetelmien tehostamisen seurauksena marjantuotannon kokonaissato on pysynyt melko vakaana. Marjantuotannossa vuotuinen kokonaissadon vaihtelu on kuitenkin huomattavaa säätekijöistä johtuen. Hedelmien,

pääasiassa omenan, tuotantoala on pysynyt vakaana, 670 hehtaarissa viimeisen kolmen vuoden ajan.

Kasvihuonetuotannon ala on pysynyt noin 400 hehtaarissa koko kuluva vuosikymmenen ajan. Vihannesten osuus kasvihuonetuotannosta on noin 240 hehtaaria ja koristekasvien osuus noin 160.

Puutarhatuotantoa harjoittavien yritysten lukumäärä on vähentynyt 1980-luvun lopun reilusta 10 000 tuhannesta yrityksestä nykyiseen noin 5 700 yritykseen. Vastaavasti keskimääräinen puutarhatuotannon ala on kasvanut 1,3 hehtaarista 2,9 hehtaariin. Avomaan puutarhatuotantoa harjoitettiin 4 487 ja kasvihuoneviljelyä 2 093 yrityksessä vuonna 2006. Osalla yrityksistä oli sekä avomaan että kasvihuone- tuotantoa.

Alueellisesti merkittävä puutarhatuotannon alue on Varsinais-Suomi, jossa vuonna 2006 sijaitsi 19 % koko maan avomaanviljelmistä, sekä 20 % kasvihuoneyrityksistä. Muita tärkeitä puutarhatuotannon alueita ovat Pohjanmaa, jossa vuonna 2006 sijaitsi 24 % kasvihuoneyrityksistä, sekä Pohjois-Savo, jossa sijaitsi 16 % marjantuotannon yrityksistä.

Sääolot

Historian lämpimin kevät sai kasvukauden alkamaan ennätysaikaisin. Marjakasvustot aloittivat kasvun jo huhtikuun alussa eteläisessä Suomessa. Aikainen kevät heijas-

Tukirekisterin mukaiset puutarhaviljelyn pinta-alat vuosina 2001–2007 ha.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Avomaan puutarhatuotannon ala yhteensä	16 515	16 466	16 469	16 025	15 417	15 468	15 357
Avomaan vihannekset	8 797	8 918	8 983	8 837	8 254	8 327	8 405
Marjat	7 200	7 004	6 886	6 552	6 495	6 470	6 283
Hedelmät	519	544	600	636	667	671	669
Kasvihuoneviljely yhteensä	400	400	398	399	405	404	399
– vihannesviljely	236	237	236	239	245	243	242
– koristekasvien viljely	164	164	163	161	160	161	157

Lähde: Tike, Tukirekisteri.

tui myös satokauden ajoittumiseen. Marja- ja hedelmäsatot valmistui noin viikkoa, paria edellisvuotta aikaisemmin. Ensimmäiset mansikat valmistuivat harson alta juhannukseksi, ja pääsatokausi ajoittui heinäkuun alkuun.

Yleisilmeeltään kasvukausi 2007 oli sateinen ja melko lämmin. Sateisuuden hyvänä puolenä oli kastelutarpeen väheneminen. Haittaa lämpimästä ja sateisesta säästä aiheutui etenkin mansikalle ja vadelmalle, joilla harmaahome pilasi osan sadosta. Muita kasvukaudelle 2007 tyypillisiä piirteitä olivat runsaat tuholaiskannat, jotka haittasivat avomaan vihannestuotantoa ja vähensivät satoa. Sateisuus vaikeutti joidenkin kasvien sadonkorjuuta, ja esimerkiksi sipulin nostoa jouduttiin paikoin lykäämään liian märkyden vuoksi.

Tärkeimpien avomaan puutarhatuotteiden viljelyalat ja sadot vuonna 2006.

	Ala ha	Sato kg/ha	Yht. 1 000 kg
<i>Avomaavihannekset</i>			
Tarhaherne	2388	2168	5177
Porkkana	1580	35674	56365
Ruokasipuli	877	19971	17515
Valkokaali	507	35280	17887
Kukkakaali	365	9874	3604
Punajuurikas	396	32682	12942
Lanttu	336	30271	10171
Avomaankurkku	324	39145	12683
Kiinankaali	273	20934	5715
Muut kasvit	1324		
Yhteensä	8370	18649	156096
– josta sopimustuotantoa	1980	22656	44858
<i>Marjat ja omenat¹</i>			
Mansikka	2990	3471	10377
Musta- ja viherherukka	1668	957	1596
Vadelma	423	1239	524
Muut marjat	622		
Yhteensä	5703	2341	13349
– josta sopimustuotantoa	883	1937	1710
Omena	541	6028	3261
¹ satoikäinen pinta-ala			
Lähde: Tike, Puutarhayritysrekisteri 2006.			

Avomaan tuotanto

Tarhaherne oli pinta-alaltaan eniten viljeltyin vihannes 2400 hehtaarilla vuonna 2006. Toiseksi merkittävin vihannes oli porkkana noin 1600 hehtaarilla. Porkkanan viljelyala on pienentynyt 1990-luvun puolivälistä lähes 70 %. Sen sijaan porkkanan kokonaissato on vähentynyt ainoastaan reilu 10 %, mikä kertoo voimakkaasta hehtaarisadon kasvusta. Nämä kaksi eniten viljeltyä vihannesta, tarhaherne ja porkkana, vastasivat 47 % koko avomaan vihannesviljelyn alasta.

Lähes kaikkien vihannesten tuotantoalat pienenevät vuodesta 2005 vuoteen 2006. Ainoastaan tarhahermeen sekä erilaisen salaattien tuotantoalat kasvoivat. Teollisuuden sopimustuotannon osuus avomaan vihannesviljelyn alasta oli 24 %. Tärkeimpiä teollisuuden sopimuskasveja olivat tarhaherne, porkkana, punajuurikas ja avomaankurkku.

Mansikka oli tärkein marjakasvi noin 3000 hehtaarin satoikäisen kasvuston alallaan. Se vastaa 52 % koko marjatuotannon alasta. Toiseksi merkittävimmät marjakasvit ovat musta- ja viherherukat 29 % osuudella satoikäisestä kasvustosta. Näiden kahden perinteisen päämarjakasvin viljelyala on kuitenkin vähentynyt vuodesta 2005 vuoteen 2006. Voimakkainta satoikäisen alan kasvu on ollut uusilla marjakasveilla, kuten tyrnillä ja pensasmustikalla. Marjakasveilla teollisuuden sopimustuotannon osuus oli noin 15 % satoikäisen kasvuston alasta. Tärkeimpiä teollisuuden sopimuskasveja olivat musta- ja viherherukka, punaherukka sekä mansikka.

Omenan viljelypinta-ala kasvoi prosentin verran vuodesta 2005 vuoteen 2006. Vuonna 2006 omenan kokonaissato oli 3,3 miljoonaa kiloa.

Kasvihuonetuotanto

Kasvihuonetuotannon kokonaisala vuonna 2006 oli 463 hehtaaria, josta 59 % viljeltiin vihanneksia ja 36 % koristekasveja. Lisäksi kasvihuoneissa viljeltiin marjoja 1 % sekä taimia ja pistokkaita 6 % kasvihuonealasta. Tomaatti oli ylivoimaisesti eniten viljeltyin kasvihuonevihannes 116 hehtaarin osuudella. Vuoden 2006 tomaatin kokonaissato oli tähänastisista suurin, 38,7 miljoonaa kiloa. Kasvihuonekurkku on toiseksi eniten viljeltyin kasvihuonevihannes, 73 hehtaarin alalla. Vuonna 2006 valoviljelyn osuus kurkuntuotannon alasta oli 25 % ja tomaatin alasta 19 %. Ruukkuvihannesten tuotantoala on kasvanut jatkuvasti ollen 202 hehtaaria vuonna 2006. Ruukkuvihannesten alasta 81 % viljeltiin erilaisia salaatteja.

Leikkokukkia tuotettiin 35 hehtaarella vuonna 2006. Ylivoimaisesti tärkein leikkokukka oli ruusu 73 % osuudella. Leikkoruusun viljelyala on kuitenkin pienentynyt jatkuvasti 1990-luvun alusta alkaen. Muita tärkeitä leikkokukkia olivat gerbera, 1,6 hehtaarin alalla, sekä harsokukka 1,4 hehtaarin alalla. Tärkein kasvihuoneessa viljeltävä sipulikukka on tulppaani. Muita merkittäviä sipulikukkia ovat narsissi ja hyasintti.

Kukkiavia ruukkukasveja tuotettiin yhteensä 11,1 miljoonaa kappaletta vuonna 2006. Kasvihuoneessa tuotettiin yhteensä 45,5 miljoonaa ryhmäkasvia, joista orvokin osuus oli 12,9 miljoonaa kappaletta.

Kasvihuonevihannesten viljelyalat (m²) ja sadot (kg/m²) vuonna 2006.

	Ala 1 000 m ²	Sato kg/m ²	Yhteensä 1 000 kg
Yhteensä ¹	2 561	28	71 832
Tomaatti	1 165	33	38 743
Kurkku	730	40	29 351
Muut vihannekset	666		

¹ei sisällä ruukkuvihanneksia

Lähde: Tike, Puutarhayritysrekisteri 2006.

Puutarhatuotteiden markkinat

Avomaan puutarhatuotteiden tuottajainnoille on ominaista voimakas kausittainen ja vuosittainen vaihtelu. Tuottajahinta on yleensä alhaisin pääsatokaudella, jolloin tarjontaa on runsaasti, ajoittain jopa ruuhkaksi asti. Varastovihannesten tarjonta pienenee varastokauden edetessä, mikä yleensä ilmenee kohoavana hintana.

Varastovihannesten hinnoissa on huomattava, että ne sisältävät kahden satokauden satoa. Esimerkiksi vuoden 2007 alussa myytiin vielä vuoden 2006 satoa, ja kasvukauden 2007 vaikutukset hintoihin alkoivat näkyä vasta kesästä eteenpäin. Vaikka viljelyaloissa ei tapahtuisikaan merkittäviä muutoksia, aiheuttavat säätekijät voimakkaita laadullisia ja määrällisiä vaihteluita useimmille avomaan puutarhakasveille.

Keskeisten puutarhatuotteiden arvonlisäveroton tuottajahinta vuosina 2001–2007, €/kg.

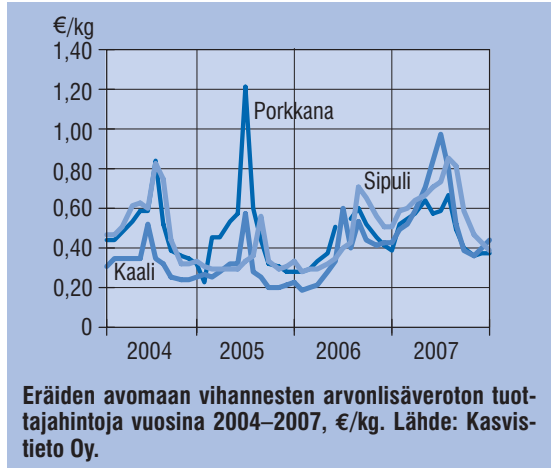
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Kasvihuonetuotanto</i>							
Ruusu (€/kpl)	0,32	0,32	0,36	0,40	0,41	0,41	0,45
Tomaatti	1,18	1,12	1,15	1,16	1,15	1,17	1,32
Kurkku	0,98	1,05	1,16	1,08	0,99	1,04	1,34
<i>Avomaatuotanto</i>							
Valkokaali	0,21	0,32	0,38	0,33	0,27	0,37	0,58
Sipuli	0,41	0,52	0,50	0,47	0,33	0,44	0,60
Porkkana	0,48	0,39	0,47	0,45	0,37	0,40	0,47
Mansikka	1,66	2,33	3,52	3,05	2,68	2,25	3,58

Lähteet: Kasvistieto Oy, Kauppapuutarhaliitto ry.

Edellisvuoden eli vuoden 2006 sadon säilyvyys oli hyvä useimmilla varastovihanneksilla, ja esimerkiksi hyvälaatuista kotimaista porkkanaa riitti varastoista markkinoille maaliskuuhun saakka. Ensimmäiset uuden sadon varhaisvihannekset tulivat kasvihuoneista markkinoille jo toukokuun lopussa. Kesäkuussa varhaisvihanneksista oli ajoittain pulaa, sillä kesäkuun alun kylmä sääjakso, sekä taudit ja tuholaiset vähensivät satoa. Yleisesti ottaen kasvukaudella 2007 avomaan vihannesten sato jäi keskinertaiseksi.

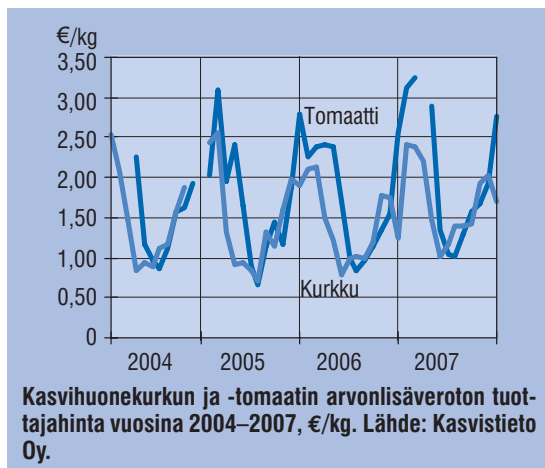
Vuoden 2007 marja- ja omenasato jäi myös keskinertaiseksi. Mansikalla suurimmilta markkinoiden ruuhkautumiselta pääsadon aikana vältyttiin, sillä etelän ja pohjoisen sadot kypsyivät eri aikaan. Sateisten säiden vuoksi harmaahome pilasi osan mansikkasadosta, mutta toisaalta mansikan edellisvuotta korkeampi hinta kompensoi sadonmenetyksiä. Omenan menekki oli koko satokauden hyvä, sillä kotipuutarhojen sato jäi heikoksi. Hyvä menekki heijastui korkeana omenan hintana. Vuoden 2007 syys-talven hinta oli 30 % edellisvuotta korkeampi.

Kausittainen hintojen vaihtelu on tyyppistä myös kasvihuonevihanneksille. Vaikka säätekijätkin vaikuttavat kasvihuonetuotantoon, niin tärkein syy kausit-

taiseen vaihteluun on kuitenkin erilaisista viljelytekniikoista johtuva tarjonnan vaihtelu. Valtaosalla kasvihuoneista tuotetaan satoa vain tavanomaisen kasvukauden aikana. Talvikaudella vain pieni osa kasvihuonealasta on käytössä, niin sanotussa ympärivuotisessa tuotannossa, ja tuotteiden tarjonta huomattavasti vähäisempää. Pienemmän tarjonnan lisäksi myös talvikauden vaatimampi tuotantoteknologia nostaa tuotantokustannuksia, ja edellyttää siten korkeampaa hintaa kesäkauteen verrattuna.

Kasvihuonekurkulla alkutalven hinta oli edellisvuotta alhaisempi. Kurkkumarkkinat ruuhkautuivat helmikuun lopulla kun luonnon valon määrän kasvu nopeutti sadon valmistumista, ja samalla hiihtolomakausi vähensi kurkun kysyntää. Kurkkumarkkinoiden ruuhka hellitti, ja kesällä koettiin jo kurkkupulaa. Kesän pilvinen ja sateinen sää vähensivät satoa. Lisäksi kasvustonvaihdot osuivat suurella osalla viljelijöistä samaan aikaan, mikä aiheutti hetkellisen tuotannon romahduksen. Kesän kurkkupula heijastui myös hintaan, ja kurkun kesähinta olikin edellisvuotta huomattavasti korkeampi. Tomaattimarkkinat olivat kurkkua tasapainoisemmat, eikä suurempia ruuhka- eikä pulajaksoja koettu. Tomaatin hinta pysytteli koko vuoden hieman edellisvuotta korkeammalla.

2.5. Elintarvikemarkkinat

Kuluttajahinnat

Vuonna 2007 elintarvikkeet kallistuivat Suomessa 2,1 %. Kuluttajahintaindeksin vuosimuutos oli 2,5 %, joten elintarvikkeiden hintakehitys oli hieman keskimääräistä inflaatiokehitystä hitaampaa.

Vuonna 2008 elintarvikkeiden hintojen odotetaan nousevan keskimäärin noin 6–8 prosenttia, sillä viljan ja muiden elintarviketeollisuuden raaka-aineiden hinnat ponkaisivat maailmanmarkkinoilla rajuun nousuun vuonna 2007. Suomessa korotuspaineita lisää myös se, ettei elintarviketeollisuus ole päässyt pitkään aikaan korottamaan hintojaan, vaikka energian hinta ja työvoimakustannukset ovat nousseet.

Elintarvikkeiden hinnat nousivat selvästi jo tammikuussa 2008, kun elintarviketeollisuuden ja kaupan uudet sopimukset tulivat voimaan. Teollisuus onnistui siirtämään osan kasvaneista kuluistaan tuotteiden hintoihin. Erityisesti maito- ja leipomotuotteiden hintoihin tuli korotuksia.

Tilastokeskuksen keräämien hintatietojen mukaan esimerkiksi litra kevytmaitoa kallistui tammikuussa 2008 edellisvuodes-

Eräiden elintarvikkeiden keskimääräiset kuluttajahinnat tammikuussa vuosina 2007 ja 2008, €/kg.

	Tammi 2007	Tammi 2008	Muutos % 2007/08
Vehnäjauhot	0,41	0,59	42,7
Reikäleipä	3,15	3,36	6,7
Naudan paisti	10,10	10,43	3,3
Porsaan leikkeet	11,22	12,23	9,0
Broilerin rintafilé	10,56	11,19	6,0
Kevytmaito, €/l	0,72	0,82	13,7
Emmentaljuusto	10,83	11,58	6,9
Kananmunat	2,73	2,94	7,7
Meijerivoi	4,84	5,36	10,7
Talousmargariini	2,42	2,82	16,5
Tomaatti	4,43	5,07	14,4
Ruokaperuna	0,68	0,70	2,9

Lähde: Tilastokeskus, kuluttajahintatilasto.

Keskimääräisen kokonaiskuluttajahintaindeksin ja elintarvikkeiden kuluttajahintaindeksin kehitys Suomessa vuosina 1995–2007, 1995=100.

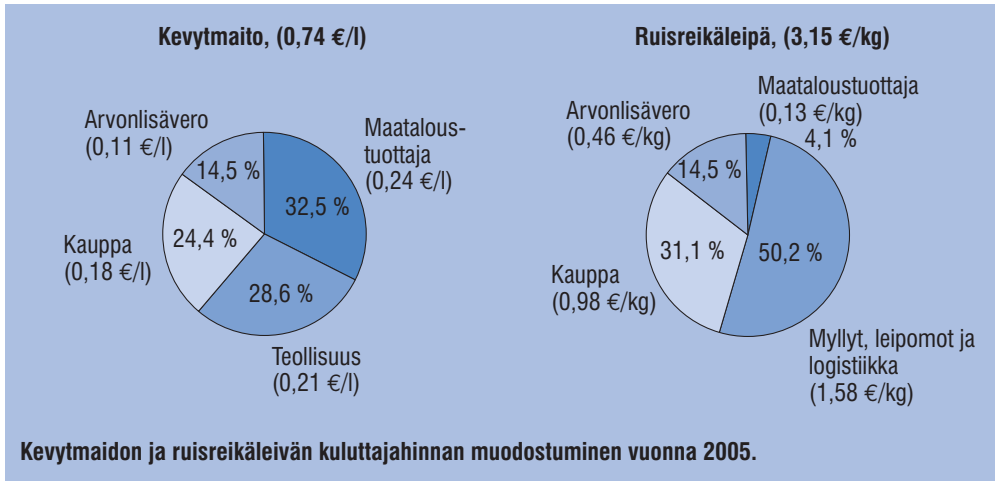
	Kuluttajahintaindeksi	Elintarvikkeiden hintaindeksi
2007	119,6	115,3
2006	116,7	113,0
2005	114,7	111,4
2004	113,7	111,1
2003	113,5	110,3
2002	112,5	109,6
2001	110,8	106,5
2000	108,0	102,0
1999	104,4	101,0
1998	103,2	101,3
1997	101,8	99,6
1996	100,6	98,2
1995	100,0	100,0

Lähde: Tilastokeskus.

ta lähes 14 prosenttia 0,82 euroon. Vehnäjauhojen kilohinta on puolestaan noussut yli 40 prosenttia 0,59 euroon. Yli kymmenen prosentin korotuksia on tullut myös meijerivoiin, margariiniin ja tomaatin hintoihin.

Ruoan hinnan nousu nostaa myös yleistä kuluttajahintaindeksiä lievästi ylöspäin. Kokonaisvaikutus ei kuitenkaan ole merkittävä, sillä ruoan osuus kulutusmenoista on Suomessa vain 12 prosenttia. Ruoan hinnan vaikutusta talouksien menoihin pienentää edelleen se, että yleinen ansiotaso kohoaa Suomessa ruoan hintaa nopeammin.

Ruoan hintakehityksen lisäksi on mielenkiintoista tarkastella kuluttajan maksaman hinnan jakautumista elintarviketekijun sisällä. Erityisesti kaupan osuus elintarvikkeiden hinnoista on viime vuosina kasvanut ja neuvotteluasema parantanut. Tiettyissä tuotteissa kaupan osuus on kasvanut useita prosentteja suhteessa elintarviketeollisuuden myyntihintoihin. Kaupan asema on vahvistunut, koska se voi kilpailuttaa teollisuutta ja sitä kautta alkutuotantoa entistä tiukemmin ehdoin. Kuluttajahin-

noista saamalla osuudellaan kauppa hoi-
taa tosin entistä enemmän perinteisiä teol-
lisuuden tehtäviä, kuten markkinointia ja
kuljetuksia.

Kaupan merkitys kotimaiselle elintar-
viketuotannolle korostuu entisestään lähi-
vuosina. Tukku- ja vähittäiskaupan alalla on
useita voimakkaita muutostrendejä, jotka
luovat haasteita suomalaiselle elintarvike-
tuotannolle. Kaupan kansainvälistymisen,
keskittymisen ja ketjuuntumisen myötä
syntyy aikaisempaa vahvempia kauppaketi-
juja. Lisäksi halpakauppakettujen ilmesty-
minen sekä kauppakettujen omien tavara-

merkkien kasvava markkinaosuus muok-
kaavat markkinarakennetta. Omat merkit
vahvistavat kaupan otetta toimitusketjun
hallintaan ja koko elintarvikeketjuun.

Elintarvikekaupan keskittyminen tul-
lee jatkumaan lähivuosina. Samalla ruoka-
kauppojen valikoimat kasvavat, tekniikka
paranee, jalostusaste nousee ja asiakaskun-
ta pirstaloituu. Valikoimien kasvuvauhti
on ollut viime vuosina huima. Kun vielä
1980-luvulla isoimmista hypermarketeissa
oli noin 5 000 tuotenimikettä, niitä on nyt
lähes 20 000. Samalla tuotteet vaihtuvat
uusiin aiempaa nopeammin.

Eräiden elintarvikkeiden keskimääräiset kuluttajahinnat vuosina 2003–2007, €/kg.

	2003	2004	2005	2006	2007	muutos % 2006–2007
Kevytmaito, €/l	0,72	0,73	0,74	0,73	0,72	-1,3
Voi	4,87	4,92	4,96	4,87	4,79	-1,7
Margariini	2,37	2,36	2,35	2,35	2,53	7,4
Emmentaljuusto	10,35	10,65	10,59	10,86	10,82	-0,3
Naudan ulkopaisti ¹	8,26	8,28	9,08	9,92	10,04	1,2
Porsaankyljykset	7,64	7,69	7,87	-
Broilerin rintafilé	11,03	10,89	10,84	10,46	10,67	2,0
Kananmunat	2,24	2,36	2,33	2,44	2,74	12,4
Vehnäjauhot	0,62	0,61	0,59	0,41	0,41	0,7
Reikäleipä	2,97	3,09	3,15	3,18	3,15	-1,0
Tomaatti	3,04	2,94	2,99	3,21	3,51	9,4
Ruokaperuna	0,58	0,72	0,65	0,60	0,74	23,2

¹Vuodesta 2006 Naudan paisti.

Lähde: Tilastokeskus, kuluttajahintatilasto.

Ruoan hinta ei ole karkaamassa kuluttajilta

Jyrki Niemi

Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden hinnat ovat nousseet kansainvälisillä markkinoilla varsin kovaa vauhtia kahden viime vuoden aikana. Myös Suomessa on tuskailtu ruoan hintaan kohdistuvia nousupaineita ja ennusteltu elintarvikkeiden hintojen karkaamista korkeuksiin.

Ruoan hintaa nostavat maailmalla kuivuudesta johtuvat tuotanto-ongelmat eteläisellä pallonpuoliskolla sekä Kiinan ja Intian kaltaisten nousevien suurmaiden kasvava kulutus ja kulutuksen siirtyminen kasvisravinnosta liha- ja maitotuotteisiin. Samalla globaalit riippuvuudet nousevat näkösälle – kun kiinalaisille koululapsille aletaan taas päivittäiset maitoannokset, suomalainenkin meijeriyrittys joutuu pohtimaan hinnan- korotuksia.

Pelkästään maataloustuotteiden hintojen nousulla ei tosin voida perustella ruoan hintaan kovin huimia korotuksia, koska maatalousraaka-aineiden osuus on keskimäärin alle viidennes elintarvikkeiden kokonaishinnoista. Suomalaiset kuluttajat kun ostavat elintarvikkeensa yhä jalostetummassa muodossa. Ja mitä jalostetumpi tuote, sitä suurempi osuus elintarvikkeen vähittäishinnassa on jalostuksella ja kaupalla.

Raaka-ainetta enemmän ruoan kustannuksia nostavatkin palkat ja energia, jotka rasittavat sekä jalostusteollisuutta että vähittäiskauppaa. Kyse on suuresta alasta, sillä elintarvikeketjusta saa toimeentulonsa lähes 300 000 työntekijää.

Ruokaan 12 prosenttia kotitalouksien kulutusmenoista

Suomalaiset käyttävät keskimäärin 22 prosenttia euroistaan syömiseen ja juomiseen. Suuremman osan rahoista lohkaisee vain asuminen. Onko se liikaa?

Äkkiä ajateltuna yli viidennes osuus tuloista voi tuntua suurelta, mutta toisaalta siihen kuuluvat kaikki ruoat, myös muualla kuin kotona syödyt ateriat sekä alkoholi. Kotiin hankittujen peruselintarvikkeiden osuus kotitalouksien kulutusmenoista on vain noin 12 prosenttia.

Tarkasteltaessa ruoan hintakehitystä Suomessa pitkällä aikavälillä voidaan todeta, että hintojen nousu on ollut hyvin maltillista. Ensinnäkin ruoan hinta laski Suomessa EU-jäsenyyden myötä kymmenisen prosenttia, vaikka ruuan arvonlisäveroä tuolloin korotettiin. Vuodesta 1995 vuoteen 2007 ruoka on kallistunut nimellisesti noin 15 prosenttia. Yleinen kuluttajahintaindeksi on samassa ajassa noussut lähes 20 prosenttia, joten ruuan reaalin hinta on pysynyt alle vuoden 1995 tason.

Ruokaa yhä vähemmällä työllä

Keskimääräiselle palkansaajalle ruoka on EU-aikana halventunut suhteellisesti ottaen vieläkin enemmän. Palkat ovat nousseet runsaat 50 prosenttia kolmessatoista vuodessa. Kun vielä vuonna 1995 tietyn määritellyn ruokakorin täyttämiseksi täytyi työskennellä yli neljä tuntia, vuonna 2007 ruokakoriin tarvittavan rahamäärän sai kasaan jo kolmessa tunnissa. Parannusta on kertynyt vuosikymmenessä tunnin verran.

Suomalaisten näkemykset ruoan hinnasta ovat myös muuttuneet rajusti vajaan viidessätoista vuodessa. Vuonna 1994 vain viidennes suomalaisista piti ruokaa edullisena. Nyt jo selvästi yli puolet kuluttajista pitää ruokaa edullisena.

Maitotuotteiden, margariinin, lihan ja kananmunien kulutus henkilöä kohden vuosina 1996–2006, kg.

	Maito- neesteet ¹	Voi	Margariini	Juusto	Jäätelö (litraa)	Naudan- liha ²	Sianliha ²	Siipikar- janliha	Kanan- munat ³
2006 ^e	181,0	2,7	..	19,1	13,6	18,5	34,3	15,8	9,4
2005	184,0	2,7	6,6	18,6	14,0	18,6	33,5	16,1	9,4
2004	186,2	2,6	6,6	18,4	13,2	18,6	33,8	16,0	9,4
2003	185,1	2,4	6,8	16,7	13,7	18,0	33,5	15,8	9,3
2002	190,0	3,0	7,6	16,6	13,5	17,9	31,9	15,4	9,7
2001	191,7	3,5	7,8	16,5	13,3	17,9	32,7	14,5	9,7
2000	193,9	3,8	7,7	16,5	13,5	19,0	33,0	13,2	10,1
1999	195,8	3,9	8,1	16,6	13,9	18,8	34,3	12,6	10,0
1998	198,5	4,3	8,4	15,9	13,2	19,2	34,1	11,9	10,3
1997	199,4	4,5	8,5	14,8	13,8	19,3	32,2	10,7	10,4
1996	203,8	4,9	8,6	14,8	13,4	19,1	32,9	9,9	11,0

¹ Nestemäinen maito, hapanmaitotuotteet ja kerma. 2006^e kaikki meijerituotteet.

² Heinäkuusta 1995 alkaen teuraspainosta on tehty 2%:n kuumapainovähennys

³ Kananmunien kulutuslaskennan käytäntö muuttui vuodesta 2001.

Lähteet: ETT ja Tike.

Vähittäiskaupan rakennemuutokset

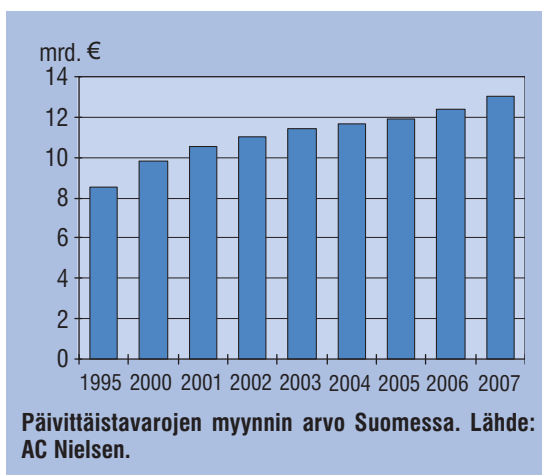
Päivittäistavarakaupan myynti on kasvanut tasaisen voimakkaasti viime vuosina. Vuonna 2007 myynti päivittäistavarakaupassa oli yhteensä 13 046 milj. €, eli 5,2 % korkeampi kuin vuotta aiemmin. Vuodesta 1995 vuoteen 2007 päivittäistavarakaupan myynti on kasvanut nimellisin hinnoin yli 52 %.

Myyntihinnat nousivat vuonna 2007 toisen kerran monen vuoden laskun jälkeen. Kovan hintakilpailun seurauksena kotimaiset kaupan alan yritykset ovat joutuneet tekemään erilaisia sisäisiä rakennejärjestelyjä ylläpitääkseen kannattavuuttaan. Erityisesti entistä kurrinalaisemmalla ketjuliiketoiminnalla on saavutettu tehokkuutta ja merkittäviä kustannussäästöjä.

Suuret kauppayksiköt saavat vuosi vuodelta kasvavan osan päivittäistavarojen myynnistä. Myynnin keskittyminen ilmenee sekä toimipaikkojen määrän jyrkässä laskussa että johtavien ketjujen markkinaosuuksissa. Maa-seudun ja haja-asutusalueiden pienkauppojen eli kyläkauppojen määrä

on puolittunut EU-vuosien aikana.

Pieniä valintamyymälöitä ja pienmyymälöitä oli lähes 2300 vuonna 1995, mutta vuonna 2007 niiden määrä supistui noin 1037:ään ja osuus myynnistä laski 11 %:sta 6 %:iin. Samanaikaisesti hypermarkettien myynnin osuus nousi 15 %:sta 24 %:iin ja isojen supermarkettien osuus kasvoi 20 %:sta peräti 33 %:iin. Vuoden 2008 alussa päivittäistavaraa myyviä toimipaikkoja oli 3 922 ja 58 % myynnistä kulki 673 suurimman myymälän kautta.

Vähittäiskaupparyitysten markkinaosuuksia 2000–2007.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
S-ryhmä	28,9	30,5	31,1	31,1	34,3	35,9	39,9	41,0
K-ryhmä	37,6	36,5	36,0	35,8	35,3	33,9	33,4	33,9
Tradeka/Elanto	12,4	12,6	12,9	12,7	10,0	10,8	11,9	11,9
Muut yritykset	21,1	20,4	20,0	20,4	20,4	19,4	14,8	13,1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100

Lähde: AC Nielsen.

Päivittäistavarakaupan alalla on tapahtunut viime vuosina myös merkittäviä suurten ketjujen keskeisiä uudelleenjärjestelyjä. Kilpailutilanne on jakautumassa yhä selvemmin kahden suuren kisaksi. S-ryhmä on kasvattanut omaa markkinaosuuttaan varsin vauhdikkaasti. Vuonna 2004 tehdyllä HOK-Elanto fuusiolla S-ryhmä saavutti K-ryhmän, ja vuonna 2005 ohitti sen. Vuonna 2007 S-ryhmän markkinaosuus nousi 41 %:iin.

K-ryhmän osuus on puolestaan kaventunut viime vuosina, mutta vuonna 2007 alamäki pysähtyi ja markkinaosuus hiekan kasvoi. Kolmossijaa pitävän Tradekan osuus pysyi täsmälleen vuoden 2006 tasolla, lähes 12 %:lla. Tradekan ja Wihurikonsernin Ruokamarkkinat vähittäiskauppaketjujen liiketoimintoja yhdistettiin vuonna 2005.

Spar-ketjun lukuja on sisällytetty muiden yritysten kategoriaan takautuvasti. S-ryhmä osti suurimman osan Spar-kaupoista vuonna 2005 ja jäljelle jääneet itsenäiset Spar-kauppiat pystyttivät oman M-ketjunsä. Muiden yritysten suurin ketju on Suomeen rantautunut ja nopeasti levit-

täytynyt saksalainen halpakauppajätti Lidl. Vuonna 2007 Lidlin osuudeksi arvioitiin 4,7 %, mikä on hienoinen kasvu edellisvuoden 4,1 %:sta. Lidlin markkinaosuus oli 1,8 % vuonna 2003 ja 3,7 % vuonna 2005.

Elintarviketeollisuus

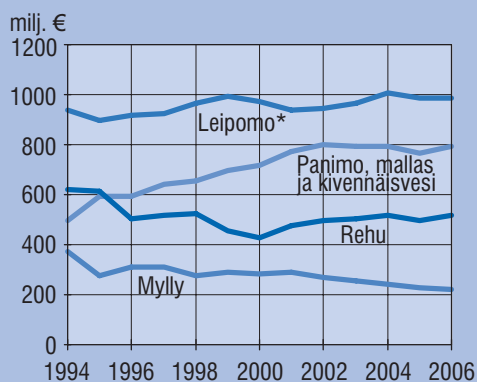
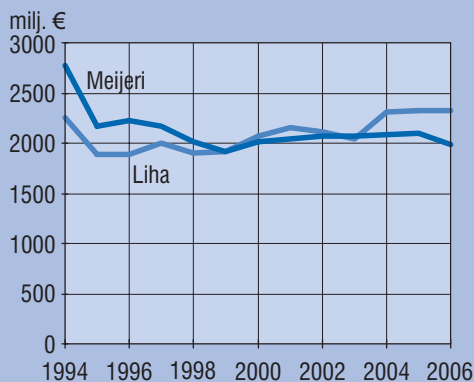
Vähittäiskaupan rakennemuutokset luovat suuria haasteita kotimaiselle elintarviketeollisuudelle. Teollisuuden on yhä vaikeampaa säilyttää neuvotteluvoimansa keskittyviä vähittäiskauppaketjuja vastaan. Logistiikan tehostamiseen pyrkiessään kauppa- ketjut hankkivat yhä enemmän elintarvikkeitä suurilta jalostajilta, mutta kaupan rakennemuutokset koettelevat myös suuria elintarvikeyrityksiä.

Erytisesti kaupan omien merkkin käyttöönotto ja laatikkomyymäläkonseptin eteneminen ovat pitäneet elintarvikkeiden hinnat alhaalla. Kaupan omien merkkin tuottamisen kilpailuttaminen, tuontitavaroiden uhka sekä laatikkomyymälöiden halpa hintataso ja suppea valikoima kiristävät kilpailua kotimaisten tavarantoi-

Suomen elintarviketeollisuuden tunnuslukuja 1996–2006.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Liikevaihto (käypään hintaan, mrd. €)	7,8	8,0	7,8	7,5	7,9	8,3	8,4	8,5	8,9	8,9	9,2
Liikevaihto (vuoden 2006 hinnoin, mrd. €)	9,1	9,2	8,8	8,4	8,5	8,7	8,7	8,7	9,1	9,0	9,2
Henkilöstö (tuhat)	44,6	44,2	42,8	40,7	39,9	38,6	38,0	38,2	37,5	36,7	35,9
Liikevaihto henkeä kohti (tuhat €)	175	182	183	184	198	214	220	222	237	242	257

Lähteet: Tilastokeskus, Suomen yritykset 1996–2006, Tilastokeskuksen yritystietokanta.

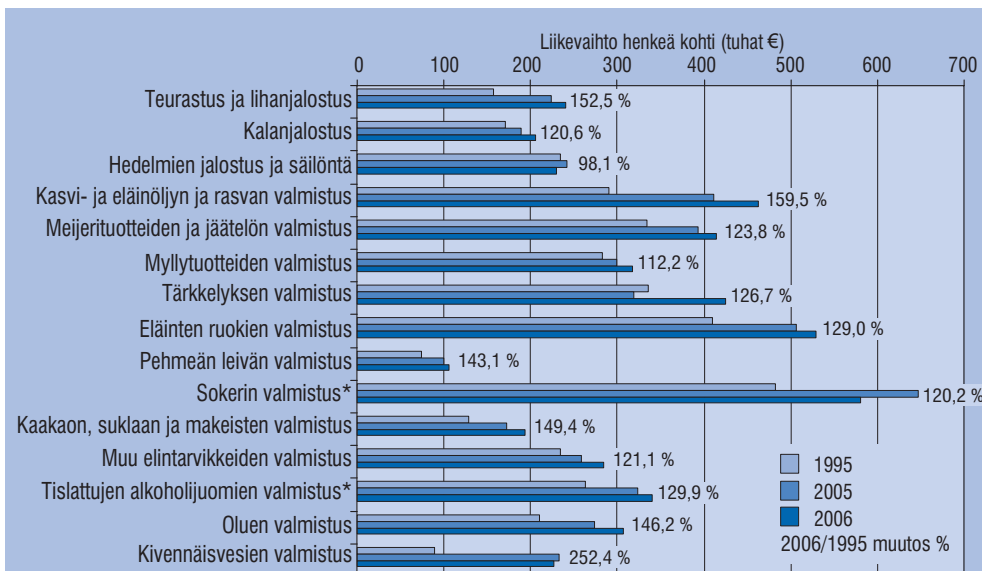

Suomen liha- ja meijeriteollisuuden sekä muutaman elintarviketeollisuuden toimialan liikevaihto vuoden 2006 hinnoin. *Sisältää pehmeän leivän, näkkileivän ja keksien valmistuksen.

mittajien keskuudessa ja alentavat elintarviketaloustajien katteita. Jalostajat ovat vastanneet haasteisiin tuotantoa tehostamalla, toimintavaiheita ulkoistamalla sekä erikoistamalla.

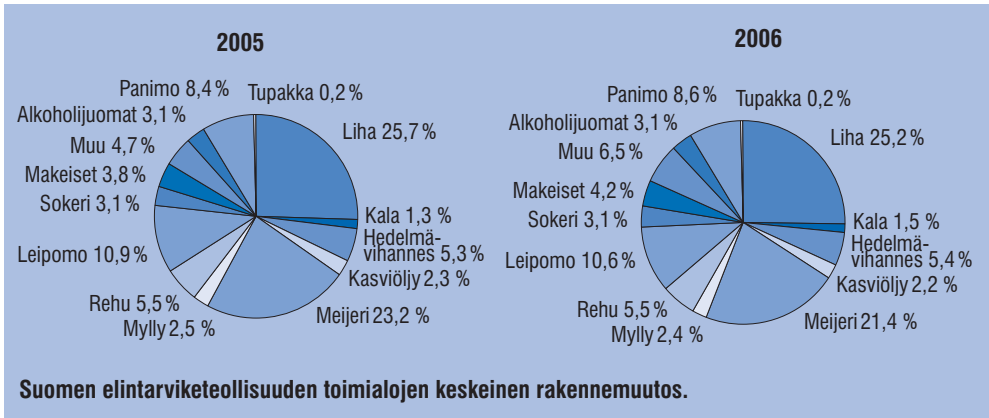
Elintarviketeollisuuden liikevaihto nousi vuonna 2006 liki 370 miljoonalla eurolla ollen 9,2 miljardia euroa. Kiintein hinnoin laskettuna alan liikevaihto nousi edellisvuodesta 2,6 %.

Vuoden 2006 kasvusta 134 milj. € selittyi laajentuneella viennillä ja loput kotimaanmarkkinoiden kasvulla. Vienti muodosti kokonaisliikevaihdosta lähes 12 %:n vuonna 2006, eli prosenttiyksikön enemmän kuin edellisvuonna. Osuus jää edelleen hieman vuoden 1997 ennätystasosta, jolloin liikevaihdosta lähes 13 % oli peräisin vientimarkkinoilta.

*Vuoden 1995 sijalla vuoden 1997 luku.

Liikevaihto per henkilö elintarviketeollisuuden toimialoilla. Lähteet: Tilastokeskus, Suomen yritykset 1995–2006, Tilastokeskuksen yritystietokanta.

Elintarviketeollisuuden työllisten määrä jatkoi pitkäaikaista laskuaan. Vuonna 2006 henkilöstö väheni 750 työntekijällä eli 2%:lla. Tämän ja reilusti kasvaneen liikevaihdon yhteisenä seurauksena liikevaihto henkeä kohti parani vuonna 2006 yli 6 % yltäen 257 000 euroon.

Liikevaihto henkeä kohti kehittyi melko eri tahtiin toimialoittain. Vuoden 1995 tasoon verrattaessa vuoden 2006 luvut osoittavat kasvua joka toimialalla lukuun ottamatta hedelmien jalostusta ja säilöntää.

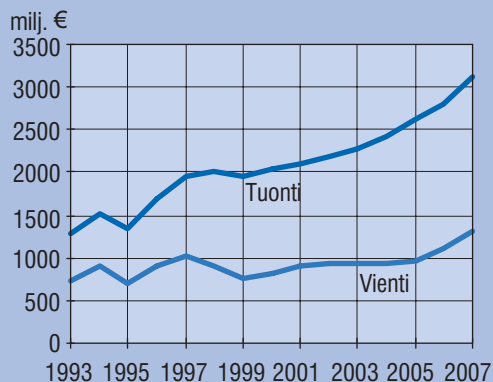
Elintarviketeollisuuden suurimmista toimialoista lihateollisuuden reaali-liikevaihto nousi 0,4 %:lla kun taas meijeriteollisuuden vastaava laski 5,3 %:illa. Muista toimialoista leipomo- ja kasviöljyteollisuuden reaali-liikevaihto pysyi edellisvuoden tasolla. Kasvisten ja hedelmien jalostuksen, rehuteollisuuden sekä panimo- ja virvoitusjuomien tuotannon reaali-liikevaihdot nousivat 3–4 %. Eniten kasvua saavutettiin kalateollisuudessa (17 %), makeisteollisuudessa (15 %) ja muiden elintarvikkeiden heterogeenisessä ryhmässä, jossa kasvuvauhti oli peräti 43 %.

Näiden muutosten seurauksena toimialojen välinen rakenne pysyi melko samanlaisena kuin vuonna 2005. Suurin muutos oli muun elintarviketuotannon osuuden kasvu lähinnä kahden suurimman toimialan kustannuksella.

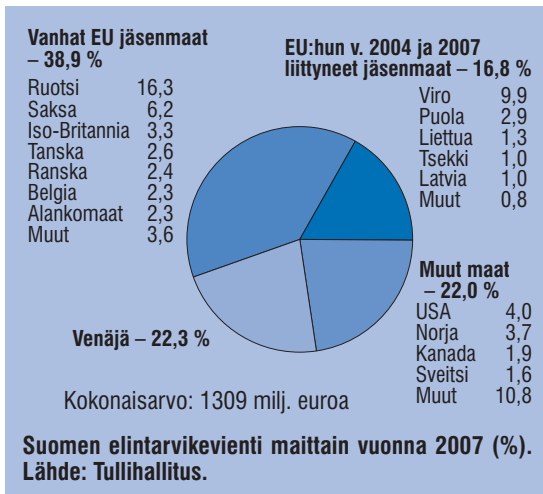
Ulkomaankauppa

Vuosi 2007 oli jälleen kerran ennätysvuosi suomalaiselle elintarviketiennille. Elintarvikkeita vietiin Suomesta yhteensä 1 309 miljoonan euron arvosta, mikä on peräti 18,5 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Elintarvikkeita tuotiin Suomeen 3 124 miljoonan euron arvosta, mikä on edellisvuoden tuontia 11 % enemmän.

Elintarvikekaupan alijäämä siis laajeni ennätysmäisestä viennistä huolimatta edelleen 109 miljoonalla eurolla, 1 706 miljoonasta eurosta 1 815 miljoonaan euroon. Alijäämäisyys on perinteisesti johtunut hedelmien, vihannesten, raakakahvin, alkoholijuomien ja tupakan tuonnin laajuudesta. Muita tärkeitä tuontituotteita ovat mm.

Maataloustuotteiden vienti ja tuonti (CN 01–24) vuosina 1993–2007, milj. euroa. Lähde: Tullihallitus.

vihannekset, juustot ja viljavalmisteet.

Valtaosa eli lähes 67 % Suomen elintarviketuonnista on peräisin EU:n vanhoista jäsenmaista, joista suurimmat osuudet ovat Saksalla, Ruotsilla ja Hollannilla. EU:n ulkopuolisten maiden osuus nousi hieman vuoden 2006 24,7 %:sta 25,7 %:iin.

Elintarvikkeiden tuonti uusista, vuosina 2004 ja 2007 liittyneistä EU-jäsenmaista (EU-NMS) on kasvanut tasaisen voimakkaasti. Tilastot osoittavat tuonnin arvon lähes nelinkertaistuneen vuoden 2003 runsaasta 66 miljoonasta eurosta 237 miljoonaan euroon vuonna 2007. Tämä ei kuitenkaan aiheuttanut tuonnin rakenteessa dramaattista muutosta. Uudet jäsenmaat vuonna 2007 vastasivat 7,6 % kokonaisuudesta, kun saman maaryhmän osuus oli 2,9 % vuonna 2003. Puolan osuus kasvoi eniten, 0,9 %:ista 2,1 %:iin, ja Viron osuus yli kaksinkertaistui 0,7 %:ista 2 %:iin.

EU:n laajentuminen on samanaikaisesti tarjonnut uusia markkinoita suomalaisille elintarvikemyrityksille. Viennin arvo uusiin jäsenmaihin laajeni 105 miljoonasta eurosta 220 miljoonaan euroon ajanjaksolla 2003–2007. Uusien jäsenmaiden osuus Suomen koko elintarvikewiennistä nousi vuosien 2003–2007 aikana 11,2 %:ista 16,8 %:iin. Suurin kasvu viennissä saavutettiin Viroon

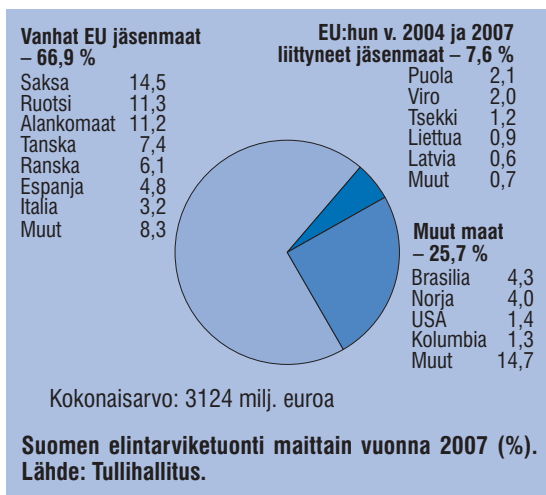
ja Puolaan.

Venäjä on edelleen suomalaisen elintarvikewiennin pääkohde 22 %:n osuudella, toisena on Ruotsi 16 %:n ja kolmantena Viro 10 %:n osuudella. Kun myös vienti Norjaan sisällytetään mukaan, Suomen elintarvikewiennistä yli puolet suuntautuu naapurimaihin.

Suomen elintarvikewientiä kuvaa nousu- ja laskukausien vaihtelu. Itäviennin kasvu siivitti viennin ennätyslukuihin vuonna 1997. Venäjän ruplan devalvaatio romahdutti viennin kasvun vuonna 1998. Vuodesta 2001 vuoteen 2005 viennin taso

vakiintui hiukan alle miljardiin euroon. Vuonna 2006 tapahtunut viennin nopea kasvu voimistui vuonna 2007, joten suomalainen elintarvikesektori onnistui vahvistamaan asemaansa vientimarkkinoilla jo toisena peräkkäisenä vuonna.

Elintarvikewiennin merkittävin tuoteryhmä ovat edelleen meijerituotteet (367 milj. €), jotka vastaavat koko viennin arvosta noin 28 %. Juustoja viedään lähes 145 miljoonan euron arvosta, joka on 11 % koko viennin arvosta. Juustojen vienti lisääntyi 5 % vuonna 2007. Muita tärkeitä vientituotteita ovat vilja- ja viljatuotteet (193 milj. €), juomat (126 milj. €), liha (122 milj. €), sekä voi, erilaiset ruokavalmisteet ja sokeriteollisuuden tuotteet.

Suomi Venäjän elintarvikemarkkinoilla

Csaba Jansik

Suomen idänkaupalla on pitkät perinteet. Siinä myös elintarvikkeilla on ollut oma roolinsa. Ruokaa vietiin jo neuvostoaikoina laajalti ja vienti on jatkunut tasaiseen tahtiin myös Venäjän talousjärjestelmän muututtua. Suomea pidetäänkin usein yhteisestä historiasta ja läheisyydestä johtuen Venäjän markkinoiden tuntijana ja erikoisosaajana. Vaan onko se todella näin? Onko Suomella todella niin vankat asemat Venäjän elintarvikemarkkinoilla, kuin yleinen ja automaattinen toteamus antaa ymmärtää?

Suomen viennin asema Venäjän elintarvikemarkkinoilla heikentynyt

Kansainväliset vertailuluvut osoittavat, että Suomen elintarvikeviennin asema Venäjän markkinoilla on viime vuonna selvästi heikentynyt. Kilpailijamaat – kuten Tanska, Espanja ja Italia – jotka 10–12 vuotta sitten olivat yhtä suuria tai jopa pienempiä tekijöitä Venäjällä, hallitsevat nykyään reilusti isomman siivun itänaapurimme nopeasti kasvavista elintarvikemarkkinoista.

Varteenotettavia kilpailijoita löytyy myös uusien EU-maiden joukosta. Etenkin Baltian maat ja Puola ovat viime vuosina laajentaneet vientiään varsin vauhdikkaasti. Näillä mailla on samoja edellytyksiä, joita pidetään myös Suomen vahvuuksina: maantieteellinen läheisyys, kulttuuriset ja historialliset siteet ja pitkäaikaiset elintarvikekaupan perinteet itään päin. Lisäksi ne kilpailevat usein samoissa tuoteryhmissä, joihin Suomen elintarvikevientikin on erikoistunut. Liettua – jonka Venäjä suhteita eivät rasita muiden Baltian maiden kokemat vähemmistöriidat – on onnistunut viime vuosikymmenen aikana kymmenkertaistamaan vientiään yltaen puoleen miljardiin euroon. Latvia ja Viro eivät ole saavuttaneet yhtä korkeaa tasoa, mutta nekin ovat moninkertaistaneet vientinsä poliittisista erimielisyyksistä huolimatta. Jopa lihan vientikiellosta

EU maiden elintarvikevienti Venäjälle (milj. €).

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e
Yhteensä EU	3 606	4 208	5 597	4 029	3 369	3 240	3 896	4 175	4 154	4 647	5 214	6 663	7 587
Saksa	951	1 151	1 555	1 118	738	624	967	884	797	913	941	1 218	1 296
Alankomaat	651	672	951	679	458	507	574	699	679	771	819	1 086	1 282
Ranska	318	417	592	439	435	351	320	349	351	384	405	511	619
Tanska	286	349	493	328	160	208	276	249	207	250	298	510	516
Liettua	43	64	70	81	109	109	166	358	508
Belgia	307	353	496	386	252	248	237	236	247	299	376	421	483
Puola	260	257	247	298	318	409	508	435	456
Espanja	131	159	253	182	138	181	218	216	225	251	258	372	429
Italia	230	255	296	194	92	97	147	183	222	219	291	343	402
Suomi	211	295	358	266	154	167	190	207	199	179	188	237	291
Viro	15	9	16	12	12	34	71	123	187
Unkari	138	177	175	176	178	175	209	212	184
Iso-Britannia	140	135	237	193	109	96	87	128	184	195	150	180	181
Itävalta	68	67	69	45	52	40	57	62	67	79	102	151	180
Latvia	25	20	49	51	46	52	76	103	152
Muut EU maat	313	355	299	198	303	194	269	343	313	327	356	403	429

Lähde: Eurostat, Foreign Trade database, Huom: taulukko sisältää nykyisen EU-27 maiden lukuja takautuvasti, uusista jäsenmaista tiedot on saatavilla vuodesta 1999. EU:n itälaajentuminen tapahtui vuosina 2004 ja 2007.

kärsivä Puola on lähes kaksinkertaistanut vientinsä Venäjälle viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Suurin kilpailu tulee kuitenkin EU:n ulkopuolelta. Venäjän kokonaiselintarviketuonnista EU vastasi 1990-luvun parhaana vuonna, 1997, yli kolme-neljänneksestä, mutta vuonna 2005 EU-25 maiden yhteenlaskettu osuus oli laskenut 42 %:iin. EU joutuu enenevässä määrin kilpailemaan Venäjän markkinoista kolmansien maiden kanssa. Vuonna 2005 suurimmat maat olivat Brasilia (13 % Venäjän kokonaiselintarviketuonnista), Ukraina (9 %), Valko-Venäjä (8 %), USA (5 %), ja Kiina (4–4 %).

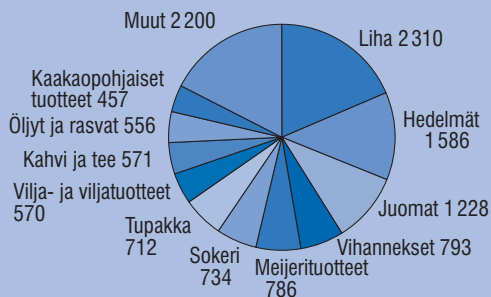
Kilpailu käydään nopeasti laajentuvista markkinoista. Venäjän kokonaiselintarviketuonti on paisunut viime vuosina, yltäen 12 miljardin euroon vuonna 2005. Tuonti vaihteli 1990-luvulla melko rajusti taloudellisen tilanteen mukaan. Vuosikymmenen alussa se oli vielä suhteellisen matala, mutta nousi nopeasti saavuttaen ennätystason vuonna 1997. Vuoden 1998 talousromahdus ja ruplan devalvointi vähensivät Venäjän ostovoimaa rajusti ja elintarviketuonti notkahti. Se elpyi kuitenkin melko pian ja lähti tasaiseen kasvuun viime vuosien myönteisen taloussuhdanteen ja nousevien tulojen ansiosta.

Potentiaalia viennin kasvattamiselle

Venäjän elintarviketuonnin rakenne on muuttunut paljon viimeisen 12 vuoden aikana. Hedelmiä ja vihanneksia ei käytännössä tuotu vielä vuonna 1995, kun taas kymmenen vuotta myöhemmin ne olivat jo toiseksi ja neljänneksi tärkeimpiä tuoteryhmiä. Kasvu tapahtui mm. makeisten, juomien ja tupakan kustannuksella, joiden kotimainen tuotanto vahvistui tuona aikana.

Suomi ei ilmasto-oloistaan johtuen luonnollisestikaan kilpaile hedelmien, vihannesten tai vaikkapa sokerin vientimarkkinoilla. Elintarviketeollisuudellemme sopivat luontevimmin lihan-, meijeri- ja viljatuotteiden sekä juomien ja makeisten vienti. Suomi vei Venäjälle EU-maista Saksan jälkeen toiseksi eniten meijeri- ja viljatuotteita (120 ja 58 milj. euron arvosta). Sen sijaan lihatuotteiden viennissä Suomi oli vasta sijalla 8 ja juomien ja makeisten viennissä EU-maiden häntäpäässä. Kasvupotentiaalia viennille löytynee siis juuri näiden tuotteiden sekä erikoistuoteryhmien sisällä, mitä Suomen vienninedistämishjelmätkin tavoittelevat.

Venäjän elintarviketuonnin suurimman ryhmän eli lihan- ja lihatuotteiden markkinoilla suomalaisilla yrityksillä ei ole varaa lähteä hintakilpailuun massatuotteita tehokkaasti tuottavien maiden kuten Brasilian, USA:n, Tanskan tai vaikkapa Puolan kanssa. Suomella on kuitenkin mahdollisuuksia jalostettujen sianlihavalmisteen viennin kasvattamisessa. Pk-yritykset tarjoavat laajan kirjon erikoistuotteita, joilla on myös hyvää markkinapotentiaalia. Toistaiseksi näiden vientiä ovat rajoittaneet logistiikkavaikeudet, sertifikaatit ja byrokratia, tai markkinaosaamisen, kielitaidon ja kansainvälisen kokemuksen puute. Mikäli nämä esteet voitetaan, voi pk-yritysten erikoistuotteita sisältävän elintarviketuonnin arvo Venäjälle kasvaa huomattavasti.

Venäjän elintarviketuonnin rakenne vuonna 2005. Lähde: FAOSTAT.

Suomalaiset elintarvikkeet mielletään Venäjällä erittäin laadukkaina, vaikka niiden hintataso on korkea. Premium-tuotteiden vientiä voi edelleen rakentaa juuri muodostuvan ja voimistuvan keskiluokan varaan. Se merkitsee pienempiä volyymeja kuin masatuotteilla, mutta huomattavasti paremman yksikköarvon. Tässä mielessä on erittäin tärkeää kulkea muutama askel kilpailijoiden edellä. Esimerkiksi funktionaalisten ja luomutuotteiden markkinat ovat vasta avautumassa Venäjällä. Mikäli Suomi on alusta lähtien mukana näiden tuotteiden tarjontaa muodostamassa, tuoteryhmään voi yhdistyä Suomen alkuperä jatkossakin. Näin läsnäolo voi pysyä myös markkinasegmentin kasvaessa. Viennin kasvattamiseksi tarvitaan markkinaosaamista, markkinointitaitoa ja varsinkin pk-yritysten kohdalla keskinäistä yhteistyötä.

Valinta viennin ja tuotantokapasiteetin rakentamisen välillä

Venäjän elintarviketuontiin vaikuttavat yleisen taloudellisen tilanteen ja kuluttajien tulo-tason lisäksi kaksi merkittävää tekijää, jotka molemmat osaltaan jarruttavat elintarviketuonin kasvuvauhtia: (1) maatalous- ja sektoripolitiikka, sekä (2) ulkomaiset sijoitukset.

(1) 2000-luvulla Venäjän vahvaksi poliittiseksi tavoitteeksi on muodostunut omavaraisuuden saavuttaminen useiden tärkeiden elintarvikeryhmien saralla. Laatu, hygieniata tai eläinten hyvinvointia koskeviin puutteisiin vedoten on rajoitettu esimerkiksi lihan tuontia EU:sta, USA:sta ja Brasiliasta, sekä asetettu tuontitululle useille tuotteille. Maatalouden tuella ja paikoin melko protektionistisella kauppapolitiikalla Venäjä aikoo edelleen vahvistaa kotimaista elintarviketuotantoaan.

(2) Ulkomaiset sijoitukset vaikuttavat puolestaan niin ikään ulkomaankaupan vähentymiseen, sillä ne tarjoavat ulkomaisille yrityksille vaihtoehtoisen keinon markkinoillepääsyyn. Kohdemaan tuotannolla voi korvata aiempaa vientiä. Tämä trendi heijastuu selvästi esimerkiksi makeis- ja tupakkatuotteiden tuontiluvuissa. 1990-luvun loppupuolen tuonti väheni selkeästi makeis- ja tupakkayritysten etabloiduttua Venäjälle. Nykyään molempien toimialojen tuotannosta vastaavat yli 70-prosenttisesti ulkomaisten yritysten tytäryhtiöt. Uusin esimerkki on ranskalaispääomalla luoteis-Venäjälle rakennettu mallastamo, joka tulee korvaamaan suurimmaksi osaksi maltaan tuontia. Tämä on suuri isku nimenomaan Suomen mallasteollisuudelle. Ulkomaisten sijoittajien läsnäolo on lisäksi yhä voimistuva meijeri- ja panimoteollisuudessa. Nämä toimialat ovat Venäjän mittakaavassa melko keskittyneitä, kun taas liha- ja leipomoteollisuus ovat rakenteeltaan pirstoutuneempia ja ovat houkutelleet vain yksittäisiä sijoituksia.

Ulkomaalaisten sijoittajien luottamus Venäjän elintarviketeollisuutta kohtaan on selkeästi vahvistunut. Viime neljän vuoden aikana sektorille on investoitu yli miljardia dollaria vuosittain. Vuoden 2006 lopussa ulkomaisten kokonaisinvestointien kanta ylisi 5,3 miljardiin dollariin.

Suomen on arvioitava Venäjän elintarvikemarkkinoita kokonaisvaltaisesti. Valinta viennin ja tuotantokapasiteetin rakentamisen välillä on jokaisen yrityksen punnittava erikseen. Suurimmille, vahvoja brändejä omaaville yrityksille suorat investoinnit Venäjän elintarviketeollisuuteen sopinevat paremmin, kun taas pk-yritysten volyymeille vienti voi olla luontevampi ja realistisempi vaihtoehto.

Itänaapurin talouskasvu laajentaa jatkuvasti ruuan kulutusta ja nostaa korkealle jalostettujen elintarvikkeiden kysyntää. Markkinoille pääsy ja siellä pysyminen ovat tärkeää, riippumatta siitä tapahtuuko se viennin tai suorien investointien kautta. Venäjä onkin harvinaisen iso mahdollisuus Suomen elintarvikesektorin kansainvälistymisen ja tuotantoarvon kasvattamisen kannalta.

3. MAATALOUSPOLITIikka

Suomessa maatalouspolitiikan perustan muodostavat EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tukimuodot, joita ovat unionin kokonaan rahoittamat suorat tuet sekä osaksi rahoittamat luonnonhaittakorvaus ja maatalouden ympäristötuki.

Näitä tukia täydennetään Suomessa kansallisista varoista maksettavalla pohjoisella tuella, Etelä-Suomen kansallisella tuella ja luonnonhaittakorvauksen kansallisella lisäosalla sekä eräillä muilla tukimuodoilla.

EU:n uusi tilatukijärjestelmä, johon on sisällytetty pääosa EU:n kokonaan rahoittamista maataloustuista, otettiin Suomessa käyttöön vuonna 2006. Vuosi 2007 ei tuonut mukanaan saman laajuista tukimullistusta kuin edellisvuoden tilatukeen siirtyminen. Maatalouden ympäristötuen sisältö kuitenkin uudistui ja kansallisiinkin tukiin tehtiin muutoksia. Vuonna 2008 maataloustukien kirjo laajenee eläinten hyvinvoinnin ja ei-tuotannollisiin investointiin liittyvillä tuilla.

3.1. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka

Maataloustuotteiden markkinoita ohjataan EU:ssa hallinnollisin keinoin kuten useimmissa teollisuusmaissa. EU:n yhteistä politiikkaa toteutetaan tuotekohtaisten markkinajärjestelmien avulla. Peruslähtökohta on, että unionin sisäisten hintojen aleneminen määrätyn tason alapuolelle estetään julkisin interventioin ja samalla tuontielintarvikkeiden hintataso kohotetaan EU-hintojen tasolle tullien avulla.

Vuosina 1992, 1999 ja 2003 tehtyjen politiikkauudistusten myötä viljojen, naudnanlihan ja maidon interventiohintoja on alennettu EU:ssa kohti maailmanmarkkinahintoja. Hintojen alennuksia on kompensoitu suorilla tuilla, minkä seurauksena eläin-

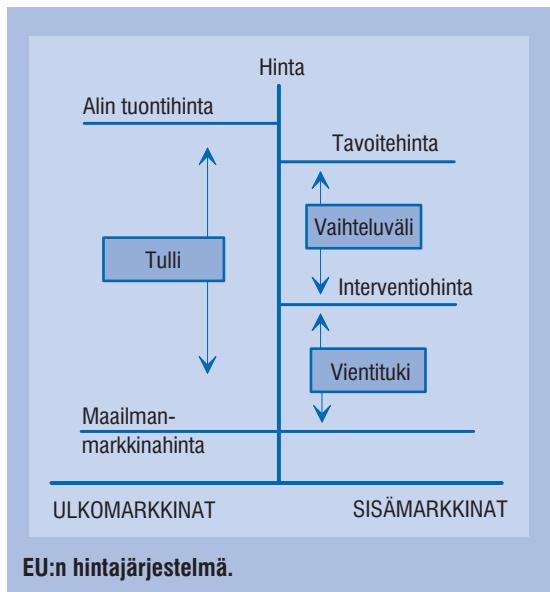
ja pinta-alaperusteisten tukien asema on muodostunut keskeiseksi tuotekohtaisissa hinta- ja markkinajärjestelmissä.

Markkinoita säädellään EU:ssa myös tuotanto- ja tukioikeuskiintiöiden kautta. Suomen osalta tuotanto- ja tukikiintiöiden suuruus on määritelty liittymissopimuksessa.

EU:n tilatukijärjestelmä

Kesäkuussa 2003 sovitun EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen myötä pääosa EU:n peltokasvi- ja kotieläintuista on irrotettu tuotannosta ja jäsenmaihin on perustettu uusi tuotantoon sitomaton tilatukijärjestelmä. Tilatukeen on sisällytetty pääosa EU:n kokonaan rahoittamista tuista. Tukeen on liitetty samalla uusia, ympäristöön, pellon viljelykunnan ylläpitoon, elintarviketurvallisuuteen, eläinten hyvinvointiin ja työturvallisuuteen liittyviä ehtoja.

Uudistukseen sisältyy myös ns. modulaatio, jolla asteittain kasvava osuus maataloustuista on siirretty EU:n budjetin kautta maaseudun kehittämistoimen-

EU:n hintajärjestelmä.

piteisiin. Modulaatio ei koske kunkin tilan tuen ensimmäistä 5 000 euroa. Sen ylittävältä osalta leikkaus on 5 % vuodesta 2007 eteenpäin.

Maataloustuet Suomessa

Suomen maatalous saa yhteisen maatalouspolitiikan mukaista tukea vuonna 2008 yhteensä 1 334 milj. euroa. Tuki koostuu peltokasvien ja kotieläinten ns. CAP-tuesta (557 milj. euroa), epäsuotuisten maatalousalueiden luonnonhaittakorvauksesta (423 milj. euroa) ja ympäristötuesta (354 milj. euroa). Tuet ovat joko EU:n kokonaan rahoittamia tai EU:n ja Suomen yhteisesti rahoittamia.

CAP-tuet liittyvät kiinteästi yhteisen maatalouspolitiikan markkinajärjestelmien toimintaan, ja ne rahoitetaan kokonaisuudessaan EU:n budjetista. Luonnonhaittakorvauksesta ja ympäristötuesta EU maksaa runsaan neljänneksen. Loput maksetaan kansallisista varoista.

EU-tukien lisäksi suomalaisille maataloille maksetaan vuonna 2008 kansallista tukea yhteensä noin 560 milj. euroa. Kansallinen tuki koostuu pohjoisesta tuesta (330 milj. euroa), Etelä-Suomen kansallisesta tuesta (94 milj. euroa), luonnonhaittakorvauksen kansallisesta lisäosasta (120 milj. euroa) ja eräistä muista kansallisista tukimuodoista (17 milj. euroa).

Tukien kohdentamiseksi Suomi on jaettu seitsemään tukialueeseen. Koko maassa maksettavia tukia ovat CAP-tuki, ympäristötuki sekä luonnonhaittakorvaus ja sen kansallinen lisäosa.

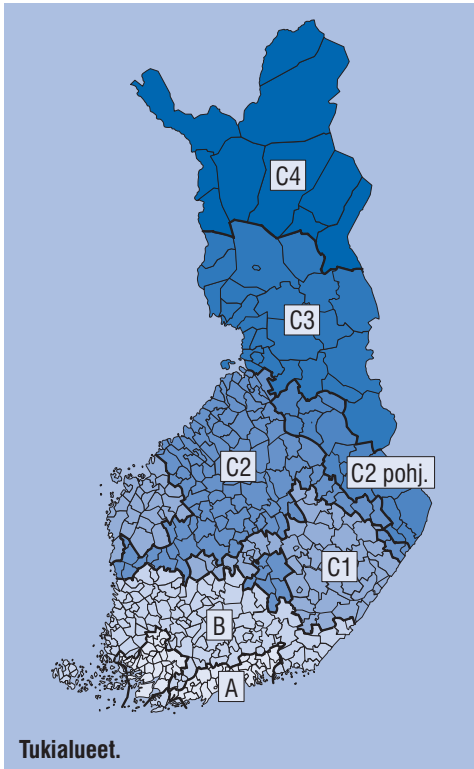
Pohjoista tukea maksetaan C-tukialueella. Tuen porrastusta varten pohjoisen tuen alue on jaettu viiteen osaan. Tukialueilla A ja B maksetaan Etelä-Suomen kansallista tukea eli ns. vakavien vaikeuksien tukea.

CAP-tuet

Vuonna 2006 Suomessa otettiin käyttöön EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen yhteydessä sovittu tilatukijärjestelmä, jonka kautta pääosa EU:n kokonaan rahoittamista ns. CAP-tuista jatkossa maksetaan. CAP-tuki jakautuu siten nykyisin kahteen pääkomponenttiin: tuotannosta irrotettuun tilatukeen ja tuotantosidonnaiseen osaan.

Suomessa yli 90 prosenttia CAP-tuista irrotettiin tuotannosta vuodesta 2006 alkaen. Peltokasvien CAP-tuki irrotettiin tuotannosta lähes kokonaan. Osana tilatukijärjestelmää eräille peltokasveille kuitenkin maksetaan tuotantosidonnaista tukea enintään 5,8 milj. euroa vuonna 2008. Tuotantosidonnaista tukea maksetaan edelleen myös emolehmillä, sonneilla ja uuhilla sekä tärkkelysperunalle.

CAP-tuen saamisen ehtona on täydentävien ehtojen noudattaminen. Pelto on pidettävä hyvässä viljelykunnossa ja lisäksi on huolehdittava tietyistä eläinten hyvinvointiin ja ympäristön tilaan liittyvistä minimivaatimuksista. Suomi on lisäksi kansallisesti päättänyt, että jos viljelijä kesannoi enem-

män kuin velvoitekesannon verran, tämä hoidettu, viljelemätön pelto tulee olla nurmipeitteinen ollakseen tukikelpoista.

Tilatukijärjestelmä toteutetaan Suomessa yhdistelmämallin pohjalta. Entisistä CAP-tuista on muodostettu tukioikeuksia, jotka muodostuvat alueellisesta tasatuki-osasta ja tilakohtaisesta lisäosasta.

Luonnonhaittakorvaus (LFA)

Tietyt maaseutualueet on luokiteltu EU:ssa epäsuotuisiksi alueiksi. Luonnonhaittakorvaus eli LFA-tuki on tarkoitettu turvaamaan maaseutuelinkeinojen jatkuvuus näillä alueilla ja säilyttämään samalla maaseutu asutuna. Suomessa tuki kattaa koko viljellyn peltoalan (2,16 miljoonaa hehtaaria).

Vuonna 2007 LFA-tukea maksettiin Suomessa yhteensä 422 milj. euroa. Vuodelle 2008 tukea on budjetoitu maksettavaksi 423 milj. euroa. Tukea maksetaan A-alueella 150 €/ha, B- ja C1-alueella 200 €/ha ja C2–C4 alueella 210 €/ha.

EU:ssa käynnistyi vuonna 2007 mittava LFA-alueiden uudelleen arviointi. Vuodeksi 2010 valmisteltavan uudistuksen tavoitteena on luoda jäsenmaille yhtenäinen LFA-järjestelmä, joka samalla ottaa huomioon eri maiden erityisolot.

Ympäristötuki

Vuonna 1995 käyttöön otetulla maatalouden ympäristötuella korvataan tuotannon vähenemisestä ja kustannusten lisääntymisestä aiheutuneet tulonmenetykset viljelijöille, jotka sitoutuvat maatalouden ympäristökuormitusta vähentäviin toimenpiteisiin. Valtaosa ympäristötukisopimuksista päättyi Suomessa vuoden 2006 lopussa ja vuonna 2007 siirryttiin EU:n uuden ohjelmakauden tukijärjestelmän mukaisiin sopimuksiin.

Uuden ympäristötuen yleistavoitteet säilyivät kuitenkin samansuuntaisina kuin aiemmissakin ohjelmissa. Tärkeimpänä tavoitteena on tuotannon harjoittaminen nykyistä pienemmällä ympäristökuormituksella. Lisäksi maatalouden luonnon monimuotoisuus ja kulttuurimaisemien säilyminen turvataan ja luodaan edellytykset tuotannon harjoittamiselle myös pitkällä aikavälillä. Tavoitteena on vähentää myös peltoaan eroosiota ja lisätä humuksen määrää maaperässä.

Vuonna 2007 ympäristötukea maksettiin 314 milj. euroa. Vuodelle 2008 tukea on budjetoitu maksettavaksi 354 milj. euroa. Ympäristötukijärjestelmää tarkastellaan tarkemmin luvussa 5.3.

EU:n rahoittamat ja osarahoitteiset tuet, milj. euroa.

	2003	2004	2005	2006 ^e	2007 ^e	2008 ^{arvio}
Yhteensä	1 167	1 223	1 229	1 255	1 278	1 334
CAP-tulotuki	456	502	515	541	542	557
Peltokasvien CAP-tuki	345	362	351			
Muut peltoalatuot	10	10	10			
CAP-eläintuki	101	130	154			
Luonnonhaittakorvaus	422	424	421	420	422	423
EU:n osuus	132	133	132	131	118	118
Kansallinen osuus	290	291	289	289	304	305
Ympäristötuki*	289	297	293	294	314	354
EU:n osuus	162	158	144	102	88	94
Kansallinen osuus	127	139	149	192	226	260
EU:n osuus yhteensä	750	793	791	774	748	769
Kansallinen osuus yhteensä	417	430	438	481	530	565

*Ympäristötukeen on sisällytetty myös eläinten hyvinvointiin ja ei-tuotannollisiin investointeihin liittyvät tuet.

3.2. Kansallinen tuki

Kansallisista varoista maksettavat pohjoinen tuki, Etelä-Suomen kansallinen tuki ja luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa sekä erät muut tukimuodot muodostavat kokonaisuuden, jolla pyritään varmistamaan suomalaisen maatalouden toimintaedellytykset maan eri osissa ja eri tuotantosuunnissa. EU-jäsenyysneuvottelujen yhteydessä sovittiin peruseriaatteista, joita sovelletaan kansallisen tuen tasoa ja alueellista jakoa määrittäessä. Tuen avulla ei saa lisätä tuotantoa eikä tuen määrä saa ylittää liittymistä edeltänyttä kokonaistukitasoa. Lisäksi tuki asetettiin siirtymäkaudella vuosittain alenevaksi sillä perusteella, että suomalaistilojen kilpailukyvyyn oletetaan paranevan tilakoon kasvun ja muun sopeutumisen myötä.

Vuoden 2007 tuotannolle maa- ja puutarhatalouden kansallista tukea maksettiin yhteensä 571 milj. euroa. Vuonna 2008 kansalliseen tukeen on varattu yhteensä noin 560 milj. euroa. Tukea maksetaan hehtaareiden ja eläinten lukumäärän perusteella sekä maidon lisähintana. Puutarhatuotannolle tukea maksetaan varastointitukina ja avomaapuutarhatuotannon pinta-alaperusteisena hehtaaritukena sekä kasvi-

järjestelmä sisältää myös kasvihuonetuotannon tuen ja puutarhatuotteiden, metsämarjojen ja -sienten varastointituen sekä porojen eläinkohtaisen tuen.

Pohjoisen tuen vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti viiden vuoden väliajoin. Vuonna 2007 EU:n komissio teetti arvion siitä, ovatko pohjoiselle tuelle asetetut tavoitteet saavutettu ja ovatko järjestelmässä käytettävät keinot edelleen tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja. Arviointitulosten perusteella komissio ja Suomi käyvät vuoden 2008 aikana keskusteluja tuen jatkosta ja kehittämistarpeista.

Vuoden 2007 tuotannolle pohjoista tukea maksettiin yhteensä noin 329 milj. euroa. Merkittävimmät yksittäiset tukimuodot olivat maidon pohjoinen tuotantotuki (167 milj. €) ja pohjoinen kotieläinyksikkötuki (101 milj. €).

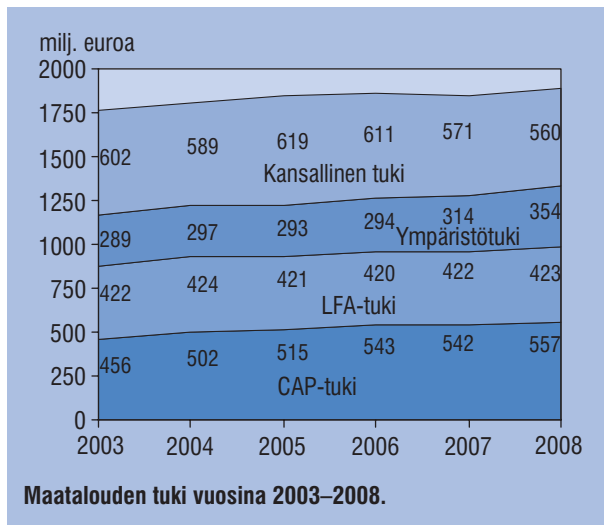
Etelä-Suomen kansallinen tuki

Etelä-Suomen eli AB-tukialueen kansallinen tuki perustuu Suomen liittymissopimuksen artiklaan 141. Artikla on mahdollistanut kansallisen tuen maksamisen liittymisestä aiheutuviin vakaviin vaikeuksiin. Artikla 141 ei kuitenkaan määrittele vakavia vaikeuksia eikä rajaa tuen kestoaikaa.

Pohjoinen tuki

Suomen liittymissopimus (artikla 142) sisältää oikeuden maksaa kansallista pohjoista tukea 62. leveyspiirin pohjoispuolisille ja siihen rajoittuville alueille eli C-tukialueille. Rungas 1,4 milj. ha eli 55,5 % Suomen viljelykelpoisesta peltoalasta on määritelty tukeen oikeutetuksi alueeksi.

Pohjoinen tuki koostuu maidon tuotantotuesta, kotieläinten lukumäärän perusteella maksettavista tuista ja viljelyalaan perustuvista tuista. Pohjoisen tuen

Suomalaiset ovat tulkinneet artiklan tarkoittavan valtuutusta pitkäaikaisen tuen maksuun. EU:n komissio on puolestaan nähnyt sen lähinnä määräaikaisena ratkaisuna.

Suomen on neuvoteltava artiklan 141 perusteella maksettavan tuen käyttämistä komission kanssa määräajoin. Koska komission valtuutus 141-tuen maksuun loppui vuoteen 2007, tuen jatkosta oli löydetävä vuoden 2007 aikana neuvotteluratkaisu, jotta Etelä-Suomen tuki ei vähenisi merkittävästi vuodesta 2008 alkaen.

Marraskuussa 2007 saavutetun neuvottelutuloksen perusteella Suomi voi myöntää sekä kansallisia suoria tukia että korotettua investointitukea Etelä-Suomen kotieläintaloudelle ja puutarhatuotannolle vuoden 2013 loppuun saakka. Tuen yhteismäärä vuonna 2008 on 93,9 miljoonaa euroa, mikä on lähes sama kuin vuonna 2007 maksettu 93,7 miljoonaa euroa.

Tämän jälkeen tuki kuitenkin laskee kolmena seuraavana keskimäärin 2,7 % vuodessa. Tukikauden kahtena viimeisenä vuotena 141-tuen kokonaismäärä alenee tätäkin voimakkaammin, yhteensä yli 30 miljoonaa euroa. Leikkaukset kohdistuvat etenkin sika- ja siipikarjatiloihin. Vuonna 2013 tuen kokonaismäärä on 62,9 miljoonaa euroa.

Ratkaisun myötä myös 141-tulotukien rakenne muuttuu. Vuodesta 2008 alkaen osa kotieläintalouden tuesta maksetaan kotieläintilojen hehtaaritukena. Sika- ja

siipikarjatalouden tuet puolestaan maksetaan vuodesta 2009 alkaen tuotannosta irrotettuna tilakohtaisena tukena, joka pääsääntöisesti perustuu tilan vuoden 2007 tuotantomääriin. Märehtijöiden tuet voidaan sitä vastoin maksaa nykyvuotoisina tuotantosidonnaisina tukina koko tukikauden ajan.

Saavutettuun 141-ratkaisuun liittyvät olennaisena osana myös investointituet ja nuorten viljelijöiden aloitustuet. Suomi voi käyttää jatkossakin korotettuja investointitukia niillä tuotantosektoreilla, jotka saavat tulotukia artiklan 141:n perusteella (erityisesti maito- ja nautasektorin sekä sika- ja siipikarjatalouden investoinnit).

Luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa

Luonnonhaittakorvauksen kansallista lisäosaa on maksettu koko maassa vuodesta 2005 alkaen. Lisäosasta sovittiin alustavasti Suomen ja komission välisissä 141-neuvotteluissa vuonna 2003. Lisäosan pohjaosaa maksetaan peltoalalle tukialueilla A, B ja C1 enintään 20 €/ha ja alueilla C2–C4 enintään 25 €/ha. Lisäksi kotieläintilojen peltoalalle maksetaan kotieläinchorotusta enintään 80 €/ha. Vuonna 2007 tukea maksettiin noin 95 % hehtaarikohtaisesta maksimimäärästä. EU-osarahoitetun luonnonhaittakorvauksen ja kansallisen lisäosan määrä voi olla yhteensä keskimäärin enintään 250 €/ha.

Maatalouden kansallinen tuki, milj. euroa (tuotantovuoteen kohdistuvat tuet).

	2003	2004	2005	2006 ^e	2007 ^e	2008 ^{arvio}
Yhteensä	601,8	588,6	619,0	611,4	571,3	560,3
Pohjoinen tuki	357,6	387,1	330,2	327,3	328,8	329,7
Etelä-Suomen kansallinen tuki	130,8	127,3	99,0	96,5	93,7	93,9
Kasvinviljelyn kansallinen tuki	98,7					
Ympäristötuen kansallinen lisäosa		60,0	55,0	55,0	0,6	0,4
LFA-tuen kansallinen lisäosa			120,1	119,9	119,6	119,6
Muut kansalliset tuet	14,7	14,2	14,7	12,7	28,6	16,7

4. MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TILA

4.1. Maataloustulo

Maa- ja puutarhataloussektorin tuottoja ja kustannuksia sekä tulosta seurataan MTT:ssa vuosittain laadittavalla kassaperustaisella kokonaislaskelmalla. Tulokehitystä arvioidaan laskelmassa maataloustulo-käsitteen avulla. Maataloustulo kuvaa yrittäjäperheen työlle ja omalle pääomalle jäävää euromääräistä korvausta. Se lasketaan vähentämällä maatalouden kokonaistuotosta maatalouden kokonaiskustannukset.

Maa- ja puutarhatalouden kokonaistuotto nousi vuonna 2007 vajaaseen 4,3 mrd. euroon. Kustannuksia muodostui lähes 3,3 mrd. euroa. Tuottojen ja kustannusten erotuksena maataloustuloa kertyi yhteensä 988 milj. euroa.

Maataloustulo kääntyi nousuun neljän vuoden laskun jälkeen nousen 9,6 % eli vajaa 90 milj. euroa edellisestä vuodesta. Nousua selitti pääosin kasvinviljely- ja kotieläintuottojen kasvu. Kasvusta huolimatta maataloustulo oli reaalisin hinnoin laskien vuonna 2007 lähes viidenneksen alempi kuin vuonna 2002.

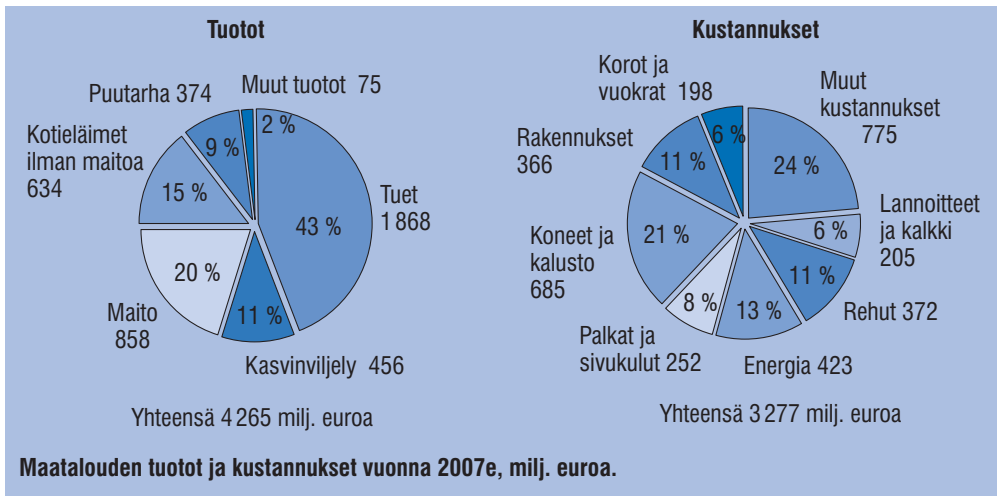
Kokonaislaskelman mukaan maa- ja puutarhatalouden tuotot kasvoivat 6,1 % ja kustannukset 5,1 % vuonna 2007. Markkinahintaiset myyntituotot olivat yhteensä 2,3 mrd. euroa. Suurin osa myyntituloista eli 1,5 mrd. euroa on peräisin kotieläintuotannosta. Kasvinviljelyn myyntitulot ovat vajaa 0,5 mrd. euroa ja puutarhatalouden runsaat 0,4 mrd. euroa. Tukea maa- ja puutarhataloudelle maksettiin noin 1,9 mrd. euroa.

Kotieläintuotto nousi noin 7 % edellisestä vuodesta. Maidon tuottajahintakorotukset kompensoivat alentuneen tuotantomäärän, joten tuotto nousi vajaat 6 %. Sianlihan tuotanto kasvoi edellisen vuoden tapaan noin 2 % ja keskihinnan nousu lisäsi tuottoa runsaat 7 %. Siipikarjalihan tuotto kasvoi 11 % tuotantomäärän kasvun myötä. Kanamunatuotannossa tuottajahintojen nousu kasvatti tuottoa lähes 24 %.

Kasvinviljelytuotto nousi runsaat 166 milj. euroa eli peräti 58 % edellisestä vuodesta. Viljan tuottoja nostivat sekä hyvän sadon seurauksena suuri markki-

Maataloustulo nimellisin ja vuoden 2007 hinnoin vuosina 1994–2007e (milj. euroa) sekä vuosimuutos (%).

Vuosi	Kokonaistuotto nimellisin hinnoin	Kokonaiskustannus nimellisin hinnoin	Maataloustulo nimellisin hinnoin	Maataloustulo vuoden 2007 hinnoin	Vuosimuutos vuoden 2007 hinnoin, %
2007e	4265	3277	988	988	6,9
2006	4021	3119	901	924	-9,2
2005	3986	3011	976	1017	-9,7
2004	3968	2897	1070	1126	-4,7
2003	3932	2811	1121	1181	-3,3
2002	3960	2812	1148	1221	2,6
2001	3900	2798	1102	1190	4,2
2000	3753	2722	1031	1142	6,0
1999	3520	2579	941	1077	4,4
1998	3484	2594	890	1031	-17,7
1997	3609	2542	1067	1253	-3,6
1996	3650	2556	1093	1300	-12,7
1995	3759	2515	1245	1488	-12,4
1994	4270	2864	1407	1699	26,4

noille tullut viljamäärä että yli 50 prosenttia noussut keskihinta. Puutarhatalouden myyntitulot pysyivät lähes samalla tasolla edellisvuoteen nähden.

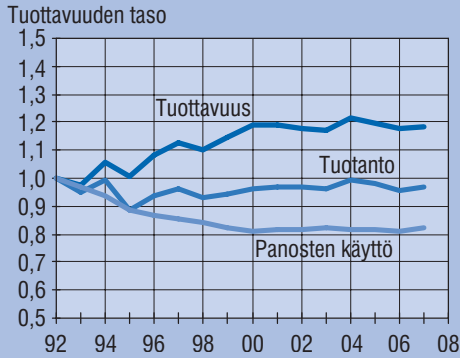
Maa- ja puutarhatalouden kustannuksia nostivat erityisesti viljan ja raaka-ainesten kallistumisen takia nousseet rehujen hinnat. Väkirehukustannusten nousu oli noin neljänneksen koko maatalouden kustannusten noususta. Korkotason nousu sekä kasvanut velkakanta nostivat selvästi korkokustannuksia. Myös rakentamisen hinnat nousivat edelleen yleistä inflaatiovauhtia nopeammin.

4.2. Maatalouden tuottavuuskehitys

Tuottavuus tarkoittaa tuotannon määrän ja tuotannossa käytettyjen tuotantopanosten määrän suhdetta. Tuottavuus paranee, jos samalla tuotantopanosten määrällä, kuten viljelysmaalla, työllä ja pääomalla, saadaan aikaan yhä suurempi määrä tuotantoa tai, jos samaan tuotantomäärään päästään käyttämällä yhä vähemmän tuotantopanoksia. Tuottavuuden paraneminen on tärkeää tuotannon kilpailukyvyyn kehityksen kannalta. Tuottavuus on yhdessä panos- ja tuotoshintojen sekä tukien kanssa keskeinen tuotannon kannattavuuteen vaikuttava

tekijä. Suomen maataloudessa vallitsevina trendeinä ovat olleet tuotantomäärän väkensä ja työpanoksen nopeasta alenemisesta johtuva tuotantopanosten käytön vähentyminen.

Kansallisen maatalouspolitiikan tuottavuuskehitystavoite on kirjoitettu seuraavasti: ”Maatalouspolitiikalla luodaan edellytykset kuluttajien odotuksia vastaavalle *tehokkaalle* ja luontoa kunnioittavalle elintarviketuotannolle.” Kuluttajat arvioivat maataloustuotantoa usein elintarvikkeiden hintojen kautta. Edullisten hintojen katsotaan tällöin ilmentävän teknisesti ja taloudellisesti tehokasta tuotantoa ja päinvastoin. Kuluttajien maataloustuotannosta hintojen kautta saama signaali on kuitenkin heikko, sillä se on suodattunut elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupan portaiden läpi. Osa kuluttajista arvioi maataloustuotantoa eläinten tai luonnon hyvinvoinnin näkökulmasta. Tällöin maataloustuotannon tehokkuuden ja tuottavuuden tavoittelun on katsottu menneen jopa kuluttajien odotukset ylittävälle tasolle, kuten eläinsuojelusta tai lannanlevityksestä käyty keskustelu on osoittanut. Kumpikaan edellä esitetyistä näkemyksistä ei kuitenkaan varsinaisesti kuvaa maatalouden tuottavuuskehitystä eli panos- ja tuotossuhteen muutosta

Tuottavuus, tuotannon määrä ja panosten käyttö vuosina 1992–2007 maatalouden kokonaislaskelman mukaan (vuosi 1992 merkitään luvulla 1 (2007e=ennuste)).

ajan myötä. Tässä kappaleessa maatalouden tuottavuuskehitystä mitataan sekä maatalouden kokonaisaineistosta että kannattavuuskirjanpito-aineistosta Divisia-indeksimenetelmällä. Sen avulla lasketaan tuotosten ja panosten määräindeksit, joiden suhdeluvun muutos kuvaa tuottavuuden eli tuotos-panos -suhteen kehitystä yli tarkasteluajan.

Tuottavuuskehityksen mittauksessa tulee kiinnittää huomiota perusvuoteen sekä siihen, kuinka tarkkaan kustannukset ja tuotot on kohdennettu kullekin vuodelle. Kassaperusteisen maatalouden kokonaislaskelman perusteella ei tämän vuoksi voida suoraan arvioida EU-jäsenyyden aikana tapahtunutta tuottavuuskehitystä käyttämällä perusvuosina joko vuotta 1994 tai 1995. Tuolloin tapahtuneet varsin mittavat maatilavarastojen muutokset aiheuttavat epätarkkuutta tuottavuuslukuihin. Koska kokonaislaskelmaa ei voida oikaista suoriteperusteiseksi, perusvuotena käytetään vuotta 1992, jolloin jäsenyysneuvottelut olivat jo alkaneet, mutta niiden vaikutukset maatalouteen olivat vielä melko pieniä. Kannattavuuskirjanpito-aineistoon ei liity vastaavaa kassaperusteisen kirjanpidon ongelmaa. Suoriteperusteisen kirjanpitoon perustuvassa tuottavuuskehityksen arvioinnissa valitun perusvuoden merkitys kuitenkin korostuu, sillä satovaihtelun vaikutukset on siinä huomioitu. Sääolosuhteiden vaihtelut ilmenevät kannattavuuskir-

janpito-aineistossa juuri niin kuin ne ovat vaikuttaneet satomääriin.

Maatalouden kokonaislaskelman perusteella määritettynä vuonna 2007 Suomen maataloudessa saatiin samalla panosmäärällä aikaan noin 18,5 % enemmän tuotosta kuin vuonna 1992. Tuotannon kokonaismäärä oli 97 % ja panosten käyttö 82 % vuoden 1992 tasosta. Maatalouden tuottavuus nousi tarkasteluajanjaksolla keskimäärin 1,1 % vuodessa.

Kannattavuuskirjanpitoaineiston perusteella kotieläintilojen tuottavuuskehitys on ollut EU-jäsenyyden aikana keskimäärin positiivista, mutta kasvinviljelytilojen tuottavuuskehitys on ollut lähes pysähtynyttä. Vuonna 2007 maitotiloilla saatiin samalla panosmäärällä aikaan keskimäärin 39 % enemmän tuotantoa kuin vuonna 1987. Sikatiloilla vastaava tuottavuuskasvu oli peräti 63 %. Kotieläintiloilla tuotteiden ja panosten hintasuhteet ovat edelleen sellaiset, että tuotannon kehittämiseen on ollut kannusteita. Erityisesti 1990-luvun aivan viimeisinä vuosina kotieläintilojen tuottavuus nousi huomattavasti. Tuottavuuden nousu juuri tuona ajankohtana on ilmeisesti yhteydessä investointitukiin, jotka kannustivat tuotantoteknologian kehittämiseen.

Myös viljatilojen tuottavuuskehitys on ollut vuosia 1987 ja 2006 verrattaessa nopeaa. Vuonna 2007 viljatioilla saatiin samalla panosmäärällä keskimäärin 49 % enemmän tuotantoa kuin vuonna 1987. Tulos johtuu pääosin kuitenkin siitä, että vuosi 1987 oli viljanviljelyssä katovuosi. Jos viljatilojen tuottavuuskehitystä peilataan esimerkiksi vuoteen 1990, todetaan, että vakiolla panosmäärällä saatu tuotannon määrä on noussut keskimäärin vain 11 %. Kuvan perusteella voidaan todeta, ettei viljatilojen tuottavuuskehityksessä voida havaita samanlaista nopean kehityksen vaihetta 1990-luvun lopussa kuin kotieläintiloilla. Edes vuosien 1998 ja 1999 kato ei vaikeuta tämän havainnon tekemistä, sillä aikasarja on kyllin pitkä tuottavuuden

tason arvioimiseksi ennen EU jäsenyyttä ja sen aikana. Viljatilojen tuottavuuskehitys saattaa kuitenkin nopeutua olennaisesti, jos markkinoilta tulevat kannusteet ovat vahvoja.

Pitkiin aikasarjoihin perustuvat tarkastelut osoittavat, kuinka vaikeaa tuottavuuskehitysten muutosten arviointi on lyhyen aikasarjan perusteella. Tässä esitetyt luvut perustuvat kannattavuuskirjanpitoa aineistosta poimittuihin pitkiin aikasarjoihin. Aineisto onkin laskentaperusteiltaan vertailukelpoinen läpi tarkasteluajan. Esitetyt maatalouden tuottavuuskehitystarkastelut rajoittuvat markkinoilla vaihdettaviin tuotteisiin ja panoksiin. Laskelmat eivät huomioi maatalouden ulkoisvaikutuksissa, kuten ravinnekuormituksessa tapahtuneita muutoksia.

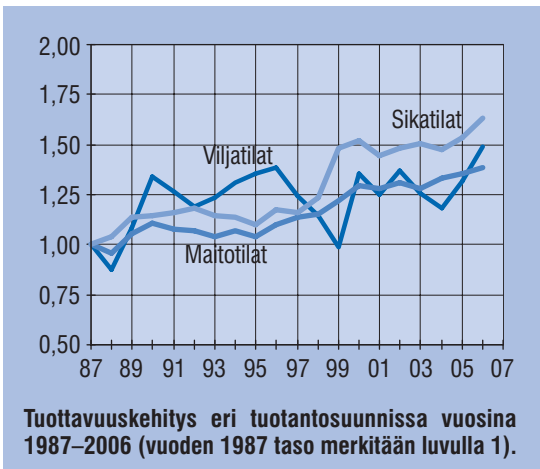
Suotuisasta tuottavuuskehityksestä huolimatta suomalaisten maitotilojen tuottavuus jää alhaiseksi tanskalaisiin ja ruotsalaisiin tiloihin verrattuna. Tanskalaiset maitotilat ovat lehmämäärällä mitaten lähes neljä kertaa suurempia ja ruotsalaisetkin noin kaksi kertaa suurempia kuin suomalaiset maitotilat. Suuri tilakoko antaa mahdollisuuden parempaan tuottavuuteen erityisesti työn osalta. Lisäksi tuotanto-olosuhteet kuten ilmasto, maaperä ja tilussuhteet vaikuttavat saavutettuun ja saavutettavissa olevaan panos-tuotossuhteeseen. Tuottavuuden eroja ja sen muu-

tosta Suomen, Ruotsin ja Tanskan maitotiloilla on selvitetty maidontuotannon kirjanpitoaineistojen (EU:n FADN) avulla vuosilta 1997–2003.

Tuottavuuden taso on samankokoisilla tanskalaistiloilla 20–30 % korkeampi kuin Suomessa. Tämä merkitsee, että Suomen tilat saavat samalla panosmäärällä aikaan vain 70–80 % tanskalaistilojen aikaansaa- masta tuotoksesta. Vastaava ero eteläruotsalaistiloihin on 10–20 prosenttiyksikköä. Tuottavuus on alin Pohjois-Ruotsin ja Pohjois-Suomen tiloilla, joiden tuottavuusero tanskalaistiloihin nähden on jopa 30–40 %. Etelä- ja Keski-Suomen maitotilojen välillä ei sen sijaan ole merkittävää tuottavuuseroa.

Tuottavuuserojen muutos ajan myötä on tärkeä tekijä tuotannon kilpailukyvyen kehityksen kannalta. Tulosten mukaan teknisestä muutoksesta aiheutuva tuottavuuden kasvu on tarkastelujaksolla ollut Suomen maitotiloilla keskimäärin jopa nopeampaa kuin Tanskassa, vaikka tanskalaistilat ovat kasvaneet varsin nopeasti. Nopea kasvu lienee osasyynä eroon tuottavuuskehityksessä. Nopea kasvu aiheuttaa helposti sopeutumiskustannuksia, jotka näkyvät hidastuneena tuottavuuden kasvuna. Tanskan maatalouden tuottavuuskasvu on toki pitkällä aikavälillä ollut nopeampaa kuin Suomessa, joten tuottavuuseron kapeneminen kyseisellä ajanjaksolla voi olla tilapäistä.

Mittakaavaedut puoltavat tilakoon kasvattamista tuottavuuden lisäämiseksi, jos tuotos kasvaa suhteessa nopeammin kuin panoksia lisätään. Tuotoksen jousto panosten lisäyksen suhteen, niin kutsuttu skaalatuo- to, on suomalaisilla maitotiloilla keskimäärin pienempi kuin tanskalaisilla ja ruotsalaisilla tiloilla. Tilakoon kasvattamisen kautta ei siten näydetä Suomessa saavutettua yhtä suurta etua kuin naapurimaissamme. Siten tilakoon kasvaessa tuottavuuserolla on taipumus kasvaa maiden välillä

4.3. Maatalous- ja puutarhayritysten tulos- ja kannattavuuskehitys

MTT Taloustutkimus laskee vuosittain kannattavuuskirjanpitoiloiden tuloksiin perustuen Suomen maa- ja puutarhatalouden kannattavuuskehityksen. Tulokset lasketaan noin 1 000 kirjanpitoiloiden tuloksista painottamalla siten, että keskiarvotulokset kuvaavat noin 43 000 suurimman suomalaisen maatalous- ja puutarhayrityksen keskimääräisiä tuloksia. Nämä yritykset tuottavat yli 90 % Suomen maataloustuotannosta. Tulo- ja menoerät sekä tuet kohdennetaan suoriteperiaatteen mukaisesti tuotoiksi ja kustannuksiksi sille vuodelle, jolla tuotanto on aikaansaatu. Myyntien tai tukien maksatusten mahdollinen siirtyminen seuraavalle tilivuodelle ei vaikuta tarkasteluvuoden tuloksiin. Vuosittaiset sato- ja tuotosvaihtelut sekä hintojen ja tukien muutokset heijastuvat näin välittömästi tarkasteluvuoden tuloksiin.

Tuottokehitys

Maatalous- ja puutarhayritysten keskimääräinen kokonaistuotto kasvoi vuonna 2006 noin 6 % yltäen 104 000 euroon. Sekä myyntituotot että tuet nousivat molemmat edellisvuodesta noin 6 %. Keskimäärin 59 % kirjanpitoiloiden kokonaistuotoista tuli myyntituottoina ja 41 % tukina. Tukiin sisältyvät myös investointiavustukset investoinnin käyttöajalle jaksotettuna.

Kustannuskehitys

Tilakohtaiset kustannukset kasvoivat 83 700 euroon, mikä on 6 % edellisvuotta enemmän. Kustannusten vähentämisen jälkeen yrittäjäperheen työlle ja omalle pääomalle korvaukseksi jäävä yrittäjätulo kasvoi noin 7 % yltäen 20 300 euroon yritystystä kohden.

Kun yrittäjätulosta vähennetään yrittäjäperheen työtuntikirjanpitoon perustuva

2530 työtunnin ja maataloustyöntekijöiden 12,4 euron tuntipalkan mukaan laskettu palkkavaatimus sekä 5 %:n laskentakorkokantaan perustuva oman pääoman korkovaatimus, saadaan tuotantokustannukset kokonaisuudessaan huomioonottava yrittäjänvoitto, joka oli noin -21 900 euroa.

Kannattavuus

Kun yrittäjätulo jaetaan palkka- ja korkovaatimuksen summalla, saadaan kannattavuuskerroin. Se nousi 0,48:n tasolle eli keskimäärin yrittäjä saavutti 48 % palkka- ja korkotavoitteista eli sai 6 euron tuntipalkan ja 2,4 %:n koron omalle pääomalle. Koska kannattavuuskerroin jäi alle yhden, yrittäjätulo ei kattanut palkka- ja korkovaatimusta, mikä ilmenee jo yrittäjävoiton negatiivisuudesta.

Kannattavuuskerroin oli lypsykarjatiljoilla 0,49, muilla nautakarjatiljoilla 0,37, sikatiloilla 0,62, puutarhatiloilla 0,55, viljatiljoilla 0,46 ja muilla kasvinviljelytiljoilla 0,47. Erityisesti viljantuotannon kannattavuusnousun johdosta alueelliset kannattavuuserot maan eri osissa pienenevät. Viljatiljoilla kannattavuuskerroin kohentui 0,25:stä 0,46:een. Kaikissa tuotantosuunnissa suuret yritykset olivat keskimäärin kannattavampia kuin pienet.

Puolella yrityksistä kannattavuuskerroin oli 0,16:n ja 0,76:n välissä (ala- ja yläkvartiilit). Parhaalla 14 %:lla yrityksistä kannattavuuskerroin oli suurempi kuin 1,0, jolloin työtunneille saatiin yli 12,4 euron ja omalle pääomalle yli 5 %:n korvaus. Heikoimmalla 17 %:lla tiloista kannattavuuskerroin jäi negatiiviseksi eli omalle työlle ja pääomalle ei saatu lainkaan korvausta.

Maatalouden kannattavuus muihin yrityksiin verrattuna

Kannattavuuskerroin sopii maatalouden sisäisiin vertailuihin. Vertailuissa muihin yrityksiin käytettävissä on mm. oman pääoman ja kokonaispääoman tuottopro-

sentit. Kun yrittäjätulosta vähennetään palkkavaatimus, saadaan oman pääoman tuotoksi jäävä nettotulos, joka oli -11 100 euroa vuonna 2006. Kun nettotulos jaetaan oman pääoman määrällä, saadaan oman pääoman tuotto prosentiksi noin -5 %.

Kun nettotulokseen lisätään maksetut korot, saadaan kokonaispääomalle jäävä korvaus -8430 euroa, joka oli negatiivinen. Kun se jaetaan tilikauden kokonaispääoman määrällä 290 200 eurolla, saadaan kokonaispääoman tuotto prosentti, joka oli vuonna 2006 keskimäärin -2,9 %. Tuotto prosentti vaihteli päätuotantosuunnissa lypsykarjatilojen -5,7 %:sta sikatilojen 0,1 %:iin.

Vakavaraisuus ja maksuvalmius

Maa- ja puutarhatalouden alhainen kannattavuus merkitsee sitä, että yrityksiin on sijoitettava lisäpääomaa mm. investointeina, jos tuotantotoimintaa aiotaan jatkaa edes entisessä laajuudessa.

Lisäpääoma saattaa olla vierasta pääomaa, mutta usein se on yritykseen jätettyä omalle työlle ja pääomalle jäänyttä korvausta, yrittäjätuloa. Yritykseen sijoitetaan usein investointien rahoittamiseksi ja maksuvalmiuden turvaamiseksi oman pääoman ehtoista rahoitusta muilta toimialoilta (metsätulot, palkkatulot, investointiavustukset jne.). Osin tästä syystä yritysten oman pääoman osuus koko pääomasta oli edelleen keskimäärin korkea, 74 %. Yritysköön kasvun ja pääomavaltautumisen vuoksi keskimääräinen oma pääoma kasvoi lähes 10 % yltyen 221 600 euroon ja velkaa oli keskimäärin noin 76 000 euroa. Erittäin suurilla tiloilla omavaraisuusaste on kuitenkin vain 50 %:n tasolla.

Omavaraisuusastetta nostaa se, että investointiavustuksilla hankitut omaisuusosat sisältyvät taseen tasearvoihin ja omaan pääomaan. Näin hankittu käyttöomaisuus sisältyy kokonaisuudessaan poistolaskentaan ja investointiavustukset jaksotetaan tuloslaskelmassa tuotoiksi vastaavien omai-

suuserien poistojen tahdissa. Näin saadaan oikea kuva maataloustuotantoon tarvittavasta pääomamäärästä, kannattavuudesta ja myös yritysten omavaraisuusasteesta.

Maatalousyrittäjien työtuntiansiot

Kun maataloustulosta vähennetään oman pääoman 5 %:n korkovaatimus, jää työansioksi 9470 euroa. Kun se jaetaan yrittäjäperheen 2530 työtunnilla, saadaan työtuntiansio, joka on palkansaajien tuntiansioihin vertailukelpoinen käsite. Vuonna 2006 työtuntiansio oli maa- ja puutarhataloudessa keskimäärin 3,7 euroa. Noin 14 %:lla yrityksistä saatiin työtunnille yli 12,4 euron korvaus.

MTT:n tulos- ja kannattavuusennustemalli

Tulosennusteet vuodelle 2007 perustuvat vuoden 2006 kirjanpitoaineistosta MTT Taloustutkimuksessa kehitetyllä tulos- ja kannattavuuskehityksen ennustemallilla tuotettuihin ennusteisiin. Yrityskohtaisesti tehtävissä ennusteissa otetaan huomioon vuoden 2007 panos- ja tuottajahintakehitys tuote- ja kustannuserittäin, tukimuu- tokset tukilajeittain sekä alueittaiset keski- satomuutokset kasveittain. Yrityskohtaiset ennustetulokset painotetaan kuvaamaan noin 43 000 suurimman maatalous- ja puu- tarhayrityksen keskiarvotuloksia.

Ennustemallissa maatilojen tuotantorakenne ja tilakoko pysyvät samoina kuin edellisvuonna lukuun ottamatta viljelykasvien satomuutoksia. Satomuutokset perustuvat MMM Tiken alueittaisiin ja kasvikohtaisiin satoarvioihin. Malli ei huomioi ennustevuonna tapahtuneen tilakoko- ja tuottavuuskehityksen vaikutuksia taloudellisiin tuloksiin.

Ennustetulokset

Ennusteen mukaan yritysten yhteenlasketut myyntituotot ja tuet vuonna 2007

kasvoivat 6 % noin 110500 euroon. Kasvu aiheutui myyntituottojen lähes 11 %:n kasvusta, tukien pysyessä ennallaan. Tukien osuus kokonaistuotosta laskikin 38 %:iin. Maatalouden kulut ja poistot kasvoivat kuitenkin 5 % noin 87500 euroon. Yrittäjäperheen työlle ja omalle pääomalle korvaukseksi jäävä yrittäjätulo nousi lähes 23 000 euroon yritystä kohti eli 13 % vuodesta 2006.

Yrittäjäperheen työstä ja omasta pääomasta aiheutui 42 700 euron kustannus. Kun myös nämä kustannukset vähennetään yrittäjätulosta, saadaan yrittäjänvoitto, joka oli -19 800 euroa. Tukien ja myyntituottojen kasvu ei riittänyt kattamaan tuotantokustannusten nousua.

Jos 23 000 euron yrittäjätulosta vähennetään pelkästään omasta pääomasta aiheutuva 5 %:n mukainen korkovaatimus, noin 10 800 euroa, jää viljelijäperheelle työansioksi 12 200 euroa vuodessa. Kun se jaetaan vuosittaisella keskimääräisellä työtuntimäärällä, noin 2 530 tuntia, saadaan työtuntiansioksi 4,8 euroa.

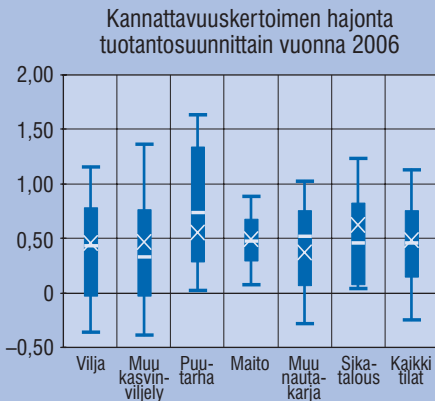
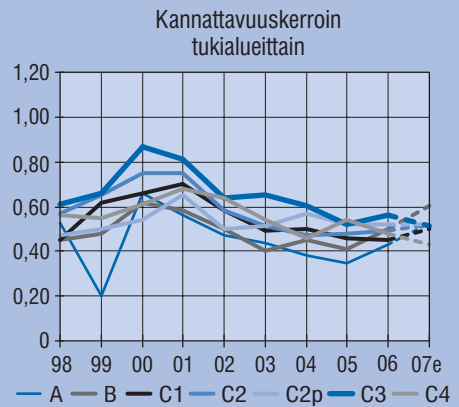
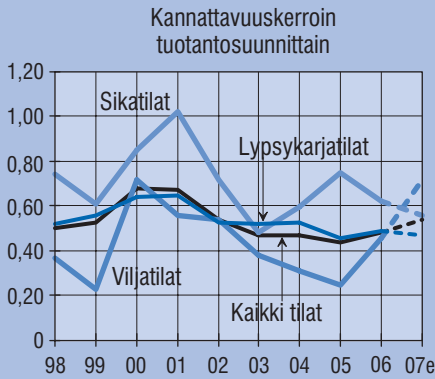
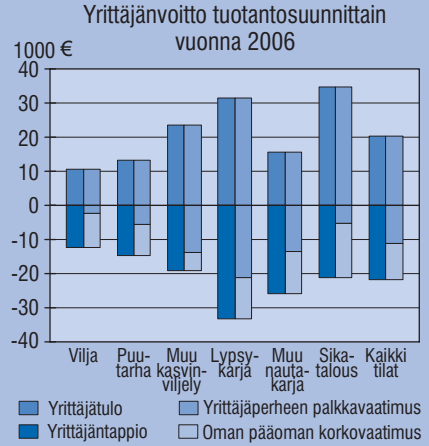
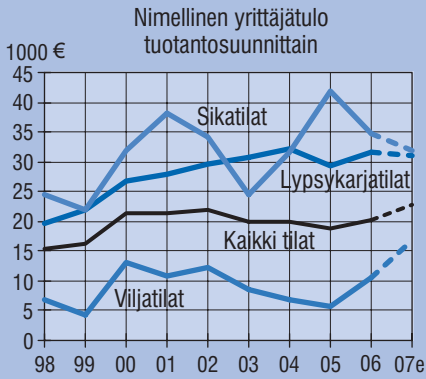
Keskimääräinen kannattavuuskerroin nousi 0,48:stä 0,54:een. Yrittäjä saavutti siis 54 prosenttia 12,6 euron tuntipalkkatoitteen ja 5 prosentin korkotavoitteesta. Kerroin oli lypsykarjatililla 0,47, muilla nautakarjatililla 0,24, sikatiloilla 0,56, puutarhatalilla 0,62, viljatililla 0,72 ja muilla kasvinviljelytiloilla 0,76. Kannattavuus parani kasvintuotantotiloilla sekä heikkeni lypsykarjatiloja lukuun ottamatta kaikissa kotieläintuotantosuunnissa. Viljatilojen ja myös muiden kasvinviljelytilojen merkittävän kannattavuuskohennuksen vuoksi kannattavuuskerroin nousi tukialueista parhaimmaksi Etelä-Suomen A- ja erityisesti B-tukialueilla. Erityisesti viljatililla kannattavuus on ollut vuosia heikko, joten yhden vuoden korkeampi kannattavuus ei kuitenkaan korvaa aiempien vuosien tappioita.

Maatalouden kannattavuus- ja ennustetulokset Taloustohtorista

Suomen, samoin kuin muidenkin EU-jäsenmaiden, maa- ja puutarhatalouden tilinpäätöslaskelmat tulos- ja kannattavuusluvut on saatavissa alueittain ja tuotantosuunnittain MTT Taloustutkimuksen Taloustohtorin eri verkkopalveluista osoitteesta www.mtt.fi/taloustohtori.

Verkkopalvelusta on saatavissa tili- vuodesta 1998 lähtien mm. eri tuotantosuuntia ja tilakokoja edustavien yritysten keskiarvotilinpäätöslaskelmat käyttäjän vapaasti valitsemia alueluokituksia käyttäen. Taloustohtorin keskiarvotulokset lasketaan kirjanpitoiltojen luvuista käyttäjän kulloinkin valitseman tuotantosuunta-, tilakokoluokka- ja alueluokituksen mukaisesti painotettuna, jolloin tulokset ovat yleistettävissä kuvaamaan juuri tarkasteltavan alueen keskiarvotuloksia. Koko maan keskiarvotulokset kuvaavat Suomen 43 000 suurimman maatalous- ja puutarhayrityksen tuloksia.

Tulos- ja tase- ja kannattavuuslaskelmat on perustaulukoina kultakin tilivuodelta 1998–2006 ja ennustevuodelta 2007 tilakoko-, tuotantosuunta- ja tukialueluokittain. Palvelun ”Omat valinnat” -kohdassa on käyttäjän valintojen mukaan saatavissa erilaisia raportteja eri tuotantosuunnista ja tilakokoluokista eri aluejaotteluihin. Raporttivalitsoja on 9 ja luokittelevia tekijöitä 8, joista yhteen tulostukseen voidaan valita enimmillään neljä luokittelijaa. Kaikki järjestelmän tulostaulukot tehdään reaaliajassa tilakohtaisesta tietoaaineistosta ja tulokset painotetaan yleistettävyyden saavuttamiseksi Suomen 43 000 suurimman maatalous- ja puutarhayrityksen aineistolla kuvaamaan käyttäjän valitseman tuotantosuunta-, tilakokoluokka- ja aluejaottelun keskiarvotuloksia.

Maatalous- ja puutarhayritysten tulos- ja kannattavuuskehitys vuosina 1998–2007e.

Rehujen hinnankorotus aiheutti kotieläintiloille kustannuskriisin

Jarkko Niemi

Viljojen markkinahinnat nousivat syksyllä 2007. Esimerkiksi rehuohrasta maksettiin 60–80 % edellisvuotta enemmän. Viljanviljelijöille uutinen oli myönteinen, mutta kotieläintiloilla se nosti tuotantokustannuksia. Myös rehun valkuaislähteiden kuten soijarouheen ja rypsin hinnat maailman raaka-ainepörssiessä nousivat kymmeniä prosentteja.

Vilja on tärkeä rehujen raaka-aine ja energian lähde. MTT:n laskelmien mukaan 60–80 €/tonni korotus ohran hinnassa nostaa sianlihan yksikkötuotantokustannusta 23–30 snt/kg ja aiheuttaa sika-alalle 47–63 miljoonan euron lisälaskun vuodessa.

Vastaava rehun hinnannousu lisää kananmunan yksikkötuotantokustannusta 16–20 snt/kg ja broilerinlihan 21–25 snt/kg aiheuttaen siipikarja-alalle 28–33 miljoonan euron lisäkustannuksen vuodessa.

Kotieläintuottajien mahdollisuudet sopeutua hintamuutoksiin ovat rajalliset. Onkin haaste painaa kustannukset alle tuottajahinnan. Tuottajat voivat varautua hintariskiä osto- ja myyntisopimuksilla, rehuhyötysuhteeltaan heikkojen eläinten karsintaa sekä tuotannossa jatkavien eläinten pitoaikaa lisäämällä, ja ruokintaa tarkentamalla. Kotieläintuotannossa onkin kohdattu kysymys, voiko viljan käyttöä vähentää tai korvata muilla raaka-aineilla.

Heikko rehuhyötysuhde syö tuoton

Rehujen hinta on kotieläintuotannon kilpailukyvyyn kannalta tärkeä tekijä, sillä se on yleensä suurin yksittäinen tuotantokustannuserä. Esimerkiksi sianlihan tuottamiseen käytetään rehua noin neljä rehuyksikköä ja naudanlihan noin kuusi rehuyksikköä/kg lihaa. Sianlihakiloa kohden tuotantoon käytetään runsaat kolme kg viljaa ja rehun osuus tuotantokustannuksesta on lähes neljännes. Tilojen ja eläinten välillä on kuitenkin suuria eroja rehujen kulutuksessa.

Kallis rehu syö erityisesti rehuhyötysuhteeltaan heikkojen tilojen tuottoa. Viljan hinnan nousu kohottaa tuotantokustannuksia sika- ja siipikarjatiljoilla, joilla eläinten ruokinta perustuu viljan runsaaseen käyttöön. Maito- ja siipikarjatiljoilla panoshintojen nousu vaikuttaa kannattavuuteen nopeasti, sillä kohonneilla panoshinnoilla tuotettu maito, liha ja kananmunat tulevat markkinoille melko nopeasti (muutama päivä – muutama viikko). Sian- ja naudanlihan tuotantoprosessi on pitempi, joten sopeutuminen on hidasta ja panoshintojen kohoaminen vaikuttaa myytävän lihan tuotantokustannuksiin viiveellä. Tammikuussa 2008 tilanne näytti erityisen haasteelliselta porsastuotannossa porsaan hinnan jäätyä kesän 2007 tasolle.

Viljasta jopa 20 %:n lisäkustannus

Gallup Elintarviketiedon kyselyn mukaan tehdasrehut kallistuivat vuoden 2007 tammi-huhtikuun ja heinä-lokakuun välillä 8 %. Lypsylehmiä täysrehut kallistuivat 7 %, mullien 1 %, emakoiden 5 %, lihasikojen 12 %, kanojen 8 % ja broilerin 13 %. Lokakuussa syksyn korotukset rehuraaka-aineiden hinnoissa eivät olleet siirtyneet täysin rehujen hintoihin.

Rehun hinnan vaikutus tuotantokustannuksiin vaihtelee tuotantosuunnittain. Vuoden 2006 hinnoilla 10 %:n korotus rehujen (poislukien nurmirehut) hinnassa nostaa maidon tuotantokustannuksia noin 0,5 snt/l, naudanlihan noin 10 snt/kg, snt/kg, sianlihan 8 snt/kg, ja kananmunien 4–5 snt/kg.

Viljan ja valkuaiskasvien hintojen on arvioitu pysyvän korkeana myös jatkossa, mutta valkuaisrouheiden hintakehitys lienee maltillinen. Viljan kallistuminen kannustaa etsimään ruokintavaihtoehtoja, joissa viljan käyttöä vähennetään tai sitä korvataan muilla raaka-aineilla, ja harkitsemaan heikkotuottoisten eläinten poistoa.

Eräs vaihtoehto alentaa kustannuksia on geenimuunneltu (gm) soija, joka on hieinan tavanomaista soijaa edullisempaa ja jota suurimmat lihatalot alkoivat syksyllä tuoda sikojen rehuksi. Esimerkiksi 3,1 snt/kg (10 %) säästö soijan hinnassa laskee sianlihan tuotantokustannusta vajaat 2 snt/kg. Sika-ala näyttää säästävän gm-soijaan siirtymässään enimmillään 2–4 miljoonaa euroa vuodessa. Gm-soijan myötä herännyt kiinnostus ruokaan tarjoaa tiloille myös erikoistumismahdollisuuksia.

EU:n hintakehitys vaikuttaa Suomessakin

Syksyn 2007 kustannusten nousu vähentänee EU:n kotieläintuotantoa ja nostanee tuottajahintoja. Suomen kotieläintuotannon kannalta on tärkeää, että markkinat toimivat riittävän joustavasti ja että elintarvikeketju voi siirtää tuotantokustannukset hintoihin. Joustavilla markkinoilla hintakilpailukyvyn merkitys voi kuitenkin korostua.

Maataloustuotteiden hinnat Suomessa riippuvat muun Euroopan hinnoista. Esimerkiksi sianlihan tuottajahinta seuraa trendinomaisesti Tanskan ja Saksan tuottajahintaa. MTT:n tutkimuksen mukaan hintamuutokset EU:ssa, etenkin hintojen korotukset, siirtyvät Suomeen kuitenkin melko hitaasti ja viiveellä.

Suomen vakaa tuottajahinta vähentää yritystoimintaan liittyvää markkinariskiä ja alentaa sen kustannuksia. Toisaalta tuottajat eivät tällöin välttämättä hyödy korkeista hinnoista. Vakaa hinta voi myös vähentää tuotannon supistuksia matalasuhdanteen aikana. Vakaa tuottajahinta johtune monista tekijöistä, kuten kaupan ja elintarvike-teollisuuden pitkistä toimitussopimuksista ja neuvotteluvoimasta. Keski-Euroopassa hintavaihtelua voi lisätä myös eläinten ja maataloustuotteiden vilkas tuonti ja vienti.

Hintariskeihin on varauduttava

Vaikka hintakilpailu takaisikin edullisen rehun, se ei takaa vähäistä hintavaihtelua. Suomessa tulisikin kiinnittää entistä enemmän huomiota maatalouden hintariskeihin. Omat haasteensa tuovat biologiset rajoitteet, joiden vuoksi kotieläinten määrä on lyhyellä aikavälillä lähes ennalta määrätty. Esimerkiksi lihasikalassa on hyödyllistä tuntea lihan ja rehujen hintataso ainakin nykyiselle kasvatuserälle.

Tulevaisuudessa markkinat saattavat olla alttiita poikkeustilanteiden aiheuttamille häiriöille ja rehujen hintavaihtelu voi lisääntyä. Tämä lisää hintariskin kustannusta, mutta rehujen ostoajan ja -hinnan tarkkaan valitseva tuottaja voi saada työlleen hyvän palkan. Eräs keino varautua rehujen hintavaihteluun on sopia tulevan talven hinnoista ja toimitusajoista syksyllä, jolloin vilja on yleensä edullista. Sopimushinta on korvausta toimitettavasta määrästä ja sopimusehdoista. Jotta sopimuksesta saataisivat alennukset ja hyödyt olisivat kilpailukykyisiä, on kiinnitettävä huomiota sen keston, hintaan ja sitovuuteen. Oikein hinnoiteltuna sopimus vähentää markkinariskin kustannuksia, vaikka toteutunut hinta ei jälkikäteen katsoen aina suosikaan sopimista.

4.4. Maatalouden tuotanto- kustannukset

Korkeat tuotantokustannukset tuotettua yksikköä kohti ovat aina olleet yksi suomalaisen maatalouden keskeisimmistä ongelmista. Menestyminen Euroopan yhteismarkkinoilla, jossa kilpailu kiristyy ja tuottajahinnat laskevat, edellyttääkin huomion kiinnittämistä entistä tarkemmin tiloilla tuotettujen tuotteiden yksikkökustannuksiin ja mahdollisuuksiin alentaa niitä. EU-jäsenyyden aikana tilat ovat kasvattaneet tilakokoaan pyrkien näin alentamaan yksikkökustannuksia ja parantamaan kannattavuutta. Seuraavat maidon ja viljan tuotantokustannustarkastelut vuosilta 1995–2006 on tehty MTT Taloustutkimuksen kannattavuuskirjanpitoaineistosta. Kustannukset on deflatoitu elinkustannusindeksillä vuoden 2006 hintatasoon.

Maito

Vuonna 2006 maidon tuotantokustannus oli keskimäärin 57,0 senttiä maitokiloa kohti. Maidon tuottajahinta oli 33,7 senttiä/kg ilman tukia, ja maidon tuotantotuki oli keskimäärin koko maassa 7,8 senttiä/kg. Vuoden 2006 maidon yksikkökustannus oli viidenneksen alempi kuin EU-kauden alussa, mikä on seurausta muun muassa

tilakoon sekä lehmien maitotuotoksen kasvusta.

Laskelmissa mukana olevien maitotilojen peltoala oli vuonna 2006 keskimäärin 57 ha ja lehmiä tiloilla oli keskimäärin 31 kpl. Lehmien vuotuinen maitotuotos oli keskimäärin 8 350 kiloa lehmää kohti. Tilojen koko on kasvanut EU-kaudella voimakkaasti. Vuonna 2006 maitotilojen peltoala oli 27 hehtaaria ja lehmämäärä 14 kappaletta suurempi kuin vuonna 1995. Lehmien vuotuinen maitotuotos on noussut 11 vuodessa keskimäärin lähes 1 500 kiloa/lehmä.

Maidon yksikkökustannus alenee selvästi tilakoon kasvaessa. Kiinteisiin kustannuksiin kuuluva yrittäjäperheen työkuulus on merkittävin kustannusten eroa eri tilakokoluokissa selittävä tekijä. Yli 50 lehmän tiloilla sen osuus yksikkökustannuksesta oli 19 prosenttia, ja näillä tiloilla se oli keskimäärin 57 % alhaisempi kuin 10–20 lehmän tiloilla. Pienillä tiloilla käytetään tuotantomäärään suhteutettuna enemmän ihmistyötä kuin suurilla tiloilla, joilla työtä korvataan pääomalla.

Vilja

Viljan tuotantokustannus oli kirjanpito-tiloilla vuonna 2006 keskimäärin 43,1 senttiä viljakiloa kohti. Viljan markkina-

Maidon tuotantokustannukset vuonna 2006, senttiä/kg.

	Lehmiä, kpl/tila					Keskimäärin
	alle 10	10–20	20–30	30–50	yli 50	
Muuttuvat kustannukset	27,9	24,3	23,9	22,8	24,2	23,9
– ostorehut	5,6	5,6	5,9	6,0	6,9	6,0
– muut kotieläinmenot	2,4	2,5	2,4	2,3	2,4	2,4
– energia	3,1	2,5	2,3	2,0	2,1	2,3
– kunnossapito	4,2	3,0	3,2	2,8	3,0	3,0
– muut muuttuvat	12,6	10,7	10,1	9,7	9,8	10,2
Kiinteät kustannukset	60,0	39,0	33,0	27,7	25,9	33,1
– yrittäjäperheen työkuulus	49,1	22,2	20,1	13,3	9,6	19,4
– poistot	5,0	7,3	7,8	8,9	11,0	8,3
– pääoman korko	5,9	5,5	5,1	5,5	5,3	5,4
Tuotantokustannus yhteensä	87,9	63,3	56,9	50,5	50,1	57,0

Viljan tuotantokustannukset vuonna 2006, senttiä/kg.

	Peltoa, ha/tila				Keskimäärin
	alle 30	30–50	50–100	yli 100	
Muuttuvat kustannukset	21,1	19,2	15,0	17,1	17,9
– ostolannoitteet	3,0	3,0	2,7	2,8	2,9
– muut kasvinviljelymenot	2,2	2,0	1,9	2,0	2,0
– energia	4,3	3,7	2,6	2,2	3,2
– kunnossapito	5,0	2,6	2,1	2,6	3,0
– muut muuttuvat	6,6	7,9	5,7	7,5	6,8
Kiinteät kustannukset	34,4	26,1	20,5	19,6	25,2
– yrittäjäperheen työkustannus	12,2	9,4	6,8	5,3	8,5
– poistot	11,3	8,3	7,1	7,8	8,6
– pääoman korko	10,9	8,4	6,6	6,5	8,1
Tuotantokustannus yhteensä	55,5	45,3	35,5	36,7	43,1

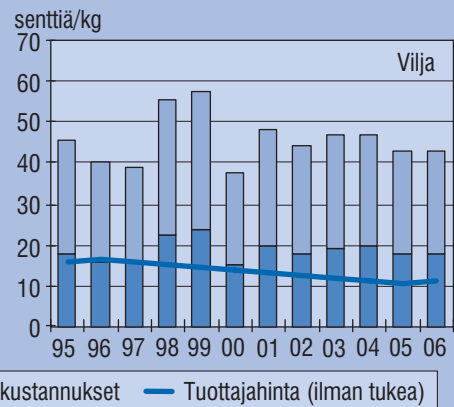
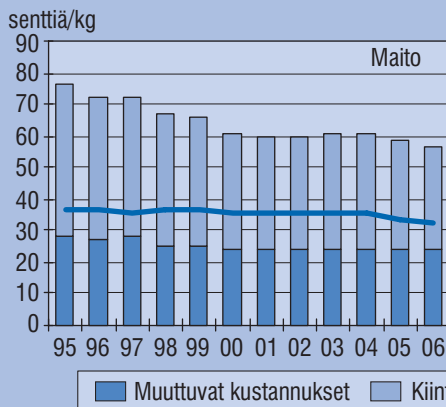
hinta oli vuonna 2006 keskimäärin kaikilla viljalajeilla 11,5 snt/kg.

Viljan yksikkökustannus oli vuonna 2006 samaa tasoa kuin EU-kauden alussa. Vuodet 1998 ja 1999 olivat katovuosia, ja tuolloin yksikkökustannukset olivat korkeat. Vuosi 2000 oli taas erittäin hyvä satovuosi ja yksikkökustannukset olivat EU-kauden alhaisimmat.

Vuonna 2006 laskelmissa mukana olevien tilojen keskipeltoala oli 67 ha, josta vilja-ala oli keskimäärin 45 ha. Keskimääräinen viljasato oli 3 400 kg/ha. Kannattavuuskirjanpitoaineistosta ei ole voitu

laskea tuotantokustannuksia eri viljalajeille erikseen, koska kustannuksia ei voida jakaa niiden kesken luotettavasti, joten esitettyt kustannukset kuvaavat sekä leipä- että rehuviljan kustannuksia keskimäärin.

Viljan yksikkökustannus alenee tilakoon kasvaessa. Myös viljailoilla yrittäjäperheen työkustannuksessa on suurimmat erot eri tilakokoluokkien välillä. Vuonna 2006 työkustannus viljaki- loja kohti oli suurilla, yli 100 hehtaarin tiloilla 43 prosenttia 30–50 hehtaarin tilojen työkustannuksesta. Alle 50 hehtaarin tilakokoluokissa tuoteyksikköä kohti lasketut sekä muuttuvat että kiinteät kustannukset olivat keskimäärin muita tilakokoluokkia korkeammat. Viljan tuotannossa poistojen ja pääoman korkojen osuus yksikkökustannuksesta on huomattavan suuri, kun taas maitotiloilla työkustannuksen osuus on merkittävä.

Maidon ja viljan yksikkökustannukset sekä hinnat vuosina 1995–2006 (vuoden 2006 hinnoin).

5. MAATALOUS JA YMPÄRISTÖ

Maatalouteen kohdistuu yhteiskunnan ta-
holta monenlaisia odotuksia. Peruselintar-
vikkeiden lisäksi maatalouden odotetaan
tuottavan hoidettua ja avointa viljelymai-
semaa, sekä ylläpitävän luonnon moni-
muotoisuutta ja maaseudun elinvoimai-
suutta. Maatalouden ympäristöpolitiikka
on sidoksissa yleisiin yhteiskunnallisiin ke-
hityskulkuihin, jolloin valtion aktiivinen
rooli maataloustuotannon ohjauksessa ko-
rostuu. Koko EU-jäsenyyden ajan aivan
viime aikoihin saakka ympäristöhyödyk-
keiden merkitys maatalouden monivaikut-
teisina tuotteina on kasvanut, kun samaan
aikaan peruselintarvikkeiden tuottajahin-
nat ovat laskeneet. Vuoden 2007 aikana
tapahtunut voimakas kasvituotteiden hin-
tojen nousu heikentää maatalouden tuot-
tamien julkishyödykkeiden suhteellista kil-
pailuasemaa ja asettaa maatalouden ympä-
ristöpolitiikalle lisää haasteita.

Vuoden 2007 aikana maatalouden
ympäristöpoliittista keskustelua vauhditi
vuosiksi 2007–2013 hyväksytty Man-
ner-Suomen maaseudun kehittämissel-
mä. Ohjelman yhtenä osana on kaikille
EU:n jäsenmaille pakollinen ympäristö-
tukijärjestelmä, joka on unionin merkittä-
vin maatalouden ympäristöohjauksena.
Järjestelmän tavoitteena on vähentää ma-
taloudesta peräisin olevaa pinta- ja pohja-
vesiin ja ilmaan kohdistuvaa kuormitusta
sekä huolehtia maatalousympäristöjen
luonnon monimuotoisuudesta ja hoitaa
kulttuurimaisemia.

Maatalouden ympäristötuki on Suo-
men valtion suurin yksittäinen ympäris-
tönsuojeluun kohdistettu menoerä. Ympä-
ristönsuojeluun käytetään arviolta yhteensä
noin miljardi euroa vuodessa, josta
maalouden ympäristötuen osuus on
noin kolmannes.

Valtaosa ohjelmakauden 2000–2006
ehtoisten mukaisista ympäristötukisopi-
muksista päättyi Suomessa vuoden 2006

lopussa, ja vuonna 2007 siirryttiin uuden
ohjelmakauden tukijärjestelmän mukai-
siin sopimuksiin. Ohjelman toimeenpano
ei sujunut täysin kommelluksitta, sillä ke-
vällä tukihakemusten jättövaiheessa oh-
jelman käsittely oli vielä kesken komissios-
sa ja ohjelmaan jouduttiin tekemään muu-
toksia, jotka viljelijänäkökulmasta heiken-
sivät tukiehtoja.

Komissio antoi vuonna 2006 tiedon-
annon maaperän suojelua koskevasta tee-
makohtaisesta strategiasta. Maatalouden
osalta keskeisiä teemoja ovat eroosio, or-
gaanisen aineen väheneminen, maan tiiv-
istyminen ja happamoituminen. Strate-
gia on ollut lausuntokierroksella ja komis-
siolla on tarkoitus laatia sen pohjalta pui-
tedirektiivi yleisistä periaatteista maaperän
suojelelle ja kestäväälle käytölle koko EU:n
alueella.

EU-tasolla säädetyn vesipuitedirektiiv-
in mukaisia vesienhoitosuunnitelmia laa-
ditaan myös parhaillaan ja niiden tulisi olla
valmiina vuoteen 2009 mennessä. Direk-
tiivin tavoitteena on suojella, parantaa ja
ennallistaa vesistöjä siten, että niiden ke-
miallinen ja ekologinen tila on hyvä koko
EU:n alueella vuoteen 2015 mennessä.
Suomessa maatalouden ympäristötuki on
keskeisessä asemassa vesipuitedirektiivin
vaatimien toimenpiteiden toteuttamisessa.

5.1. Maatalouden ympäristö- vaikutukset

Ruoantuotannon ohessa maataloudella on
merkittävä rooli monimuotoisuuden yllä-
pitäjänä sekä maaseutumaiseman ja vir-
kistyspalveluiden tarjoajana. Maataloudel-
le on kaavailtu tärkeää tehtävää myös uu-
siutuvan energian tuottajana. Myönteisten
vaikutusten lisäksi maataloustoiminnot ai-
heuttavat kuitenkin myös haitallisia ympä-
ristövaikutuksia, jotka kohdistuvat maa-
perään, veteen ja ilmakehään.

Maaperä

Maaperä on tärkeimpiä luonnonvarojamme, koska pääosa ihmiskunnan käyttämässä ravinnosta on joko suoraan tai epäsuorasti peräisin maasta. Suomen pinta-alasta noin 7 % on peltomaata. Maaperän laadulla, viljelyominaisuuksilla ja viljelykierrolla on keskeinen merkitys pellon ympäristökuormitukseen. Viljelyominaisuuksiltaan hyvä maaperä tuottaa kohtuullisella panoskäytöllä hyvän sadon. Kasvintuotannon näkökulmasta tarkasteltuna suomalaisessa viljelymaassa ei ole raskasmetalleja, fosforipitoisuus on keskimäärin tyydyttävä, happamuus on lisääntymässä, ja orgaanisen aineksen pitoisuus on laskusuunnassa. Näiden pääosin kemiallisten indikaattoreiden lisäksi on myös joukko biologisia ja fysikaalisia ilmiöitä, joita tulee tarkastella arvioitaessa maaperän kykyä puskuroida ympäristökuormitusta. Tällaisia ovat mm. maaperäeläinten määrä, symbioottisten mikrobien toiminta sekä ravinteiden sitoutuminen ja vapautuminen orgaanisesta aineksesta.

Viljelymaan fosforipitoisuus on sekä peltojen tuottokyvyn että ympäristökuormituksen mittari. Fosfori on yksi kolmesta kasveille välttämättömästä makroravinteesta, mutta samalla se on sisävesien pahin rehevöittäjä. Vesistöjen fosforikuormituksesta suuri osa tulee hajakuormituksena pelloilta. Suomen peltojen fosforipitoisuudet ovat nousseet aina näihin päiviin saakka, vaikka mm. ympäristötukijärjestelmän vaikutuksesta fosforilannoitusta on vähennetty tuntuvasti. Tällä hetkellä ostolannoitteen mukana tuleva vuotuinen fosforilisäys on alle 8 kg/ha. Karjanlannan mukana pelloille tuleva fosforimäärä on suurin piirtein samaa luokkaa. Viimeisten tutkimusten mukaan fosforilannoitusta voitaisiin edelleen vähentää jonkin verran satotason alentumatta kaikkein fosforiköyhimpiä peltolohkoja lukuun ottamatta. Fosforitaseen kääntäminen negatiiviseksi on tämän hetkisen tiedon valossa ainoa tehokas keino hillitä fosforikuormitusta pysyvästi.

Monimuotoisuus ja maaseutu-maisema

Maataloustuotanto perustuu luonnon monimuotoisuuden hyödyntämiseen. Vastavasti monet luonnonvaraiset kasvi- ja eläinlajit ovat vuosisatojen kuluessa sopeutuneet hyödyntämään ihmisen luomia maatalousympäristöjä. Joillekin luonnonvaraisille lajeille maatalouden tuotantomenetelmien muutoksesta ja tehostumisesta seuranneet elinympäristömuutokset ovat olleet liian suuria ja nopeita, eivätkä lajit ole pystyneet sopeutumaan muuttuneisiin olosuhteisiin. Erityisesti metsälaitumista, niityistä ja keidoista riippuvainen eliöstö on taantunut ja uhanalaistunut laidunnuksen ja karjatalouden vähenemisen takia.

Voimaperäisesti viljeltyillä ja maisemarakenteeltaan yksitoikkoisilla kasvinviljelyalueilla on vähemmän lajeja kuin laajaperäisillä ja vaihtelevilla viljely- ja karjatalousalueilla. Viime aikoina on keskusteltu erityisesti luontoarvoiltaan arvokkaista maatalousalueista, joilla maatalouden harjoittaminen on laajaperäistä. Suomessa tällaisia alueita voisivat olla esimerkiksi perinnemaisemat ja -biotoopit, mutta asia vaatii vielä lisäselvityksiä. Tällaisten alueiden määrittämiseksi on käynnissä tutkimushanke.

Maatalouden ympäristötuen vaikutusten seuranta tutkimusten (MYTVAS 1 ja 2) tulosten perusteella maatalouden ympäristötuen toimenpiteet ovat edistäneet luonnon monimuotoisuuden ja avoimen viljelymaiseman säilymistä. Tulosten mukaan ympäristötuen toimenpiteet eivät kuitenkaan ole olleet riittäviä pysäyttämään maatalousluonnon pitkään jatkunutta köyhtymistä.

Monimuotoisuuden vähenemistä pidetään vakavana ongelmana, koska biologinen monimuotoisuus luo perustan elollisen luonnon toiminnalle ja ekosysteemi-palveluille. Monimuotoisuus on edellytys ekosysteemien kyvyllä sopeutua ympäristömuutoksiin.

Maatalouden vesistökuormitus

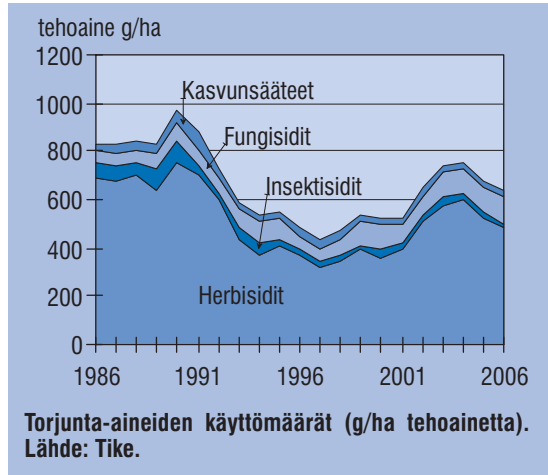
Maatalous on edelleen suurin yksittäinen ihmisen aiheuttama vesistöjen ravinnekuormittaja. Vesistökuormitusta aiheuttavat sekä peltoviljely että kotieläintuotanto. Kun kotieläinrakennusten suorat päästöt on saatu pääosin loppumaan, on pääpaino maatalouden ravinnekuormituksessa siirtynyt peltoviljelyn puolelle. Kotieläintuotannon keskittymiskehityksen seurauksena lannan tuotanto käytettävissä olevaan peltoalaan ja niillä viljeltävien kasvien tarpeisiin nähden on monilla paikkakunnilla liian suuri.

Varsinkin lannan sisältämästä fosforista on tullut ongelma. Suomen ympäristökeskuksen arvion mukaan noin 50 % typpikuormituksesta ja 60 % fosforikuormituksesta on peräisin maataloudesta. Itämeren koko ravinnekuormituksesta Suomen maatalouden osuus on 3,8 prosenttia fosforista ja 3,7 prosenttia typestä. Saaristomeren ja rannikkovesiemme kuormituksesta maatalouden osuus on huomattavasti suurempi.

Ravinteita huuhtoutuu pelloilta jokiin, järviin ja mereen aiheuttaen rehevöitymistä. Rehevöityminen ilmenee muun muassa veden samenessena, levien lisääntymisenä sekä kesäisinä sinilevien massaesiintymisinä. Vaikka päästöjä on saatu vähennettyä, vesien rehevöityminen on jatkunut eikä vesien tilassa ole tapahtunut mittauksin havaittavaa parantumista.

Torjunta-aineiden käyttömäärät Suomessa kääntyivät pitkän laskun jälkeen nousuun 1990-luvun lopulla. Tärkein syy tähän on suorakylvön yleistyminen. Lisäksi pienannosaineista on siirrytty käyttämään suurempia annoksia edellyttäviä torjunta-aineita. Silti torjunta-aineiden käyttömäärät Suomessa ovat Euroopan muihin maihin verrattuna melko maltillisia. Vuoden 2004 jälkeen torjunta-aineiden käyttömäärissä on jälleen havaittavissa hieman laskua.

Maan rakenne vaikuttaa osaltaan pel-

toviljelyn aiheuttamaan vesistökuormitukseen. Maan tiivistyminen huonontaa maan vedenläpäisevyyttä ja lisää ravinteiden huuhtoutumisen ja eroosion riskiä. Se huonontaa myös kasvien ravinteiden ottoa, mikä alentaa lannoitteiden hyväksikäyttöastetta. Maan vedenläpäisevyyden huonontuessa myös kasvihuonekaasujen vapautuminen voi lisääntyä.

Maatalouden päästöt ilmaan

Ilmastonmuutos asettaa uusia haasteita myös Suomen maataloudelle. Sopeutumiseen tähtäävät toimenpiteet muuttavat lajien voimasuhteita sekä eri viljelykasvien ja menetelmien suhteellista kannattavuutta. Maatalous vaikuttaa myös itse ilmastonmuutokseen. Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöt ovat noin 9 % maamme kokonaispäästöistä. Maatalouden päästöt ovat laskeneet vuodesta 1990 noin viidenneskellä maataloustuotannon pienemisen vuoksi ja suhteellisesti vielä enemmän yhteiskunnan kokonaispäästöjen kasvaessa. Hyvästä kehityksestä huolimatta on selvää, että maataloustuotantoa tullaan jatkossa tarkastelemaan ympäristön kuormittajana myös tässä suhteessa.

Maatalouden kasvihuonekaasupäästöt syntyvät pääasiassa nautaeläinten ruoansulatuksessa, turvemaiden orgaanisen

aineksen ja kotieläinten lannan hajotessa. Pienempiä päästölähteitä ovat typpilannoitus, peltojen kalkitus ja fossiilisen energian käyttö maataloudessa. Yhteistä kaikille maatalouden päästöille on, että niitä on vaikeaa vähentää vaikuttamatta samalla ratkaisevasti maataloustuotannon määrään. Ympäristötuen toimenpiteiden avulla turvemaita yritetään saada pois jatkuvas- ta viljanviljelystä pitkäaikaiseen nurmiviljelyyn.

5.2. Maatalouden ympäristö-ohjaus

Erilaisten suorien päästöjen ja muiden ympäristöä kuormittavien tekijöiden lisäksi maatalouden rakennemuutos ja tilakoon kasvu lisäävät ympäristökuormituksen riskiä. Haitallisia vaikutuksia pyritään rajoittamaan hallinnollisilla toimenpiteillä, muun muassa lainsäädännön asettamalla suorilla rajoituksilla sekä ympäristömyön- teisten tuotantotapojen tukemisella. Lisäksi vero-ohjauksen käyttöönotosta on keskusteltu esimerkiksi Vanhasen hallitus- ohjelmassa. MTT:n ja SYKE:n tekemässä vero-ohjausta selvittäneessä raportissa to- detaan, ettei lannoiteverolla yksinään pys- tytä korvaamaan nykyistä ympäristötuki- järjestelmää eikä se toisaalta olisikaan mah- dollisen veron tarkoitus. Nykyisessä järjes- telmässä lannoitevero olisi ennen kaikkea tiedollisen ohjauksen tehostamiskeino, ja sen avulla olisi mahdollista jossain määrin tehostaa maatalouden vesiensuojelua.

Maatalouden ympäristönsuojeluun vaikuttavat sekä kansallinen että kansain- välinen ympäristölainsäädäntö. Ympäris- tölupamenettely ja jätelainsäädäntö ovat kansallista sääntelyä. Euroopan unionin lainsäädännöstä maatalouden ympäristö- ohjaukseen vaikuttavat mm. Natura 2000- verkosto, nitraattidirektiivin perusteella annettu nitraattiasetus sekä vesipuitedirek- tiivi. Vuonna 2004 vahvistettu kansallinen

laki vesienhoidon järjestämisestä toteuttaa EU:n vesipuitedirektiiviä Suomessa. Ve- siensuojelun perustana on vesien tilan arvi- ointi, jossa verrataan nykytilaa arvioituun luonnontilaan. Kullekin vesienhoitoalueel- le laaditaan hoitosuunnitelma ja siihen si- sälytyvä toimenpideohjelma.

Maatalouden ympäristötukijärjestel- mä on merkittävä maatalousympäristön tilaan vaikuttava ohjauskeino. Ympäristö- tuen keskeinen tavoite on vesistökuormi- tuksen vähentäminen. Suurin osa ympä- ristötukivaroista käytetäänkin vesiensuo- jelutoimenpiteiden rahoittamiseen. Ensi- sijaisesti luonnon monimuotoisuutta edis- täviin toimenpiteisiin käytetään vain noin 2–3 % rahoituksesta. Ympäristötuen mer- kitys monimuotoisuuden edistäjänä on kuitenkin sen rahoitusosuutta suurempi, sillä muutamat ensisijaisesti vesiensuoje- lua hyödyttävät toimenpiteet (kuten pien- tareet, suojakaistat ja suojavyöhykkeet) li- säävät myös kasvi- ja perhoslajiston moni- muotoisuutta.

Maatalouden ympäristöpolitiikalle ai- heuttavat muospaineita sekä yhteiskun- nalliset että ympäristössämme tapahtuvat muutokset. Ympäristötukijärjestelmä ja yleinen ympäristötietoisuuden kasvu ovat muokanneet myös viljelijöiden asentei- ta. Kuluttajien valvutuneisuus on kasva- nut, mikä osaltaan painostaa EU:ta uudis- tamaan maatalouspolitiikkaansa yleisten mielipiteiden suuntaiseksi. Globaalissa yh- teiskunnassa myös maailman kauppajärjes- tö WTO:n jäsenyyteen liittyvien velvoittei- den täyttäminen sitoo EU:ta maataloustu- kien uudistamiseen.

CAP-uudistuksen toimeenpanon ja maaseutuohjelmakauden 2007–2013 käynnistymisen myötä monivaikutteisen maatalouden käsite on edelleen ajankoh- tainen. Tukien irrottaminen tuotannosta ja muuttaminen tilatuiksi toi mukanaan täy- dentävät ehdot, jotka edellyttävät osaltaan maatalousmaan säilyttämistä ympäristön kannalta hyvässä kasvukunnossa.

5.3. Maatalouden ympäristötuki vuosina 2007–2013

Euroopan komissio hyväksyi elokuussa 2007 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman vuosille 2007–2013. Ohjelma käsiteltiin ja hyväksyttiin ensimmäisten ohjelmien joukossa. Maaseudun kehittämistä rahoitetaan Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta ja Suomen kansallisin varoin. Ohjelmassa on käytettävissä julkisia varoja yhteensä 6 626 milj. euroa, josta 31 % on EU-rahaa. Ohjelmassa on neljä toimintalinjaa joista toimintalinja 2 sisältää maatalouden ympäristötuet ja luonnonhaittakorvaukset, ei-tuotannolliset investoinnit sekä tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistämisen. Toimintalinja 2:n rahoitusosuuden alustava määrä on 2 322 milj. euroa.

Komission käsittelyn yhteydessä ympäristötuesta jouduttiin poistamaan osa Suomen esittämistä toimenpiteistä sekä muuttamaan joidenkin toimenpiteiden ehtoja. Komissio ei esimerkiksi hyväksynyt lannan käytön tehostamissopimuksia, vaan katsoi että asiassa on noudatettava saastuttaja maksaa -periaatetta, jolloin lantaa tuottava viljelijä on vastuussa ylimääräisestä lannasta. Ohjelmakaudella 2000–2006 tehdyt sopimukset jäivät kuitenkin voimaan ja niiden perusteella voidaan edelleen maksaa tukea. Maa- ja metsätalousministeri ei tyytynyt komission päätökseen, vaan asetti työryhmän pohtimaan ja valmistelemaan muutoksia vasta hyväksyttävään ohjelmaan mm. lannankäytön osalta.

Joulukuun puolivälissä työryhmä esitti ympäristötukijärjestelmään lisättäväksi kolme uutta erityistukisopimusta. Nämä ovat ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen Etelä-Suomen A- ja B-tukialueilla, lietelannan sijoittaminen peltoon sekä turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely. Lisäksi esitettiin ympäristötuen perustoimenpiteiden täsmentämistä siten, että kotieläintiloille maksettava 14 euron korotus voitaisiin maksaa myös sellaisille

kasvinviljelytiloille, jotka käyttävät ehdotuksen mukaisen lantamäärän vuosittain peltojensa lannoitukseen. Ehdotukset hyväksyttiin Manner-Suomen maatalouden seurantakomiteassa ja ne ovat komission käsittelyssä. Jos komissio hyväksyy ehdotukset, ne on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2008.

Ensimmäisen kasvukauden kokemuksia ohjelmasta

Vuonna 2007 käyttöön otettu järjestyksessään kolmas ympäristötukiohjelma on toimenpiteiltään hyvin samankaltainen kuin kaksi ensimmäistäkin ohjelmaa. Ohjelma koostuu perustuesta, lisätoimenpiteistä ja erityistuksista. Edelliseen ohjelma-kauteen verrattuna joitakin muutoksia on mm. verrannetilanteeseen, josta lasketaan ohjelmasta korvattavat kustannukset ja tulonmenetykset, kasvinsuojeluaineiden ja lannoitteiden käytön minimivaatimuksissa, sitoumusajoissa sekä tuensaajien kohderyhmässä. Perustoimenpiteiden lisäksi A- ja B-tukialueella vaadittiin lisäksi 1–4 lisätoimenpidettä, mutta C-tukialueella ei lisätoimenpiteitä tarvinnut ottaa lainkaan ja enimmillään niitä sai valita kaksi. Suosituimpia lisätoimenpiteitä olivat typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla, peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys eri muodoissaan ja ravinnetaseiden laskenta. Ympäristötukeen osallistuvien tilojen määrä laski hieman edellisestä ohjelmakaudesta, mutta ympäristötuen piiriin tuli edelleen yli 95 % peltoalasta.

Ympäristötuen perustoimenpiteiden mukaisten pientareiden ja suoja-kaistojen sekä erityistuen mukaisten suojavyöhykkeiden perustamiset ovat myönteisten vesistövaikutusten lisäksi osaltaan kompensoineet myös viljelymaisemassa ja luonnon monimuotoisuudessa tapahtuneita haitallisia muutoksia. Luonnon monimuotoisuuden kannalta on myönteistä, että uuden ohjelman mukaisesti nurmikasvillisuuden peittäminen piennar on mahdollista

jättää myös peltolohkon muille reunoille kuin lohkon valtaojaan tai vesiuomaan rajoittuvalle sivulle.

Asiantuntijat pitävät perinnebiotooppien hoidon erityistukea luonnon monimuotoisuuden kannalta ympäristötuen tärkeimpänä yksittäisenä toimenpiteenä. Myös Leader-toimintaryhmät voivat uudella ohjelmakaudella hakea ei-tuotannollisten investointien tukea perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja tehdä perinnebiotooppien hoidosta erityistukisopimuksia. Tämän mahdollisuuden uskotaan omalta osaltaan tuovan uusia arvokkaita perinnebiotooppeja säännöllisen hoidon piiriin. Lisäksi ohjelmakaudella 2007–2013 on mahdollisuus tehdä erityistukisopimuksia uusista toimenpiteistä joiden avulla edistetään monimuotoisuutta.

5.4. Vesiensuojelun suuntaviivat

Marraskuussa 2006 annetussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä vesiensuojelun suuntaviivoista asetetaan tavoitteeksi maatalouden ravinnekuormituksen vähentäminen vuoteen 2015 mennessä vähintään kolmanneksella vuosien 2001–2005 keskimääräisestä tasosta (fosforin osalta noin 3 000 t/vuosi sekä typpikuormituksen osalta noin 30 000 t/vuosi). Nämä tavoitteet ovat jatkoa saavuttamatta jääneille vuoteen 2005 asetetuille 50 %:n vähentämistavoitteille. Maatalouden ympäristöpolitiikan suunnittelua täytyy tehostaa entisestään, koska EU:n vesipuitedirektiivi asettaa vielä tarkemmat vesistöaluekohtaiset laatutavoitteet.

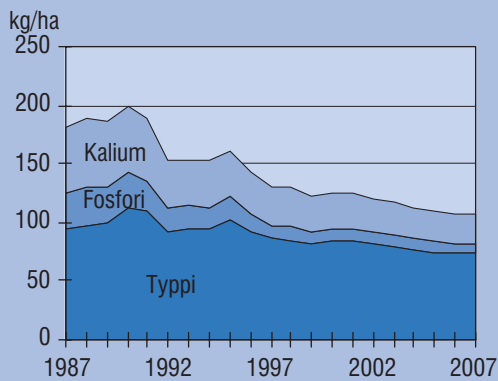
EU:n laajuisen vesipuitedirektiivin tavoitteina on estää pinta- ja pohjavesien tilan heikkeneminen, taata vesien hyvä tila viimeistään vuoteen 2015 mennessä, rajoittaa ongelmallisten aineiden pääsyä vesiin ja vähentää tulvien sekä kuivuuden haittoja. Tavoitteisiin pyritään velvoittamalla jäsenmaat huolehtimaan näistä ta-

voitteista vesistöaluekohtaisesti. Suomessa direktiivin toimeenpano on jo käynnissä, ja laki vesienhoidon järjestämisestä astui voimaan 2005 alussa. Suomi on jaettu kahdeksaan vesienhoitoalueeseen, joille laaditaan yksilöidyt vesienhoitosuunnitelmat. Pinta- ja pohjavesien luokittelut valmistuvat maaliskuussa 2008. Alueellisten ympäristökeskusten valmistelemissa vesienhoitosuunnitelmista järjestetään kulemiset syksyllä 2008.

Mitä tavoitteet merkitsevät maataloudelle?

Maatalouden ravinnekuormitus on haja-kuormitusta, joka koostuu yhteensä runsaan miljoonan ominaisuuksiltaan vaihtelevan peruslohkon kuormituksesta. Fysikaalisesti merkittävien ominaisuuksien kuten kaltevuuden ja maalajin lisäksi lohkojen vesistökuormitukseen vaikuttavat sääolot sekä viljely- ja maanmuokkaukäytännöt. Suomessa maatalouden kuormituksen laskenta pohjautuu alun perin vuonna 1957 perustettuun seurantajärjestelmään, jota sittemmin on kehitetty paremmin ravinnekuormituksen arviointiin soveltuvaksi. Nykyinen seurantajärjestelmä kattaa 253 kohdetta, 211 järviä ja 5 tekojärveä, ja sitä tullaan kehittämään vesistön ekologisia ominaisuuksia paremmin huomioon ottavaksi direktiivin mukaisesti. Vesipuitedirektiivin myötä vesien tilan arviointi tehdään vertaamalla nykytilaa arvioon luonnontilasta.

Koska lannoituksella on kiistaton vaikutus maatalouden ravinnekuormitukseen, se on yksi kuormituspotentiaalnin mittareista. Lannoitteiden myynti viljeltyä hehtaaria kohden on vähentynyt vuosina 1995–2007 typen osalta 92,3 kg:sta 73,5 kg:aan ja fosforin osalta 16,1 kg:sta 7,9 kg:aan. Samalla ajanjaksolla hehtaarisadot eivät ole laskeneet vastaavasti. Ravinnekuormituksen vähentämistavoitteet ja maatalouden kannattavuus huomioon ottaen kehityssuunta on oikea. On kuitenkin muistet-

Lannoitteiden käyttömäärät (kg/ha). Lähde: Tike.

tava, että hehtaarikohtainen keskiarvo kätkee sisälleen erilaisia lannoitusmääriä, joiden kuormituspotentiaali on moninkertainen eroosioherkillä lohkoilla. Tietyt riskialueet kuormittavat vesistöjä selvästi keskimääräisiä lukuja enemmän. Kun Suomessa 90 % kuormituksesta syntyy kasvukauden ulkopuolella, ei ole yhdentekevää mitä lohkolle tapahtuu sadonkorjuun ja kylvön välillä. Myös tässä suhteessa kehityssuunta on oikea, sillä ympäristötukijärjestelmän ja lainsäädännön myötä eroosiota vähentävä talviaikainen kasvipeitteisyys on lisääntynyt ja lannan syyslevitys vähentynyt.

Kun ympäristötuki maatalouden ympäristöpolitiikan tärkeimpänä ohjauskeinona säilyy pääsääntöisesti ennallaan ja vesiensuojelussa siirrytään yksilöityihin tavoitteisiin, voidaan ennakoida, että kuormituspotentiaalin nykyinen kehitys ei tule kaikilla vesistöalueilla riittämään vesistön hyvän tilan saavuttamiseksi vuoteen 2015 mennessä. Erityisesti fosforin osalta maaperä reagoi hitaasti muutoksiin, ja merkittävätkään vähennykset vuotuisessa ravinnetaseessa eivät heijastu välittömästi kuormitukseen. Osaltaan tavoitteiden saavuttamista vaikeuttavat kotieläintalouden kasvava yksikkökoko ja keskittyminen. Lannan kuljettaminen on kallista, ja levityspäätökset tehdään monesti halvimmän menetelmän eduksi tai viljelykasvin typpi-lannoitustarpeen perusteella. Tällöin fos-

foria tulee kasvien tarpeeseen nähden liikaa ja kuormituspotentiaali kasvaa. Samalla maatalouden yleinen kannattavuuskehitys asettaa paineita tuotannon tehostamiseen ja yksikkökokojen kasvuun. Uuden uhkan vesistöjen laadulle tuo ilmastonmuutos, jonka on arvioitu lisäävän sademääriä juuri kasvukauden ulkopuolella.

Näihin haasteisiin pyritään vastaamaan paitsi alueellisissa vesienhoitosuunnitelmissa, niin myös panostamalla yleiseen ympäristöohjauksen kehittämiseen ja tutkimukseen. Taloudellisten tarkastelujen merkitys lisääntyy, kun keinovalikoimaa pyritään asettamaan tärkeysjärjestykseen ja tehtyjä ratkaisuja perustelemaan EU:lle kustannus-hyötylähdeisesti. Vesipuitedirektiivin 9. artiklassa vaaditaan jäsenvaltioita soveltamaan pilaaja maksaa -periaatetta ja varmistamaan, että eri sektorit, maatalous mukaan lukien, osallistuvat vesipalveluiden kustannusten kattamiseen riittävästi.

5.5. Puheenaiheita vuonna 2007 ja tulevaisuuden näkökulmia

Maatalouden luontoarvokauppa

Maatalouden luontoarvokauppa on ehdotettu erääksi vaihtoehdoksi nykyisenlaiselle ympäristötukijärjestelmälle. Luontoarvokaupassa viljelijä tai muu maatalouden toimija itse ehdottaisi hyväksi toteamiaan vesiensuojelua, luonnon monimuotoisuutta tai muita maatalousympäristön suojelua ja säilyttämistä parantavia toimenpiteitä ja tekisi näistä toimenpiteistä toimivaltaisille ympäristöviranomaisille toteuttamistarjouksen. Viranomaisen käsitelisi tarjouksen ja joko hyväksyisi tai hylkäisi sen yhteisesti hyväksytyjen kriteereiden perusteella. Vastaavanlainen järjestelmä on käytössä metsätalouden ympäristönsuojelussa ja joissakin maissa myös maataloudessa.

Lanta

Koska komissio on ottanut kielteisen kannan nykyisentyypisten lannanlevityssopimusten jatkamiseen, lantaongelmaan on etsitty ratkaisua jopa hiilidioksidin päästökaupan tapaisen mekanismin soveltamisesta lannankäsittelyyn. Lantakaupassa lantaa tuottaville ja sitä käyttäville toimijoille (peltoviljely ja muu lannan käyttö) määritettäisiin kiintiöt, joiden puitteisissa lantaa voitaisiin siirtää paikasta toiseen. LSO Foods Oy on ottanut omalla toimialallaan käyttöön lannan tuottajien ja sitä käyttävien kasvinviljelytilojen koordinaation. Lannan käyttöön etsitään kuumeisesti myös muita ratkaisuja biokaasutuksesta, kipsiin sitomisesta, separoinnista, polttamisesta ym., koska lannasta on tullut monella tilalla ympäristösäädösten kiristymisen myötä yksikkökoon kasvattamista eniten rajoittava tekijä.

Itämeren kustannustehokas päästöjen vähentäminen

Itämeren sinileväkukinnot nousivat viime kesänä jälleen kerran uutisotsikoihin. Uusimpien tutkimustulosten perusteella Suomenlahden ja Saaristomerен tila paranisi tehokkaimmin, jos isojen päästölähteiden kuten Pietarin ja Puolan kaupunkien jätevesipäästöt saataisiin puhdistettua paremmin. Pietarin puhdistamattomien jätevesien käsittelyyn tehtävät investoinnit olisivat myös kustannustehokkaampia kuin Suomen maatalouskuormituksen vähentäminen Suomenlahden rannikolla. Suomenlahdella paikallisen kuormituksen leikkaaminen näkyisi merialueen vedenlaadussa kuitenkin nopeammin kuin Itämeren pääaltaan valuma-alueella tapahtuvien leikkausten vaikutus. Kotimaisilla päästöleikkauksilla on siis merkitystä ennen kaikkea omille rannikkovesillemme. Suomenlahden ulkoinen ravinnekuormitus on pintalaan suhteutettuna kaksin–kolminkertainen

Itämeren keskimääräiseen kuormitukseen verrattuna.

Peltoluonnon ja viljelyn monimuotoisuus

Monimuotoisuuden tutkimusohjelman (MOSSE) hankkeiden tulosten perusteella peltoluonnon monimuotoisuutta voidaan edistää sisällyttämällä yksipuolisiin viljelykiertoihin eri-ikäisiä viherkesantoja ja erikoiskasveja. Monimuotoisuuden kannalta erikoiskasveista parhaita ovat kukkivat kaksisirkkaiset ja monivuotiset runsasjuuriset kasvit. Lisäksi MOSSE-hankkeissa luotiin ekologisiin ryhmiin perustuvat indikaattorit peltolinnuista, rikkakasveista ja päiväperhosista. Kehitetyt indikaattorit soveltuvat esimerkiksi maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantaan.

Radikaalit viljelytapamuutokset ja niiden kokeiluhanke TEHO

Ympäristötuen toimenpiteet on todettu osittain tehottomiksi niiden epätarkoituksenmukaisen kohdentumisen ja osin riittämättömän toteutuksen takia. YM ja MMM myönsivät Lounais-Suomen ympäristökeskukselle ja Varsinais-Suomen ja Satakunnan MTK:n liitoille ympäristötuen toimenpiteiden tehostamiseksi kolmivuotisen määrärahan, jolla on tarkoitus kokeilla tilojen mittakaavassa osin nykyisessä järjestelmässä olevien toimenpiteiden tehostamista ja järjestelmään ehdotettuja, mutta siitä pois jääneitä toimenpiteitä. Tässä ns. TEHO-hankkeessa työmenetelmänä käytetään tila- ja lohkohtaisiin tarpeisiin perustuviin innovatiivisiin toimenpiteisiin liittyvää neuvontaa ja suunnittelua sekä toimien kokeilua, toteuttamista ja vaikuttavuuden seuranta. Hankkeessa hyödynnetään uusimman maatalous- ja ympäristötutkimuksen tuottamia ideoita ja vaikuttavuuden arviointiin liittyviä menetelmiä.

Sinisemmän Itämeren kustannukset ja hyödyt

Janne Vesterinen

Uiminen luonnonvesissä on kävelyn jälkeen suomalaisten toiseksi suosituin luontoharrastus, kalastuksen ja veneilyn seurattuna tiukasti vanavedessä. Itämeren rannoilta tutut, kesäisin vellovat levämassat tuottavat harmia niin rivikansalaisille, tutkijoille kuin merenelävillekin. Rehevöityneet alueet ovat lisääntyneet ja yhä useammat ennen hyvän arvosanan saaneet merialueet ovat taantuneet tyydyttävälle tasolle. Saaristomeren ja Suomenlahden rannikkoalueet ovat erityisen herkkiä leväkasvustoille.

Pietarin jätevedet tuovat puhdistuslaitosten tehostamisen jälkeenkin runsaasti ravinteita Suomenlahteen, samalla kun ravinnekierto merenpohjan sedimentistä levien käyttöön on voimistunut. Toisaalta myös Suomen maatalous tuottaa merkittävän osan rannikon ravinnekuormituksesta. Suomen ympäristökeskuksen arvion mukaan noin 50 % typpikuormituksesta ja 60 % fosforikuormituksesta on peräisin maataloudesta.

Saaristomeren sisäsaariston rikkonaisuus tehostaa ravinnekuormituksen vaikutusta. Pohjanlahden pienempi kuormitus ja parempi kunto ovat seurausta alueen merenpohjan muodoista, hyvästä fosforin sitomiskyvystä ja valuma-alueen vähemmän eroosioherkistä maalajeista.

Vaikka Suomen mahdollisuudet vaikuttaa koko Itämeren tilaan ovat pienet, on rannikkomme kunto pitkälti omissa käsissämme. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä vesiensuojelun suuntaviivoista asetetaan tavoitteeksi maatalouden ravinnekuormituksen vähentäminen vuoteen 2015 mennessä vähintään kolmanneksella vuosien 2001–2005 keskimääräisestä tasosta (fosforin osalta noin 3000 t/vuosi sekä typpikuormituksen osalta noin 30000 t/vuosi). Aiempi, radikaali kuormituksen puolittamistavoite vuosien 1993 ja 2005 välillä jäi saavuttamatta. Typpi- ja fosforitaseiden ylijäämä kutistui, mutta maaperään varastoituneen fosforin vähentämiseksi tarvittavaa alijäämää ei syntynyt.

Nykyisillä viljelymenetelmillä ravinnekuormitus todennäköisesti vähenee hitaasti lannoituskäytäntöjen muuttuessa kasvintuotantovaltaisilla alueilla kuten Uudellamaalla, etenkin jos vesiensuojelutoimenpiteet kohdennetaan eniten kuormittaville peltolohkoille. Uhkakuvana on suurten kotieläintuotantokeskittymien määrän kasvu, joka ilman lannankäsittelyn parantamista lisää Itämereen kulkeutuvien ravinteiden määrää.

Voidaanko maataloutemme kuormitusta vähentämällä vaikuttaa rannikkomme tilaan ja millä kustannuksilla? Ketkä hyötyvät rehevöitymisen vähentymisestä ja voidaan-ko tuota hyötyä mitata rahallisesti? Nämä ovat tärkeitä kysymyksiä tehtäessä päätöksiä oikeista ratkaisuista Suomen rannikkoalueen tilan parantamiseksi.

Kustannukset

Ravinnekuormituksen kustannustehokas vähentäminen Itämerellä vaatii kaikkien osapuolien toimien tehostamista. Pietarin jätevesien puhdistaminen on tutkimusten mukaan ensiaskeleena kannattavin vaihtoehto Suomenlahden kuormituksen vähentämisessä. Toisaalta muun rannikkoalueen kunto on pitkälti riippuvainen oman maataloutemme kuormituksesta. On myös otettava huomioon, että kustannukset kulkevat käsi kädessä ajan kanssa, eikä yksi ratkaisu sulje muita pois. Nopeat ratkaisut vaativat suuria panostuksia, ja voivat olla joissain tapauksissa mahdottomia toteuttaa. Maatalou-

den fosforikuormituksen nopea vähentäminen on erittäin kallista, koska maaperään on varastoitunut paljon hitaasti vapautuvaa fosforia aiemman yllannoituksen seurauksena. Pidemmällä aikajänteellä voidaan pitää perusteltuna maaperän fosforitaseen muuttamista alijäämäiseksi etenkin fosforirikkailla mailla. Vähennyksen vaikutus rehevöitymiseen paljastuu hitaasti, mutta on ajan kuluessa merkittävää. Nykyisten ympäristötukiehtojen suurimmat sallitut fosforilannoitusmäärät ovat kuitenkin vielä ylisuuria vesistökuormituksen ja joillain alueilla jopa taloudellisen kannattavuuden kannalta, joten fosforikuormituksen vähentäminen ei ole välttämättä aluksi niin kallista kuin on aiemmin otaksuttu.

Hyödyt

Suomen vapaa-ajan asunnoista viidesosa, eli noin 100 000 sijaitsee rannikolla. Puh- taammasta rannikosta hyötyisivät etenkin alueen virkistyskäyttäjät, hyötyjen ollessa pit- kälti aineettomia; uusia harrastusmahdollisuuksia ja parempilaatuista virkistystä. Rehe- vöitymisen vähentämisen taloudellisen merkityksen arviointi kustannus-hyöty analyysia varten ei ole näin ollen helppoa. Hyödyn suuruusluokkaa voidaan kuitenkin arvioida erilaisilla arvottamismenetelmillä, jotka karkeasti jaetaan kahteen luokkaan: ilmaistujen ja paljastettujen preferenssien menetelmiin.

Ilmaistujen preferenssien menetelmissä kysytään suoraan rahallista arvoa kohteena olevalle ympäristöhyödykkeelle. Rehevöitymisen vähentämisen hyötyä voidaan tutkia esimerkiksi kysymällä suomalaisten maksuhalukkuutta paremmasta rannikkoveden laa- dusta. Ottamalla huomioon vastaajan ominaisuudet, voidaan yleistää keskimääräinen maksuhalukkuus laadun paranemisesta. Ilmaistujen preferenssien menetelmien hyvänä puoleena on niiden kyky ottaa huomioon muukin kuin kohteen käyttöarvo. Rannikon hyvä vedenlaatu voi olla joillekin suomalaisille itseisarvo, josta myös alueen virkistys- käyttöön osallistumattomat saattavat olla valmiita maksamaan.

Paljastettujen preferenssien menetelmät perustuvat todelliseen käyttäytymiseen tilanteissa, joissa ympäristön laatu vaikuttaa taloudellisiin päätöksiin. Tutkimalla esi- merkiksi vesien virkistyskäyttöön vaikuttavia tekijöitä, voidaan arvioida veden laadun vaikutusta uintimatkojen ja osallistujien määriin. Rehevöitymisen vähentämisen rahal- linen arvo johdetaan lisääntyneiden harrastuskäyntien matkakustannuksista. Paljastet- tujen preferenssien menetelmien tuottamat hyötyarviot kertovat vain aktiivisten ihmis- ten kokeman vähimmäishyödyn. Eri arvottamismenetelmillä saadut hyötyarviot eroa- vat usein toisistaan menetelmien lähtökohtaisista eroista johtuen, joten arvioita ei pidä käsitellä absoluuttisina totuuksina, vaan indikaattoreina hyötyjen suuruusluokasta.

Rehevöittävä kuormituksen 30 % vähentämisen, joka vastaa noin metrin paran- nusta veden kirkkautta mittaavassa näkösyvyysmittarissa, arvioitiin tuottavan Tukhol- man saariston virkistyskävijöille vuosittaiset, noin 90–290 miljoonan euron hyödyt 90-luvun puolivälissä. Myös Suomessa näkösyvyyden parantamisen on todettu lisää- vän vesivirkistykseen osallistujien määrää ja käyntikertoja. Koko rannikkoalueemme laadun parantamisen rahallinen arvo lieneekin vähintään yhtä suuri kuin Tukholman saaristoalueen. Potentiaaliset hyödyt rannikkovesien laadun parantamisesta ovat suuret, etenkin kun valuma-alueilla tehtävät kuormitusvähennykset parantavat samalla myös sisävesien laatua.

6. MAASEUTU- JA ALUEPOLITIikka

Vuonna 2007 myös maaseutupolitiikassa käynnistyi Euroopan unionin uusi ohjelmakausi (2007–2013) ja siihen liittyvien Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämissuohjelmien toimeenpano. Vuonna 2008 keskeisessä asemassa tulee puolestaan olemaan maaseutupoliittisen selonteon ja uuden kokonaisuohjelman valmistelu. Euroopan unionin osarahoittama maaseudun kehittämissuohjelma on ns. suppeaa maaseutupolitiikkaa, kansalliset politiikkaohjelmat taas laajaa maaseutupolitiikkaa. Seuraavassa taustoitetaan harjoitettua maaseutupolitiikkaa ja sen suhdetta erityisesti maatalouspolitiikkaan ja maatalouteen.

6.1. Maaseutupolitiikan monet ulottuvuudet

Maaseutupolitiikka on maatalouspolitiikkaan verrattuna kansainvälisesti ottaen uusi politiikan ala, ja sillä on eri maissa ja ylikansallisissa elimissä erilaisia lähtökoh-
tia. Lähtökohtavalintoihin vaikuttaa kansallisten painotusten lisäksi se, mitä missäkin asiayhteydessä pidetään kehittämisen, kilpailukyyn tai talouden kasvun tärkeimpinä vaikuttavina voimina. Maaseutupolitiikan lähtökohdat voidaan jakaa karkeasti maaseudun ymmärtämiseen joko tilana tai alueena. Uutena maaseutupolitiikan lähtökohtana tekee tuloaan maaseudun näkeminen sellaisena yhteiskunnan jäsentämisen ulottuvuutena, jolla voi olla esittäjästä riippuen samanaikaisesti monenlaisia sisältöjä ja merkityksiä. Olennaista on, että kaikilla ei ole politiikan muotoutumisprosessissa samoja edellytyksiä saada ääntään kuuluville.

Kun politiikan lähtökohtana on *maaseutu tilana*, ajatellaan, että maaseutua leimaa nimenomaan laajaperäinen maankäyttö ja se, että ihmisiä ja taloudellista

toimintaa on harvakseltaan. Vastaavasti taas kaupunkeihin nähdään sijoittuvan sellaisen toiminnan, jossa keskitytään tehokkaasti pienelle alueelle. Erojen katsotaan syntyvän toiminnallisesta erikoistumisesta ja työnjaosta. Kehittyneessä taloudellisessa työnjaossa maaseutu edustaa keskustasta yhä etäämmälle vetäytyviä perinteisiä elinkeinoja ja yhteisöjä, ja sitä leimaa riippuvuus keskuksista. Kun maaseutu ymmärretään maankäytöllisesti ennen kaikkea maataloutena, myös sen poliittinen ohjaus ja siihen liittyvä vallankäyttö tapahtuu maatalouden kautta. Maatalouden tukeminen elinkeinona on ristiriidassa maailman-
kaupan vapauttamisen kanssa. Maaseudun ymmärtäminen maatalouden hallitsemaksi tilaksi on tarjonnut loogisen lähtökohdan sille, että voidaan jatkaa maatalouden tukea maaseudun tukemisen nimissä. EU:n maatalouslähtöinen maaseudun kehittäminen edustaakin voittopuolisesti tätä maaseutupoliittista ajattelua.

Kun maaseutupolitiikan lähtökohdaksi otetaan tilan sijasta *alue*, korostuu maatalouskytkennän ja keskus-periferia -vastakainasettelun sijasta aluekokonaisuusien taloudellinen erilaistuminen. Poliittikaajattelussa korostuvat paikallistaloudet, ja niiden erilaisuus riippuen siitä, onko alueella iso keskus ja vähän avointa tilaa tai joitakin pienempiä kaupunkikeskuksia ja paljon avointa tilaa. Poliittika kohdistetaan alueellisiin yksiköihin (esim. NUTS-alueet), joilla ajatellaan toimivan sekä alku-
tuotannosta, teollisuudesta että palveluista koostuva alue- tai paikallistalous. Maaseutumaisuus on yksi ulottuvuus, jolla näitä alueellisia yksiköitä voidaan tarkastella.

Ero maaseutuun tilana on, että tässä lähestymistavassa alueita ei nähdä listussuhteessa toisiinsa, vaan globaalissa markkinataloudessa keskenään kilpailevina paikallis- tai aluetalouksina. Käytännön politiikassa taustalla on kuitenkin

usein ajatus siitä, että taloudellinen kasvu on keskusvetoista ja että se läikkyi tietyin mekanismien varassa ympäröivälle maaseudulle. Valtanäkökulmasta aluekeskeisessä politiikka-ajattelussa maaseutu näyttäytyi helposti altavastajaan, heikkona toimijana, joka ennemminkin vastaanottaa globaalin toimintaympäristön vaikutuksia aluetalouteen kuin itse aktiivisesti muokkaa niitä. EU:n rakennerahastopolitiikassa maaseututoimet on pitkälti hahmotettu näistä lähtökohdista.

Kun politiikka rakentuu sille, että maaseutu on yksi relevantti *yhteiskunnan jäsentämisen ulottuvuus*, ollaan tekemisissä monien samanaikaisesti mahdollisten ”maaseutujen” kanssa. Erilaisia maaseutumerkityksiä ja -käsityksiä esittävät maaseudun tilan pysyvät tai satunnaiset käyttäjät, eri toimialojen yrittäjät, eri ammattiryhmiä edustavat maaseudun asukkaat, maaseudulla virkistäytyvät matkailijat, luonnonsuojelijat tai kaupunkilaiset maanomistajat, mutta myös toimijat muilla yhteiskunnan ja politiikan aloilla. Maaseutu inhimillisen toiminnan mielessä koostuu näiden tahojen keskinäisistä suhteista ja maaseutopolitiikka tunnistaa lukuisat toimijat. Olennaista on se, että on olemassa yhtä aikaa monia keskenään kiistanalaisia, mutta perusteltavissa olevia maaseutukäsityksiä.

Erotuksena tila- ja aluelähtökohdalle tässä maaseutupoliittisessa ajattelussa *maaseutu itse on nostettu politiikan kysymykseksi, ei maaseutu maatalouden kautta tai aluetalouden osana*. Se on poliittisena kysymyksenä avoimempi kenelle tahansa yhteiskunnan toimijalle, mutta samalla siihen latautunut poliittinen merkitys on tunnustettu. Maaseutukysymyksen itsenäinen politisoiminen sekoittaa sekä maatalousettä aluepolitiikan totuttuja valta-asetelmia. Suomalaista maaseutupalitiikkaa on jo vuosia rakennettu tällaiselta pohjalta.

Euroopan unionin maissa vallalla olevia maaseutuajattelun suuntauksia voidaan eritellä seuraavalla tavalla. *Maataloustraditiossa* maaseutu on siinä, missä on maa-

taloutta. Näissä maissa perheviljelmä on olennainen osa kansallista omakuvaa ja kansakuntaa koossa pitävä voima, ja maatalouskysymyksillä on perinteisesti painoarvoa kansallisessa politiikassa. Tämä ajattelu on vallalla Ranskassa, sekä vahvana Tanskassa, Irlannissa, Alankomaissa, Belgiassa ja Saksassa.

Naturalistisessa maaseutusuhhteessa maaseutu on ensisijaisesti maiseman ja luonnon kuluttamisen paikka. Tämä maaseutukäsitys on vahvasti kaupunkilähtöinen, ja siinä korostuu romanttinen maaseutukäsitys, oletetun perinteisen maalaisen elämäntavan paremmuus ja puhtaus kaupunkielämään verrattuna. Maaseutuun kohdistuu voimakas suojele- ja säilyttämisvaatimus, jota ajamaan perustetaan erilaisia yhdistyksiä ja seuroja. Erityisen voimakas tämä ajattelu on varhain teollistuneessa ja kaupungistuneessa Britanniassa, mutta sen edustajia on paljon myös Alankomaissa, Saksassa, Belgiassa ja Ranskassa.

Välimeren alueella maaseudulla on vain vähän sellaista kulttuurista ja ideologista arvoa, joka antaisi sille painoa kansallisessa politiikassa. Näiden maiden alueajattelussa hallitsevat suuret, vanhat kaupungit, satamat ja pienemmät kaupungit niillä kapeilla asutukseen sopivilla kaistaleilla, jotka jäävät laajojen, mutta lähes asumiskelvottomien vuoristoalueiden väliin. Maaseutu ja siihen liittyvät rakenteet yhdistetään laajaan ja takapajuiseen, suunnattoman suurista ja hyvin pienistä maitiloista koostuvaan maatalouteen. Maatalous ja sen mukana maaseutu edustavat sitä mennyttä, josta halutaan päästä eroon. *Maaseudun koetaan olevan este modernin kansantalouden rakentamiselle*. Tätä maaseutukäsitystä tapaa erityisesti Espanjassa, Portugalissa, Italiassa ja Kreikassa.

Syrjäseututraditiossa maaseutu liitetään rakenteellisesti epäsuotuisaan luonnonympäristöön, jonka erämaaluonnetta tai vuoristoisuutta pidetään arvossa, vaikka se asettaa huomattavia rajoituksia ihmisen aktiviteeteille. Olennaista kuitenkin on,

että näitä alueita asutaan, ja niillä pyritään perinteisesti yhdistämään erilaisia toimintoja. Poliitikassa se tarkoittaa pyrkimystä yhdistää ympäristönsuojelu maatalouden, metsätalouden ja kalastuksen käytäntöihin. Esimerkkinä ovat Itävalta ja Ruotsi, EU:n ulkopuolella Norja ja Sveitsi. Myös Suomi nähdään usein tämän ajattelun edustajana.

EU:n komission maaseutuajattelussa on ollut erilaisia vaiheita, ja siinä ovat ohjelmasolla eläneet rinnan maatalouskeskeinen tila-ajattelu ja aluetalouksiin perustuva alueajattelu. Suurin osa konkreettisista maaseutuun kohdistetuista politiikkatoimista on peräisin yhteisen maatalouspolitiikan uudelleenmuotoiluista, ja sitä myöten maatalouskeskeisyys on ollut vahvaa. Maaseutu-sanaa käytetään EU:ssa yhä useammin, mutta kriteerit, politiikan perusteet ja rahavirrat kietoutuvat edelleen ensi sijassa maatalouteen.

6.2. Eri maaseututyypit ja maatalouden merkitys maaseudulle

Suomalainen maaseutupolitiikka ja -ajattelu olivat pitkään varsin maatalouskeskeisiä. Syy tähän on suurelta osin historiallinen. Keski-, Etelä- ja Länsi-Eurooppaan verrattuna maatalouden rooli maaseudun runkoasutuksen säilyttäjänä ja taloudellisesti merkittävimpänä elinkeinotoiminnan muotona jatkui selvästi pidempään. Osittain kyse on ollut poliittisista valinnoista, osittain luonnonmaantieteestä ja demografiasta. Toisen maailmansodan jälkeinen, yhteiskunnallisen vakauden lisäämiseksi toteutettu siirtolaisten ja rintamamiesten asuttaminen pientiloille lisäsi maataloudesta ainakin osittain toimeentulonsa saavan väestön määrää samaan aikaan, kun muualla kehitys oli täysin päinvastaista. Toisaalta taas harva asutus sekä pitkät välimatkat ja niistä epäsuorasti johtuva (kaupunki)keskusten puute ovat hidasta-

neet uusien toimeentulolähteiden esiin nousua maatalouden rinnalle.

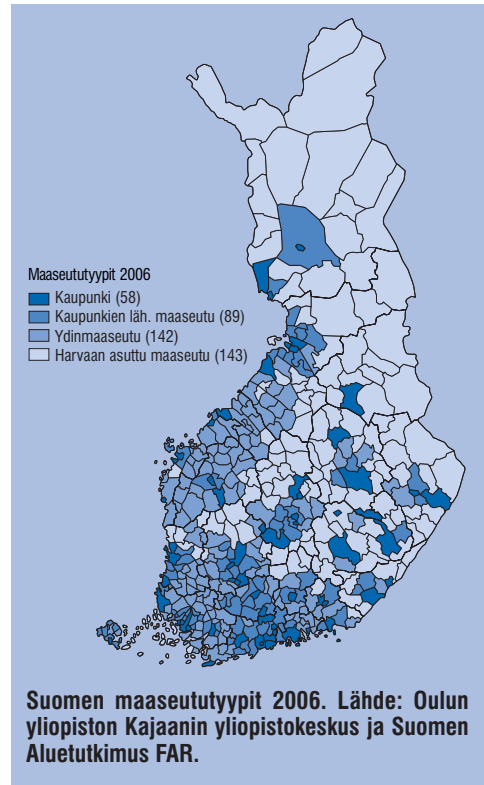
Niinpä Suomea voidaan edelleen luonnehtia maaksi, joka on hyvin maaseutumainen ja jossa maataloudella on monia merkityksiä maaseututyypistä riippuen. Vuonna 2005 peräti 41 % väestöstä asui maaseudun kolmijaon mukaisella maaseudulla, joskin se, minkälaisella maaseudulla asutaan, on vähitellen muuttumassa. Tämä heijastuu myös niihin politiikkahaasteisiin, joihin maaseudun kehittämisen olisi pysyttävä vastaamaan. Maaseudun kolmijako-luokituksen mukaan, jossa kunnat jaetaan monivaiheisella menetelmällä kaupunkikuntiin, kaupunkien läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun sekä harvaan asuttuun maaseutuun, Suomessa oli 58 kaupunki-, 89 kaupunkien läheisen maaseudun, 142 ydinmaaseudun ja 143 harvaan asutun maaseudun kuntaa.

Harvaan asutun maaseudun kunnat keskittyvät voimakkaasti Itä- ja Pohjois-Suomeen sekä osittain myös Keski-Suomeen ja Satakuntaan, jossa on paljon pieniä saaristokuntia. Ydinmaaseudun kunnat taas ovat keskittyneet Etelä- ja Länsi-Suomeen. Kaupunkien läheistä maaseutua on erityisesti eteläisessä Suomessa. Voidaankin todeta, että sosio-ekonomisen tilanteen ja kehityksen perusteella harvaan asutulla maaseudulla aluekehittämisen haasteet ovat suurimmat, kun taas kaupunkien läheisen maaseudun tilanne ja kehitys on huomattavasti valoisampi ja muistuttaa monien sosio-ekonomisten tekijöiden perusteella enemmän kaupunkikuntia kuin muuta maaseutua. Kuvaavaa on, että keskeisten yhteiskunnallisten mittareiden valossa erot maaseututyypin välillä ovat suuremmat kuin maaseudun ja kaupunkien välillä.

Maaseutumaisuus merkitsee luonnollisesti myös sitä, että Suomi on kokonaisuudessaan harvaan asuttu maa. Maaseudun kolmijaossa maaseutukunniksi luokitellut kunnat peittivät vuonna 2005 peräti 91 % Suomen kokonaismaapinta-alasta. Yksinään harvaan asutun maaseudun kun-

nat peittivät pinta-alasta 59 %. Vuoden 2005 maaseutu-taaja-asutus -jaon mukaan vähintään 500 asukkaan taajamissa (taaja-asutus) asui yli neljä viidesosaa ja vastaavasti alle 500 asukkaan taajamissa ja haja-asutusalueilla (maaseutu) alle viidesosa väestöstämme. Kyseisellä aluejaotuksella maaseutualueet peittivät yli 98 % ja taaja-asutusalueet alle 2 % kokonaispinta-alastamme. Maaseutualueiden harva asutus asettaa suuria haasteita alueelliselle kehittämiselle, koska paikallistaloudet ovat heikkoja ja sekä tuotteiden että palvelujen kysyntä alhaista. Monipuolisen elinkeinotoiminnan kehittäminen on vaikeaa ja peruspalvelujen turvaaminen haasteellista.

Maatalouden näkökulmasta Etelä- ja Länsi-Suomessa, jossa valtaosa kaupunkien läheisestä maaseudusta sijaitsee, maatalouden harjoittamisen luontaiset edellytykset ovat monipuolisimmat ja parhaimmat. Lisäksi paikallismarkkinat ovat muuhun maaseutuun verrattuna toimivammat. Myös työssäkäyntimahdollisuudet tilan ulkopuolella ovat lyhempien etäisyyksien vuoksi paremmat. Ydinmaaseutu on puolestaan joko vahvaa maataloustuotannon aluetta tai toiminnoiltaan monipuolistunutta maaseutua. Myös ydinmaaseudun kunnista valtaosa sijaitsee eteläisessä ja läntisessä Suomessa. Ydinmaaseudulla suuret keskukset ovat kauempana, mutta etäisyys keskikokoisiin keskuksiin on kohtuullinen. Tuotteiden ja palvelujen kysynnän sekä tilan ulkopuolella työssäkäynnin kannalta tilanne on vielä kohtuullinen. Harvaan

asuttua maaseutua ovat erityisesti itäinen ja pohjoinen Suomi. Siellä luontaiset olosuhteet rajoittavat eniten maatalouden harjoittamista ja mahdollisuuksia. Pitkät etäisyydet haittaavat muuta maata enemmän sekä tilan ulkopuolista työssäkäyntiä että tuotteiden ja palvelujen lähimarkkinointia.

Maatalouden tärkeästä roolista huolimatta maaseudulta löytyy toki muutaakin. Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan maatalouden työpaikkojen osuus

Maatalouden merkitys työllistäjänä ja mautilojen kokonaistuloissa vuonna 2004.

	Kaupunkien läheinen maaseutu	Ydinmaaseutu	Harvaan asuttu maaseutu
Maatalouden osuus alueen työpaikoista vuonna 2004	5,6 %	14,6 %	15,5 %
Maatilatalouden tulojen osuus mautilojen kokonaistuloista vuonna 2004	33,1 %	42,1 %	48,3 %

Lähde: Tike, Tilastokeskus.

vuonna 2004 koko maan työpaikoista oli 3,5 % ja maaseudun kolmijaon mukaisen maaseudun työpaikoista 11,6 %. Eri maaseututyyppeiden välillä maatalouden merkitys työllistäjänä vaihtelee kuitenkin merkittävästi siten, että kaupunkien läheisellä maaseudulla maatalous työllistää suhteellisesti muita maaseutualueita huomattavasti vähemmän. Lisäksi maa-

talouden merkitys työllistäjänä pienenee jatkuvasti. Kun vuonna 2004 maatalouden osuus maaseudun kolmijaon mukaisen maaseudun työpaikoista oli 11,6 %, vastaava osuus vuonna 1995 oli 17,4 % (koko Suomessa vastaavat luvut 3,5 % ja 7 %). Vaikka harvaan asutulla maaseudulla maatalouden suhteellinen työllistävyys on suurempi kuin ydinmaaseudulla, on ydin-

Aktiivimaatilat Suomessa vuonna 2003 (1 piste = 1 maatila). Lähde: Tike.

maaseudulla kuitenkin selvästi enemmän maatiloja alueen väestömäärään suhteutettuna. Tätä selittää ainakin se, että harvaan asutulla maaseudulla työttömyys on suurempaa, jolloin maatilat työllistävät alueen kokonaistyöpaikkamäärään suhteutettuna enemmän. Lisäksi harvaan asutulla maaseudulla aktiivisia työnhakijoita on suhteellisesti vähemmän.

Maatalouden merkitys on pienentynyt paitsi maatalouden kokonaistyöllistävyyden, myös maatilatalouksien kokonaistulonlähteenä. Keskimäärin maatilatalouden tulojen osuus tilojen kokonaistuloista oli 41 % vuonna 2004, kun vastaava osuus oli 48 % vuonna 1997. Maatilatalouden tulojen osuus tilojen kokonaistuloista on merkittävin harvaan asutulla maaseudulla (48 % vuonna 2004) ja pienin kaupunkien läheisellä maaseudulla (33 %). Ydinmaaseudulla vastaava osuus vuonna 2004 oli 42 %. On huomattava, että maatilatalouden tulojen alaisuuteen sisältyy maatalouden tulo- ja verotilastoissa myös maatilatalouden tuloverolain (MVL) alaisuudessa harjoitettava maatilakyläkentäinen eli monialaisten mautilojen muu yritystoiminta. MVL:n alaisuudessa monialaisten mautilojen muusta yritystoiminnasta on noin kaksi kolmasosaa ja elinkeinoverolain (EVL) alaisuudessa noin kolmasosa. EVL:n alainen yritystoiminta ei näy maatilatalouden tuloina.

Maatilat ovat edelleen keskittymässä yhä harvemmille alueille. Voimakkainna mautilojen lukumäärän lasku on ollut harvaan asutuilla maaseutualueilla eli suurelta osin Itä- ja Pohjois-Suomessa, missä luontaiset edellytykset alkutuotannon harjoittamiselle eivät keskimäärin ole niin hyvät kuin ydin- ja kaupunkien läheisellä maaseudulla. Toisaalta suurelta osin juuri Itä- ja Pohjois-Suomessa kaikkein suurimpien kehityshaasteiden edessä olevat harvaan asutut maaseutualueet ovat lisääntymässä. Vuonna 2005 mautiloista 52 % sijaitsi ydinmaaseudun, 22 % harvaan asutun maaseudun, 17 % kaupunkien lä-

heisen maaseudun ja 9 % kaupunkikunnissa. Maatalouden rakennekehitys koskettaa erityisen voimakkaasti Itä- ja Pohjois-Suomea. Siellä maatalous on edelleen merkittävä työllistäjä, joten maatalouden rakennemuutoksen seuraukset ovat myös kaikkein näkyvimmit.

Maatalouden rakennemuutoksen aiheuttama mautilojen määrän sekä alkutuotannon työpaikkojen jatkuva aleneminen on korostanut maaseudun muiden elinkeinojen merkitystä työllistäjänä. Parhaiten yhteiskunnassamme tapahtuneeseen rakennemuutokseen ovat maaseudulla pystyneet vastaamaan kaupunkien läheiset maaseutualueet, joilla alkutuotannosta hävinneitä työpaikkoja on viimeisen vuosikymmenen aikana pystytty korvaamaan jalostuksen ja erityisesti palveluiden työpaikoilla muuta maaseutua huomattavasti paremmin. Maatalouden rakennemuutoksen jatkuvasti edetessä mautilojen selviytymisen ehtona on tilakoon kasvattaminen ja/tai monialaistuminen eli tulojen hankkiminen maatilatalouden ulkopuolelta.

6.3. YMP:n II pilari keskeinen maaseutupolitiikan rahoitukselle

EU:n yhteinen maatalouspolitiikka (YMP) ja siten myös kansallinen maatalouspolitiikka on politiikan sisällössä tapahtuneiden uudistusten myötä integroitunut yhä selvemmin laajaan maaseudun kehittämiseen eli tavoitteet ovat nyt yksittäistä sektoria (maa- ja metsätalous) laaja-alaisempia ja aluelähtöisempiä. Tästä huolimatta alueelliset näkökulmat eivät toistaiseksi ole tulleet riittävästi huomioon otetuiksi YMP:n toimeenpanossa, vaikka maataloustuella on selkeitä alueellisia ulottuvuuksia (esim. luonnonhaittakorvaus). Maataloustuki on Suomessa alueellisesti erilaistettua, ja tällä on väistämättä alue- ja maaseutupoliittisia vaikutuksia, joista osa on tarkoituksellisia ja osa tahattomia.

YMP:n mukaiset maataloustuet jaetaan I ja II pilariin. EU-tasolla suurin osa julkisesta rahoituksesta kohdennetaan I pilariin, eli lähinnä markkina- ja tilatukeen. Sen sijaan selkeästi pienempi osa tuista kohdennetaan II pilariin eli ns. maaseudun kehittämistoimenpiteisiin (Rural Development Programmes, RDP). II pilari sisältää maatalouden ympäristötuet ja luonnonhaittakorvaukset, maa- ja metsätalouden rakenne- ja investointituet sekä sellaiset maaseudun kehittämis- ja yrityshankkeet, jotka kohdistuvat muuhun kuin maatalouden tukemiseen. II pilarin pitäisi jo määritelmällisesti sisältää I pilaria enemmän alueellisia ja paikallisia rakennetoimenpiteitä tukevia toimia. Modulaation eli mukauttamisen (varojen siirtämisen I pilarista II pilariin) myötä II pilarin osuutta pyritään vahvistamaan, mikä todennäköisesti johtaa alueellisten näkökulmien vahvempaan painottumiseen yhteisessä maatalouspolitiikassa. Suomessa, toisin kuin EU:ssa keskimäärin, II pilarin eli käytännössä luonnonhaittakorvausten ja ympäristötuen osuus kohdennetuista maataloustuista on selkeästi I pilaria suurempi. ”Laajan maaseudun” kehittämistoimenpiteet eli muut kuin maatalouteen suunnatut maaseudun yritys- ja kehittämishanketuet taas ovat Suomen tapauksessa rahamääräisesti vain varsin pieni osa II pilarin kokonaisuudesta.

II pilari sisältää siis myös muita kuin maatalalouteen suunnattuja toimenpiteitä eli sellaisia maaseudun kehittämistoimenpiteitä, joilla tavoitellaan ennen kaikkea maaseudun asuttuna pitämistä ja elinkeinotoiminnan monipuolistamista. Maatilakytkeäisten yritysten eli monialaisten mautilojen muuta yritystoimintaa kuin perusmaatalaloutta ei voida tukea käytännössä muutoin kuin II pilarin ja tätä täydentävien kansallisten tukitoimenpiteiden kautta. Tilanne on vastaava myös maaseudun yhteisöllisissä kehittämissankkeissa, joilla vahvistetaan kyläyhteisöjen toimintaa, vaalitaan maaseutumaisemaa

ja luonnon- ja kulttuuriympäristöä sekä turvataan välttämättömiä peruspalveluita ja joiden kohderyhminä ovat pääosin yksityiset henkilöt, paikalliset toimintaryhmät, kyläyhdistykset sekä osuuskunnat.

Voidaankin todeta, että II pilarin maaseudun kehittämissankkeet ja sitä täydentävät kansalliset toimenpiteet ovat yksi merkittävä suppean maaseutupolitiikan väline, jolla voidaan välittömästi vaikuttaa juuri maaseudun kehittämiseen. EU-tasolla maaseutualueiden kehittämisen näkökulmasta YMP:n lisäksi rakennerahastojen – Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) – toimenpiteillä vaikutetaan myös maaseutualueiden kehitykseen, mutta maaseudun kehittämiseen välittömästi tai ensisijaisesti tähtäviä työkaluja ne eivät ole.

Kuten edellä on todettu, Suomessa alle neljännes maataloista sijaitsee harvaan asutun maaseudun kunnissa. Suhteessa alueen väkimäärään tämä on selkeästi vähemmän kuin ydinmaaseudulla. Tämä tarkoittaa sitä, että mautilojen kautta kanavoituvat tuet kohdentuvat voimakkaasti muille kuin syrjäisimmille alueille. Kaiken kaikkiaan maatilakohtaisesti kanavoituvat tuet ovat alueellisesti tasapainottavan sosio-ekonomisen kehittämisen kannalta suuri haaste, koska maaseudun laaja-alaisen kehittämisen resurssit suhteessa maatalouden/mautilojen kautta kanavoituvuun tukiin ovat hyvin rajalliset. Maataloustuilla on luonnollisesti suuri merkitys maataloustuotannon säilyttämisessä ja sitä kautta maaseudun runkoasutuksen ylläpitämisessä, mutta nykyisessä tilanteessa, jossa maatalouden rooli maaseudun aluetalouksissa on vähenemässä, alueiden sosio-ekonomiset ongelmat eivät ole ratkaistavissa maatalouden tukemiseen keskittyvällä maaseudun kehittämissankkeella.

Vaikka Suomessa ohjelmakaudella 2000–2006, kuten myös nykyisellä kaudella 2007–2013, YMP:n mukaisissa politiikkatoimissa on painotettu II pilarin tukia (joiden siis pitäisi ottaa alueelliset nä-

kökulmat paremmin huomioon), se ei riitä alueellisesti tasapainottavaan kehitykseen. Tämä johtuu siitä, että rahallisesti merkittävimmät II pilarin tuet (ympäristötuki ja luonnonhaittakorvaus) maksetaan peltopinta-alaperusteisesti eli lähes yksinomaan maataloille.

Paitsi YMP:n toimenpiteiden keskinäisiä painotuksia, kokonaisvaltaisen maaseudun kehittämisen kannalta oleellista on myös pohtia, miten muut EU-politiikat ja kansalliset toimenpiteet täydentävät näitä maaseudun kehittämistoimia ja kuinka selkeää ja tarkoituksenmukaista työnjako on kokonaisvaltaisen maaseudun kehittämisen näkökulmasta. Aluelähtöisen, ohjelmallisen ja sektorirajat ylittävän maaseudun kehittämisen on todettu yleisesti olevan kokonaisvaikutuksiltaan paras tapa kehittää maaseutualueita. Keskeistä on löytää oikeat politiikkakeinot siihen, että erityyppinen asuminen ja muu toiminta on maaseudulla mahdollista.

6.4. Luonnonhaittakorvauksen uudistaminen

Luonnonhaittakorvauksella on perinteisesti ollut erityinen rooli maaseutu- ja maatalouspolitiikkojen rajapinnalla. Vaikka sen saaminen on ollutkin sidottu maatalouden harjoittamiseen, luonnonhaittakorvauksen on EU:ssa aina liittynyt voimakkaista maaseutu- ja aluepoliittisia näkökohtia. Luonnonhaittakorvaus on kiinnostava myös siinä mielessä, että se on tarkoitus uudistaa vielä ohjelmakauden kuluessa. Uusi luonnonhaittakorvausjärjestelmä on nimittäin suunniteltu otettavaksi käyttöön vuonna 2010.

Toistaiseksi luonnonhaittakorvausjärjestelmän kehittäminen on edennyt hitaasti. Euroopan komission keväällä 2005 esittämä ehdotus luonnonhaittakorvausjärjestelmän kriteerien uudistamiseksi ja yhtenäistämiseksi kohtasi useimpien jäsenmaiden taholta voimakasta vastustusta,

koska komission ehdottamat uudet kriteerit olisivat johtaneet suuriin muutoksiin luonnonhaittakorvauksen kohdentumisessa sekä jäsenvaltioiden välillä että niiden sisällä. Komissio on kuitenkin sitkeästi jatkanut valmistelua, ja luonnonhaittakorvauksen uudet kriteerit on tarkoitus saada esiteltäviä vielä tämän vuoden (2008) kuluessa.

Luonnonhaittakorvausjärjestelmää on arvosteltu erityisesti siitä, että kriteerit, joilla korvauksiin oikeutetut alueet on määritelty, vaihtelevat suuresti jäsenmaittain, eivät ole läpinäkyviä ja pohjautuvat vanhentuneille tilastotiedoille alueiden taloudellis-sosiaalisesta kehityksestä. Siksi komissio pyrkiikin löytämään sellaiset kriteerit luonnonhaittakorvauksen määrittämiseksi, jotka olisivat yhtenäiset kaikissa jäsenmaissa, perustuisivat luonnonhaitan osoittamiseen ja olisivat johdettavissa ajantasaisesta tietopohjasta.

Luonnonhaittakorvauksen tavoitteena on sen yli 30-vuotisen olemassaolon aikana ollut turvata maatalouden harjoittaminen syrjäisillä ja epäsuotuisilla alueilla. Käytännössä tämä on myös tarkoittanut pyrkimystä maaseutuyhteisöjen elinkelpoisuuden säilyttämiseen, minkä takia monien jäsenmaiden luonnonhaittakorvauskriteereissä sosioekonomiset tekijät ovat saaneet paljon painoarvoa.

Suomi on omissa kannanotoissaan pyrkinyt korostamaan luonnonhaittakorvauksen keskeistä merkitystä yhteisen maatalouspolitiikan CAP-tukierojen taustoittajana jäsenmaiden ja alueiden välillä. Luonnonhaittakorvaus mahdollistaa epäsuotuisien alueiden viljelijöille tasaveroisemman kilpailuaseman sisämarkkinoilla, ja se muodostaakin merkittävän osan maatalojen perustoimeentulosta epäsuotuisilla alueilla. Suomessa luonnonhaittakorvauksen osuus vuonna 2006 oli 12 prosenttia maatalouden kokonaistuotosta ja 23 prosenttia maatalouden kokonaistuesta.

Luonnonhaittakorvauksen kriteerien uudistamisessa Suomi on periaatteessa

ollut Euroopan komission linjoilla, sillä myös Suomi kannattaa kriteerien määrittämistä luonnonolosuhteisiin pohjautuvien haittatekijöiden pohjalta. Kriteerien ei tulisi näin ollen perustua viljelijän oman toiminnan tai teknologian kehityksen myötä mahdollisesti muuttuviin tekijöihin.

On kuitenkin todennäköistä, että Euroopan komissio ei tule saamaan läpi sellaista luonnonhaittakorvauksen kriteerien uudistamista, joka pohjautuisi yksinomaan luonnonolosuhteiden vaikutukseen maatalouden toimintaedellytyksiin. Varsin luultavasti luonnonhaittakorvauksen uudet kriteerit tulevat ottamaan huomioon sekä luonnonolosuhteet, ympäristöarvot että taloudelliset tekijät siten, että tietty liikkumavara niin kansallisesti kuin alueellisesti säilytetään.

Ympäristöarvojen painottamisen luonnonhaittakorvauksen uusien kriteerien määrittelyssä tekee todennäköiseksi se, että tätä on jo ehdotettu monissa politiikkayhteyksissä, joissa on käsitelty ”luontoarvoiltaan arvokkaita maatalousalueita” eli HNV-maatalousalueita. HNV-maatalousalueet sijaitsevat EU:ssa suurelta osin syrjäisillä ja tuotanto-olosuhteiltaan epäsuotuisilla alueilla, jotka eivät useinkaan ole elinkelpoisia ilman erityisiä tukitoimia. HNV-maatalousalueiden ylläpitäminen tukemalla maataloutta onkin nähty mahdollisuutena säilyttää samanaikaisesti sekä luontoarvot, elinkeinotoiminta että runkoasutus. HNV-maatalousalueet ovat siksi

merkittävällä tavalla nousseet esiin maaseudun kehittämisen ja erityisesti luonnonhaittakorvauksen kehittämisen yhteydessä.

Myös taloudelliset-sosiaaliset näkökohdat ilmennevät jatkossa jossain muodossa luonnonhaittakorvauksen uusituissa kriteereissä, sillä moni jäsenmaa pitää luonnonhaittakorvausta niin tärkeänä alueellisen hyvinvoinnin kehittämisen välineenä, että korvauksellisten rajoittaminen pelkästään tuotanto-olosuhdeperusteiseksi ei saa riittävästi kannatusta.

Riippumatta siitä, minkälaisiksi luonnonhaittakorvauksen uusitut kriteerit muodostuvat, sen euromääräinen osuus maaseudun kehittämiseen tulee joka tapauksessa kasvamaan. Jo sovittu modulaatio eli mukauttaminen lisää selvästi ohjelmakauden loppua kohti luonnonhaittakorvauksen käytettävissä olevaa potentiaalista rahoitusta.

Tässä mielessä luonnonhaittakorvaus on siis jatkossa entistäkin merkittävämpi maaseudun kehittämisväline. Uusista kriteereistä jää puolestaan riippumaan se, kuinka luonnonhaittakorvaus asemoituu suhteessa maaseudun kehittämiseen. Puhdas luonnonolosuhdeperusteisuus tekisi luonnonhaittakorvauksesta aiempaa selvemmin pelkän maataloustuen, maaseudullisen luonteen vahvistaminen edellyttäisi puolestaan sitä, että ympäristöllinen ja sosiaalinen ulottuvuus painottuisivat kriteereissä.

Miten maatalousympäristöjen monimuotoisuus näyttäytyy maaseudun asukkaille?

Katriina Soini

Suomi sitoutui biologisen monimuotoisuuden eli biodiversiteetin edistämiseen useimpien muiden valtioiden tapaan Rio de Janeiron ympäristö- ja kehityskonferenssissa vuonna 1992. Maataloudella on tärkeä roolinsa monimuotoisuuden turvaamisessa. Luonnonvaraisista eliölajeistamme noin neljännes, päiväperhoslajeista jopa 70 % on riippuvaisia maatalousympäristöstä. Uhanalaisiksi luokitelluista eliölajeista joka viides elää maatalouden perinneympäristöissä.

Maatalouden tehostumisen myötä tämä eliölajien kirjo on huomattavasti kaventunut; osa lajeista on uhanalaistunut ja osa hävinnyt kokonaan. Muutokset näkyvät myös maatalousmaisemassa, joka on selkeästi yksipuolistunut viimeisten sadan vuoden kuluessa salaajituksen ja karjan laiduntamisen vähentymisen seurauksena hävittäen luonnonvaraisille eliöille tärkeitä elinympäristöjä. Myös tuotantokasvien ja -eläinten perimä on kaventunut jalostuksen myötä. Geneettisen monimuotoisuuden kannalta tärkeiden maatiaisrotujen ja -kasvien säilyminen on ollut lähinnä erilaisten suojeleuhjelmien, geenipankkien, museoiden ja asialle vihkiytyneiden harrastajien varassa.

Luonnon monimuotoisuuden hoito maatalous- ja maaseutupolitiikan rajapinnalla

Politiikkaohjelmia tarkasteltaessa monimuotoisuus tuntuisi olevan hyvin hoidossa, sillä monimuotoisuuden säilyttäminen ja edistäminen on kirjattu tavoitteeksi niin maatalouden ympäristötukijärjestelmään, maaseutupoliittisiin kokonaisuohjelmiin kuin kansalliseen geenivaraohjelmaan. Ympäristötukiohjelmassa monimuotoisuutta edistävät mm. suojakaistat- ja vyöhykkeet, talviaikainen kasvipeitteisyys sekä perinnebiotoopit ja kosteikot. Uutena toimenpiteenä vuosien 2007–2013 ohjelmassa perustukseen sisältyy monimuotoisuuskartoitus. Lisäksi paikalliset toimintaryhmät voivat yksittäisten viljelijöiden lisäksi hakea maatalouden erityisympäristötukia arvokkaiden monimuotoisuuskohteiden kuten perinnebiotooppien sekä monitoiminnallisten kosteikkojen perustamiseen ja hoitamiseen.

Maaseutupolitiikassa maatalousympäristöjen monimuotoisuus on katsottu yhdeksi maaseudun elinkeinotoiminnan kehittämisen voimavaraksi sekä asumisen vetovoi-matekijäksi. Monimuotoisuutta voisi tuotteistaa maisemanhoitopalveluina, matkailu-maisemina ja -elämyksinä tai kasvatustaivai hoivapalveluina tai alkuperäisrotutuotteina. Vaikka monia onnistuneita käytännön toimia voidaan nimetä, monimuotoisuuden vähenemistä ei ole saatu hallintaan toivotulla tavalla. Onkin paikallaan kysyä, miten hyvin politiikkatavoitteet kohtaavat maaseudulla asuvien ihmisten näkemykset siitä, mitä maatalousympäristöjen monimuotoisuus on ja miten sitä tulisi edistää.

Monimuotoisuuden monet tulkinnat

Lammin kunnassa toteutettu tutkimus¹ selvitti viljelijöiden, muiden maaseudun asukkaiden ja vapaa-ajan asukkaiden näkemyksiä maatalousympäristöjen monimuotoisuudesta.

¹ Soini, K. 2007. *Beyond the ecological hot spots: Understanding local residents' perceptions of biodiversity of agricultural landscapes*. Turun yliopiston julkaisu. Sarja II, osa 206. Turun yliopisto, Turku.

desta. Tutkimuksen mukaan maaseudun asukkaat katsovat maatalouden tärkeimmäksi tehtäväksi avoimien, hyvin hoidettujen viljelymaisemien tuottamisen, ja tästä syystä elinkeinon jatkuvuus tulisi turvata. Tämän tavoitteen rinnalla monimuotoisuuteen liittyvät erityistavoitteet, kuten suojakaistat ja pientareet, luonnonvaraisten kasvi- ja eläinlajien vaaliminen peltoympäristössä jäivät helposti toissijaisiksi. Sen sijaan, peltoviljelyyn liittyvän monimuotoisuuden kannalta viljelykierron yksipuolisuus nousi asukkaiden puheissa yllättävän tärkeäksi asiaksi. Tilakoon suureneminen ja tuotantotapojen tehostumisen asukkaat kokivat ristiriitaiseksi monimuotoisuuden edistämisen kanssa, mutta paluuta pienimuotoisempaan, monimuotoisuutta edistävempään maatalouteen ei pidetty mahdollisena.

Monimuotoisuuden kehitystä seurataan tavallisesti lajistossa tapahtuvien muutosten avulla. Maaseudun asukkaat havainnoivat erityisesti lintulajistossa tapahtuvia muutoksia. Sen sijaan kasvillisuudessa tapahtuvat muutokset kilpistyivät usein arviointiin siitä, miten hoidettu maisema on. Perinneympäristöjen, vanhojen laitumien, kuivien kotojen ja niittyjen ja latojen häviäminen maaseutumaisemasta on usein esillä maatalousympäristöjen monimuotoisuudesta keskusteltaessa. Maaseudun asukkaat yhdistävät karjan laiduntamisen vähenemisen monien lintu- ja kasvilajien taantumiseen ja häviämiseen ja kokivat esteettisesti miellyttävien perinneympäristöjen vähenemisen valitettavana. Perinneympäristöjen avoimena pitäminen katsotaan kuitenkin työlääksi ja keinotekoiseksi ilman laiduntavaa karjaa. Myös viljelijöiden näkökulmasta laidunten perustaminen ja ylläpitäminen oli monitahoinen asia. Kaiken kaikkiaan luonnon monimuotoisuus miellettiin liittyvän pikemminkin metsiin ja vesistöjen läheisyyteen, kuin maatalousympäristöihin.

Monimuotoisuus sosiaalisen ja kulttuurisen vuorovaikutuksen lähteenä

Maaseudun asukkaat muodostavat sosiaalisesti ja kulttuurisesti hajanaisen ryhmän. Yksittäisten ihmisten elämänpiiri, kiinnostus lähiympäristöön ja tietoisuus luonnosta vaihtelee suuresti. Metsästystä harrastavilla maaseudun asukkailla on usein kaikkein monipuolisin näkemys maatalousympäristöjen monimuotoisuudesta ja kiinnostusta monimuotoisuutta edistäviin toimiin. Voisikin ajatella, että monimuotoisuutta tulisi jalkauttaa maaseudulla ihmisille luontaisten kiinnostusten kohteiden, kuten juuri metsästysharrastuksen kautta. Siinä mielessä ympäristötuen laajennus paikallisten toimintaryhmien suuntaan tuntuu oikealta ratkaisulta.

Tutkimuksen mukaan maatalousympäristöjen monimuotoisuuteen liittyvät näkemykset ovat paikallistasolla vielä kovin hajanaisia. Maatalousympäristöihin liittyvä luonnon monimuotoisuus hakee paikkaansa ihannemaiseman ja maatalouden kehityksen realiteettien välimaastosta. Vaikka maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuus näyttäisi olevan maaseudun asukkaiden elämänpiirissä melko marginaalinen ja pikemminkin henkilökohtainen kuin yhteisöllinen kokemus, asia koetaan myönteiseksi. Monimuotoisuuden edistäminen ei siis paikallisella tasolla ole politisoitunut samoin kuin maatalouden vesiensuojelu.

Maatalousympäristöjen monimuotoisuus on maaseudun tärkeä voimavara, ja kunkin maaseutualueen tulee löytää omat erityiset vahvuutensa ja haasteensa, johon monimuotoisuutta koskevat toimet kannattaa kohdistaa. Vaikka maanomistus ja maataloustuotannolliset seikat asettavat omat reunaehdonsa maatalousympäristöjen monimuotoisuuden hoidolle, monimuotoisuus voi parhaimmillaan yhdistää paikallisia asukkaita ja edistää maaseudun ja kaupungin välistä vuorovaikutusta. Tästä on jo lupaavia esimerkkejä monin paikoin.

Lähteet

AC Nielsenin lehdistöiedotteet.

Berkum, S. van, Roza, P. & Belt, J. 2007. Long-term perspectives for the Russian agri-food sector and market opportunities for the Dutch agribusiness. LEI, The Hague. 73 s.

C.A.P. Monitor. A continuously up-dated information service on the CAP of the EU. Agra Europe.

Elinkeinoelämän keskusliitto. Saatavilla: <http://www.ek.fi>.

Elintarviketeollisuusliitto. Toimintakertomus vuosilta 2005 ja 2006. Saatavilla: <http://www.etl.fi/ETT>. Elintarviketieto oy – Food Facts LTD:n tilastot, markkinakatsaukset, kulutus ja tuotantoennusteet.

Eurostatin tilastot.

Eurostat Trade database. Saatavilla: <http://fd.comext.eurostat.cec.eu.int/xtweb/>

EVIRA. Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen tilastot.

FAOSTAT Trade database. Saatavilla: <http://faostat.fao.org/site/535/default.aspx>

Finfood. Saatavilla: <http://www.finfood.fi>.

Hevostietokeskus.

Ilmatieteenlaitos. Ilmatieteenlaitoksen tilastot.

Kuluttajatutkimuskeskus. Saatavilla: <http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/>

Kasvistieto oy:n tilastot.

Kauppapuutarhaliitto ry:n tilastot.

Kemira Agron tilastot.

KTM Toimialaraportit, Toimiala-Infomedia, Saatavilla: <http://www.toimialaraportit.fi>.

Maanmittauslaitos. Kiinteistöjen kauppahintatilasto.

Maaseudun Tulevaisuus -lehti.

Maaseutumatkailun teemaryhmän tilastot.

Maaseutupoliittinen erityisohjelma 2007-2010, Maaseutupoliittikan yhteisryhmä YTR. Saatavilla <http://www.maaseutupoliitikka.fi>.

METLA. Metsätutkimuslaitos. Metsätilastollinen vuosikirja.

MMM. Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavilla: <http://www.mmm.fi>.

Myyrä, S., Pouta, E., & Hänninen, H. 2008. Suomalainen pellonomistaja. Maa- ja elintarviketalous 115. 182 s.

OECD Agricultural Outlook

Paliskuntain yhdistyksen tilastot.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tilastot.

Russian Federal State Statistics Service. Saatavilla: <http://www.gks.ru/wps/portal/english>

SM. Sisäasiainministeriö. Saatavilla: <http://www.intermin.fi>.

Soini, K. 2007. Beyond the ecological hot spots: Understanding local residents' perceptions of biodiversity of agricultural landscapes. Turun yliopiston julkaisua. Sarja II, osa 206. Turun yliopisto, Turku.

Suomen Hippos ry:n tilastot.

Suomen Kylätoiminta ry. Saatavilla: <http://www.maaseutuplus.fi>.

Suomen Ratsastajainliitto ry:n tilastot.

Suomen säädöskokoelma.

Suomen turkiseläinten kasvattajain liiton tilastot.

Teollisuuden ja työnantajain keskusliitto. Palkkatilasto.

Tiainen, J., Kuussaari, M., Laurila, I. & Toivonen, T. (toim.) 2004. Elämää pellossa. Suomen maatalousympäristön monimuotoisuus. Edita, Helsinki.

Tike. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Maatilarekisteri, Maatilatilastollinen vuosikirja, Puutarhayritysrekisteri, Tietokappa, Viljavaaka, Hanke 2000-rekisteri.

Tilastokeskus. Kansantalouden tilinpito, Kuluttajahintatilasto, Maatilatalouden tulo- ja verotilasto, Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto, Suomen tilastollinen vuosikirja, Yritys- ja toimipaikka-rekisteri.

Tullihallitus. Ulkomaankauppatilasto.

Työministeriö. Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirjaesitys 2007-2013. Saatavilla <http://www.mol.fi>.

Valtion talousarvioesitys 2008. Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2008.

Valtiovarainministeriö. Taloudellinen katsaus, tammikuu 2008.

Virolainen, M. 2006. Russian Agricultural and Food Sector in Transition, TRADEAG Research Project. Pellervo Economic Research Institute, Helsinki. 56.

Ylä-Kojola, A. 2006. Assessment of Russian Food Processing Industry – Finnish Perspective, Lappeenranta University of Technology, Northern Dimension Research Centre, Lappeenranta. 137 s.

Maatalouden tuottajahintaindeksi ja maatalouden tuotantovälineiden ostohintaindeksi alaindeksineen (2000=100).¹

	Tuottajahinta- indeksi ²	Tuotantovälineiden ostohintaindeksi			Rakennukset
		Yhteensä	Tarvikkeet ja palvelut	Investoinnit	
2007	108,8 ^e	122,1	119,1	129,0	132,5
2006	103,2	116,1	113,7	121,6	120,5
2005	98,9	110,8	108,2	116,8	114,0
2004	101,5	107,1	105,1	111,8	109,5
2003	99,0	104,2	102,5	108,1	106,3
2002	103,7	102,8	101,5	105,5	104,6
2001	105,2	102,2	101,8	103,1	102,4
2000	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1999	96,6	95,0	94,2	97,2	96,4
1998	101,3	96,2	96,4	95,1	95,1
1997	102,5	97,5	98,4	94,0	93,7
1996	108,1	95,6	96,4	92,5	89,7
1995	103,6	94,2	94,6	92,3	90,5

¹Indeksit perustuvat EU:n indeksiluokituksiin.

²Sisältää myös turkistuotannon.

Lähde: Tilastokeskus.

Eräitä lukuja maatalouden rakenteesta.

	Maatilojen ¹ lukumäärä 1 000 kpl	Tilojen ¹ keskikoko, ha	Maidon- lähettäjien lkm 1 000 kpl	Maatalouden työlliset ² 1 000 henkeä	% työllisistä
2007	67	34,4	13	89	3,6
2006	69	33,3	15	91	3,7
2005	70	33,0	16	93	3,9
2004	72	31,5	17	93	3,9
2003	74	30,6	18	99	4,2
2002	75	30,0	19	106	4,5
2001	77	29,1	21	112	4,7
2000	80	28,0	22	118	5,1
1999	24	121	5,3
1998	88	25,0	26	120	5,4
1997	90	24,0	28	130	6,0
1996	94	22,9	30	133	6,3
1995	100	21,7	32	141	6,7
1994	115	19,2	34	153	7,4
1993	116	18,8	35	154	7,4
1992	121	18,1	36	166	7,5
1991	126	17,7	40	177	7,5

¹Tuotantotoimintaa harjoittavat ns. aktiivitalat.

²Vuosien 1997–1998 aikana tehdyn muutosten mukaiset korjatut luvut.

Lähteet: Tike, Työministeriö.

Eläinten lukumäärä kesäkuun laskennan mukaan sekä lehmien keskituotos.

	Lehmiä 1 000 kpl	Keskituotos l/lehmä	Sikoja 1 000 kpl	Kanoja 1 000 kpl
2007 ¹	296	7 796	1 448	3 134
2006 ¹	309	7 646	1 436	3 103
2005 ¹	319	7 505	1 401	3 128
2004 ¹	324	7 404	1 365	3 069
2003 ¹	334	7 251	1 375	3 016
2002 ¹	348	7 117	1 315	3 212
2001 ¹	355	6 932	1 261	3 202
2000 ¹	364	6 786	1 296	3 110
1999 ¹	372	6 443	1 351	3 361
1998 ¹	383	6 225	1 401	3 802
1997 ¹	391	6 183	1 467	4 152
1996 ¹	392	5 993	1 395	4 184
1995 ¹	399	5 982	1 400	4 179
1994	417	5 869	1 298	4 090
1993	426	5 648	1 273	4 025
1992	428	5 613	1 298	3 969
1991	446	5 619	1 344	4 138
1990	490	5 547	1 394	4 845

¹1.5.

Lähde: Tike.

Pääravinteiden myynti peltolannoitteissa lannoitusvuosittain, kg/ha ja hehtaarisato, ry/ha.

	Typpi kg/ha	Fosfori kg/ha	Kalium kg/ha	Ry-sato (ml. oljet) ry/ha
2006–07	73,5	7,9	24,6	..
2005–06	73,9	8,6	25,3	4 673
2004–05	75,0	9,2	25,9	4 826
2003–04	76,5	9,3	26,4	4 630
2002–03	80,0	9,8	27,8	4 478
2001–02	80,5	10,1	28,3	4 692
2000–01	83,2	10,8	31,1	4 531
1999–00	84,2	10,4	30,5	4 900
1998–99	81,0	11,0	31,1	3 146
1997–98	85,0	11,4	32,6	2 980
1996–97	86,0	11,8	32,5	3 816
1995–96	92,3	16,1	34,3	3 736
1994–95	101,6	20,0	38,5	3 655
1993–94	94,1	19,0	40,0	3 810
1992–93	94,3	19,4	39,8	3 912
1991–92	92,8	19,9	39,7	3 269

Lähde: Tike.

Maatalouden (pl. puutarhatalous) kokonaislaskelma käyvin hinnoin, milj. euroa.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e
KASVINVIJELYTUOTTO							
Ruis	7,7	7,1	6,1	5,1	3,4	3,2	10,8
Vehnä	52,3	48,9	55,2	54,6	53,3	50,9	89,2
Ohra	99,2	80,4	69,3	67,1	64,3	73,9	142,1
Kaura	72,1	56,3	45,5	36,9	33,5	31,9	66,6
Ruokaperuna	43,1	50,3	38,5	51,2	47,0	33,1	61,1
Teollisuusperuna	19,5	22,7	18,2	19,2	19,6	17,2	19,1
Sokerijuurikas	61,6	47,8	56,8	60,9	51,4	42,8	22,8
Öljykasvit	21,7	22,2	19,8	13,2	18,7	26,7	33,6
Muu kasvinviljely	5,8	6,1	10,5	10,8	8,1	9,1	10,2
Kasvinviljelytuotto yhteensä	383,0	342,0	319,9	319,0	299,3	288,7	455,5
KOTIELÄINTUOTTO							
Maito	867,5	888,9	871,1	844,0	814,2	811,7	858,1
Naudanliha ilman pikkuvasikanlihaa	185,4	168,7	185,5	185,0	177,7	184,6	195,5
Sianliha	261,1	255,9	229,7	246,1	261,6	262,0	280,9
Lampaanliha	1,0	1,2	1,1	1,3	1,3	1,4	1,6
Siiplikarjanliha	92,0	104,2	110,2	111,1	104,5	100,9	112,0
Kananmunat	40,5	45,4	42,4	41,8	34,9	35,4	43,9
Muu kotieläintuotanto	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Kotieläintuotto yhteensä	1447,9	1464,6	1440,2	1429,6	1394,4	1396,1	1492,3
Markkinahintainen tuotto yhteensä	1830,9	1806,6	1760,1	1748,6	1693,7	1684,9	1947,9
SATOVAHINKOKORVAUKSET							
	1,2	4,0	2,7	2,7	19,6	1,0	5,2
VUOKRATUOTTO							
Tuotantovälineistä	36,0	36,0	36,4	36,5	36,8	37,4	38,4
Rakennuksista ja maasta	29,3	29,3	29,6	29,7	30,2	31,7	31,8
Vuokratuotot yhteensä	65,3	65,3	66,0	66,2	67,0	69,1	70,2
TUET							
EU-tilatuki (2006 alkaen tilatukiosuus)						489,6	485,5
CAP-peittokasvituki	343,6	341,1	353,2	366,4	381,5	5,8	5,5
CAP-kotieläintuki	78,5	87,7	93,8	88,1	142,3	51,1	32,6
Muut EU-tulotuet (2006 alkaen muut tukiosuus)						29,7	15,8
Luonnonhaittakorvaus	418,4	422,1	419,4	420,2	418,3	417,1	418,2
Ympäristötuki	274,6	277,4	283,8	290,3	284,1	289,9	303,2
Pohjoinen eläinyksikkötuki	100,5	102,0	105,3	114,1	99,7	99,3	101,0
Muut kansalliset eläintuet	78,8	79,6	80,0	78,9	65,1	59,5	56,8
Muut kansalliset hehtaarituet	126,7	132,9	147,4	148,1	221,7	230,3	223,1
Tuotantotuet							
- maito	215,7	230,4	211,5	228,0	185,5	162,9	166,8
EU-järjestelmän mukaiset tuet yhteensä	1115,1	1128,4	1150,1	1165,0	1226,2	1283,2	1260,7
Kansalliset tuet	521,7	544,9	544,2	569,1	572,0	551,9	547,6
Tukituotot yhteensä	1636,8	1673,3	1691,6	1734,1	1798,2	1835,1	1808,3
MAATALOUDEN KOKONAISTUOTTO YHTEENSÄ	3534,2	3549,2	3520,5	3551,6	3578,4	3590,1	3831,6

Maatalouden (pl. puutarhatalous) kokonaislaskelma käyvin hinnoin, milj. euroa.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e
MAATALOUDEN KUSTANNUKSET							
Väkilannoitteet	177,0	180,0	176,9	166,5	169,9	175,2	176,1
Maatalouskalkki	29,4	32,5	22,8	20,0	21,2	26,9	20,2
Väkirehut	384,5	383,9	346,0	350,5	341,0	335,8	372,5
Rehunsäilöntäaineet	21,0	21,0	20,8	21,6	22,2	23,2	24,1
Kasvinsuojeluaineet	51,8	49,8	59,2	60,2	64,1	61,0	66,3
Ostosiemenet	42,0	41,0	46,9	57,5	60,4	57,4	58,3
Poltto- ja voiteluaineet	145,2	145,2	135,6	157,5	199,6	219,8	228,9
Sähkö	65,4	66,4	79,0	80,0	78,9	83,9	89,7
Maatalouden poltto- ja tarvepuu	11,2	11,2	7,5	7,5	7,6	7,7	7,9
Eläinten tuonti- ja välityskustannus	9,2	5,6	5,7	5,9	6,9	7,3	7,3
Yleismenot	271,5	272,0	273,1	280,8	290,0	303,1	314,3
Palkkakustannus							
- palkat	81,0	81,0	90,0	92,1	97,6	100,0	102,2
- sosiaalikulut	56,1	54,6	60,8	63,2	66,8	68,6	70,0
Koneet ja kalusto							
- poistot	344,8	354,8	366,1	381,3	402,2	417,4	432,6
- kunnossapito	139,4	146,4	149,8	155,0	160,0	168,5	174,2
Työvälineet ja laitteet	43,9	44,0	43,9	45,8	48,3	50,1	52,0
Rakennukset ja rakennelmat							
- poistot	231,9	232,0	235,9	243,1	251,0	264,4	289,9
- kunnossapito	40,8	41,6	42,6	43,5	44,9	46,6	50,0
Salaojat, sillat, aidat, yms.							
- poistot	66,3	67,0	68,1	70,2	73,1	77,0	84,5
- kunnossapito	21,1	21,1	21,6	22,1	23,0	23,9	25,6
Velkojen korot	138,6	137,3	126,8	128,4	122,1	122,7	140,4
Vuokramenot							
- tuotantovälineistä	40,7	41,0	41,5	41,5	42,2	43,0	44,0
- maasta	80,4	81,0	81,9	82,1	84,2	88,3	88,7
Maatalousyrittäjiltä peritty kustannus							
- tapaturmavakuutusmaksusta	9,4	9,4	11,8	11,7	11,6	11,8	12,1
- sijaisavusta	12,1	13,0	15,2	15,6	16,2	16,0	16,4
- viikkovapaasta	3,5	3,8	4,4	5,2	5,5	6,5	5,7
MAATALOUDEN KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	2518,1	2536,4	2533,9	2608,8	2710,8	2806,2	2953,6
MAATALOUSTULO ILMAN PUUTARHATALOUTTA	1016,1	1012,8	986,6	942,8	867,6	783,9	878,0

Puutarhatalouden kokonaislaskelma käyvin hinnoin, milj. euroa.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e
AVOMAATUOTANTO							
Vihannekset	73,4	80,0	83,3	80,0	76,2	82,1	84,1
Marjat ja hedelmät	28,5	37,0	39,2	37,2	35,6	37,0	43,4
Muut	18,5	20,2	20,2	21,2	21,2	21,2	22,3
Yhteensä	120,4	137,2	142,7	138,4	133,0	140,3	149,7
KASVIHUONETUOTANTO							
Koristekasvit	89,7	110,1	99,6	104,8	96,6	93,8	95,3
Vihannekset	101,6	112,9	115,2	119,0	124,3	140,8	129,3
Yhteensä	191,3	223,1	214,8	223,8	220,8	234,6	224,6
Markkinahintainen tuotto yhteensä	311,8	360,3	357,5	362,2	353,8	375,0	374,3
TUET							
Kasvihuonetuki	40,9	40,5	40,3	40,1	40,1	39,1	38,2
Avomaan puutarhatuotteiden tuki	2,5	2,0	1,9	2,0	2,0	2,0	1,9
Muut tuet	10,5	7,9	11,4	11,8	11,9	14,6	19,1
Yhteensä	53,9	50,4	53,6	53,9	54,0	55,8	59,2
PUUTARHATALOUDEN KOKONAISTUOTTO YHTEENSÄ	365,7	410,7	411,1	416,1	407,8	430,7	433,5
KUSTANNUKSET							
Lannoitteet ja kalkki	7,9	7,7	7,6	7,8	8,2	8,5	8,9
Kasvinsuojelu	5,1	5,0	5,6	5,6	5,5	5,3	5,2
Siemenet, sipulit, taimet	14,5	14,1	13,6	13,4	13,9	13,6	14,5
Muut aineet ja tarvikkeet	34,7	34,8	34,8	35,7	36,7	38,6	40,4
Palkkakustannus	74,5	69,7	65,2	74,7	75,9	79,7	80,2
Poltto- ja voiteluaineet	15,4	14,6	15,7	17,8	23,4	25,8	25,6
Sähkö	17,1	17,8	21,5	21,8	21,5	23,2	24,2
Velkojen korot	16,4	15,2	15,2	14,5	13,5	13,5	14,1
Koneiden ja kaluston poistot	20,9	21,9	22,3	23,3	24,7	25,4	26,4
Rakennusten poistot	20,3	20,7	21,0	21,7	22,5	23,8	26,1
Salaojien yms. poistot	1,6	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9	2,1
Muut kustannukset	51,3	52,0	52,7	50,5	52,1	53,7	55,9
PUUTARHATALOUDEN KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	279,7	275,2	276,9	288,6	299,8	313,1	323,5
PUUTARHATULO	86,0	135,4	134,2	127,6	108,0	117,6	110,0

Maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskelma käyvin hinnoin, milj. euroa.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e
MAATALOUSTUOTTO	3534,2	3549,3	3520,5	3551,6	3578,4	3590,1	3831,6
PUUTARHATUOTTO	365,7	410,7	411,1	416,1	407,8	430,7	433,5
TUOTTO YHTEENSÄ	3899,9	3960,0	3931,6	3967,7	3986,3	4020,8	4265,1
MAATALOUSHUSTANNUKSET	2518,1	2536,4	2533,9	2608,8	2710,8	2806,2	2953,6
PUUTARHATALOUSHUSTANNUKSET	279,7	275,2	276,9	288,6	299,8	313,1	323,5
KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	2797,8	2811,6	2810,8	2897,3	3010,6	3119,4	3277,1
MAA- JA PUUTARHATALOUDEN MAATALOUSTULO	1102,1	1148,3	1120,7	1070,4	975,6	901,4	988,0

Maatalouden tuet¹.

EU:N KOKONAAN TAI OSITTAIN RAHOITAMAT TUET VUONNA 2008, €/hehtaari tai €/yksikkö

Tukialue	A	B	C1	C2	C2pohj.	C3	C4
CAP-TULOTUKI, €/ha							
Tilatuki, €/ha	246,6	195,8	195,8	152,7	152,7	152,7	152,7
Sonnipalkkion lisäosa, €/eläinyksiköiden keskimäärä	63	63	63	63	63	63	63
Härkäpalkkion lisäosa, €/eläinyksiköiden keskimäärä	45	45	45	45	45	45	45
Tärrkelysperunan lisäosa, €/viitekauden tärrkelystonnien keskiarvo	17,69	17,69	17,69	17,69	17,69	17,69	17,69
Maitolisäosa, €/viitetonni	24,49	24,49	24,49	24,49	24,49	24,49	24,49
Sokerijuurikkaan lisäosa, €/perustoimituskauden tonni	65,54	65,54	65,54	65,54	65,54	65,54	65,54
PELTOKASVIEN TUOTANTOPALKKIO²	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
CAP-ELÄINTUKI, €/eläinyksikkö							
Sonnipalkkio	157,5	157,5	157,5	157,5	157,5	157,5	157,5
Härkäpalkkio	112,5	112,5	112,5	112,5	112,5	112,5	112,5
Emolehmäpalkkio	200	200	200	200	200	200	200
Uuhipalkkio ³	10,5	10,5	10,5	10,5	10,5	10,5	10,5
Teurastetut sonnit	80	80	80	80	80	80	80
Teurastetut hiehot	80	80	80	80	80	80	80
LFA-TUKI, €/ha⁴							
LFA-tuki	150	200	200	210	210	210	210
LFA-lisäosa ⁵							
- perusosa	20	20	20	25	25	25	25
- kotieläintilan korotus	80	80	80	80	80	80	80
YMPÄRISTÖTUKI, €/ha							
	Kasvinviljelytila		Kotieläintila				
Vilja, öljykasvit, valkuaiskasvit, nurmet		93					107
Ryhmän 1 puutarhakasvit (avomaan vihannekset ym.)		450					450
Ryhmän 2 puutarhakasvit (marja- ja hedelmäkasvit)		484					484
Kasvipeitteinen kesanto (tuki vain velvoitekesannolle)		39					39
Eräät siemenmaustekasvit		181					181

Ympäristötuen lisätoimenpiteet: A-, B- ja C-tukialueet: vähennetty lannoitus 10 €/ha, typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla 23 €/ha, lannanlevitys kasvukaudella 27 €/ha, peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus 11 €/ha, ravinnetaseet 18 €/ha.

Vain A- ja B-tukialueilla valittavat lisätoimenpiteet: peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys 30 €/ha, peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys 45 €/ha, viljelyn monipuolistaminen 24 €/ha, laajaperäinen nurmituotanto 55 €/ha ja kerräjäkasvien viljely 13 €/ha.

Puutarhatilojen lisätoimenpiteet (A-, B- ja C tukialueet): typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla 90 €/ha, katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla 256 €/ha ja tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö 144 €/7 ha.

Ympäristötuen erityistukisopimukset: sopimusten tukitaso 54–500 €/tukiyksikkö.

¹ Mukana ovat keskeisten tuotteiden tuet, eikä taulukko näin ollen kata kaikkia tukia.

² Maksimitukitaso. Tukikelpoisia kasveja ovat syysruis, syysvehnä, ruisvehnä, syyskylvöinen speltivehänä, syysrapsi, syysrypsi, kevät-rapsi, kevätrypsi, auringonkukka, soijapapu, härkäpapu, makea lupiini, öljypellava, kuitupellava, kuituhamppu, peltoherne (eli ruoka- ja rehuherneet) sekä vilja- ja valkuaiskasvien seoskasvustot.

³ Maidontuotantoeläimet 8,4 €/eläin. Lisäksi epäsuotuisten maatalousalueiden LFA-lisä on 3,5 euroa uutta kohden.

⁴ Kotieläintilaksi katsotaan LFA-tuessa tila, jolla eläintiheys on vähintään 0,4 EY/ha tai tilalla on koko sitoumuskauden vähintään 10 eläinyksikköä ja eläintiheys on vähintään 0,2 EY/ha.

⁵ LFA-tuen lisäosaan kohdistuu leikkauksia maksukattojen vuoksi. Vuonna 2007 tukea maksettiin 96,1 % hehtaarikohtaisesta maksimimäärästä.

	Yksikkö	2003 €/yks	2004 €/yks	2005 €/yks	2006 €/yks	2007 €/yks	2008 €/yks
KANSALLISET TUET							
ETELÄ-SUOMEN KANSALLINEN TUKI, POHJOINEN TUKI JA KASVINVIJELYYN TUKI							
Eläinyksikkökohtainen tuki							
Kotieläintuki emolehmistä							
A ja B	€/ey	63	133	86	83	79	73
C1	€/ey	269	309	299	296	295	295
C2	€/ey	269	309	299	296	295	295
C2pohj. ja saaristo	€/ey	345	385	375	372	371	371
C3	€/ey	420	460	450	447	446	446
C4	€/ey	605	645	635	632	631	631
Kotieläintuki sonneista yli 6 kk							
A ja B	€/ey	336	336	219	211	205	187
C1	€/ey	412	477	415	417	414	414
C2	€/ey	420	485	423	425	422	422
C2pohj. ja saaristo	€/ey	496	561	499	501	498	498
C3	€/ey	572	637	575	577	574	574
C4	€/ey	757	822	760	762	759	759
Kotieläintuki uuhista							
A ja B	€/ey	333	333	212	207	188	184
C1	€/ey	412	482	404	399	390	390
C2	€/ey	420	490	412	407	398	398
C2pohj. ja saaristo	€/ey	496	566	488	483	474	474
C3P1-P2	€/ey	824	894	816	811	935	935
C3P3-P4	€/ey	925	995	917	912	1049	1049
C4P4	€/ey	1110	1180	1102	1097	1225	1225
C4P5	€/ey	1110	1180	1102	1097	1225	1225
Kotieläintuki siat							
A ja B	€/ey	285	266	215	206	198	176
C1	€/ey	297	278	296	284	284	288
C2	€/ey	297	278	268	258	246	250
C2pohj. ja saaristo	€/ey	378	359	308	300	290	293
C3	€/ey	378	359	308	300	290	293
C4	€/ey	378	359	308	300	290	293
Kotieläintuki kanat							
A ja B	€/ey	275	257	207	203	201	166
C1	€/ey	275	257	259	264	276	276
C2	€/ey	278	260	238	242	240	240
C2pohj. ja saaristo	€/ey	364	348	288	292	290	290
C3	€/ey	431	413	355	359	357	357
C4	€/ey	431	413	355	359	357	357
Kotieläintuki muu siipikarja							
A ja B	€/ey	252	234	196	186	183	154
C1	€/ey	252	234	243	242	251	253
C2	€/ey	257	239	225	225	222	224
C2pohj. ja saaristo	€/ey	344	326	277	278	275	277
C3	€/ey	344	326	277	278	275	277
C4	€/ey	344	326	277	278	275	277
Pohjoiset teurastustuet							
Teurastetut sonnit C3–C4							
P1–P2	€/teur.eläin	131	131	131	131	131	131
P3–P4	€/teur.eläin	182	182	182	182	182	182
P5	€/teur.eläin	333	333	333	333	333	333

- Sikatalouden, kanojen ja muun siipikarjan kotieläintukia maksetaan vuonna 2008 C1-alueella 73% ja C2-alueella 85%:lle tuotannosta.
- Uuhien ja kuttujen kotieläintukia maksetaan vuonna 2008 C3-alueella 71% ja C4-alueella 78% tuotannosta.

	Yksikkö	2003 €/yks	2004 €/yks	2005 €/yks	2006 €/yks	2007 €/yks	2008 €/yks
Teurastetut hiehot							
A ja B	€/teur.eläin	108	150	119	121	120	144
C1	€/teur.eläin	210	210	210	270	269	269
C2	€/teur.eläin	210	210	210	270	269	269
C2pohj. ja saaristo	€/teur.eläin	259	259	259	319	318	318
C3	€/teur.eläin	301	301	301	361	360	360
C4	€/teur.eläin	387	387	387	447	446	446
Maidon tuotantotuki							
A ja B	snt/l	5,8	5,6	3,0	3,1	3,0	2,8
C1	snt/l	8,8	10,0	7,4	7,5	7,9	7,8
C2	snt/l	9,4	10,6	8,0	8,1	8,6	8,5
C2pohj.	snt/l	10,7	11,9	9,3	9,4	9,6	9,5
C3P1	snt/l	13,7	14,9	12,3	12,4	12,6	12,5
C3P2	snt/l	15,4	16,6	14,0	14,1	14,3	14,2
C3P3-P4	snt/l	18,0	19,2	16,6	16,7	16,9	16,8
C4P4	snt/l	22,7	23,9	21,3	21,4	21,6	21,5
C4P5	snt/l	31,9	33,1	30,5	30,6	30,8	30,7
Kasvinviljelyn tuki¹							
A-tukialue							
Vehnä	€/ha	105	88–115 ³	88–115 ³	88–105 ³	88–105 ³	
Ruis	€/ha	160	110–145 ³	99–129 ³	98–129 ³	98–129 ³	
Mallasohra	€/ha	84	73–96 ³	73–96 ³	73–84 ³	73–84 ³	
Rehuvilja	€/ha	9	4–6 ³	4–6 ³	4–6 ³	4–6 ³	
Rehunurmi ²	€/ha	202	125–164 ³	98–129 ³	98–129 ³	98–129 ³	
Öljykasvit	€/ha	143	108–142 ³	98–129 ³	98–129 ³	98–129 ³	
Sokerijuurikas	€/ha	202	125–164 ³	98–129 ³	98–129 ³	98–129 ³	
Tärkkelysperuna	€/ha	143	108–142 ³	98–130 ³	98–129 ³	98–129 ³	
Avomaanvihannekset	€/ha	446	346–425 ³	333–392 ³	320–392 ³	320–392 ³	
B-tukialue¹							
Vehnä	€/ha	105	88–115 ³	88–115 ³	88–105 ³	88–105 ³	
Ruis	€/ha	143	110–145 ³	98–129 ³	98–129 ³	98–129 ³	
Mallasohra	€/ha	84	73–96 ³	73–96 ³	73–84 ³	73–84 ³	
Rehuvilja	€/ha	9	4–6 ³	4–6 ³	4–6 ³	4–6 ³	
Rehunurmi ²	€/ha	202	125–164 ³	98–129 ³	98–129 ³	98–129 ³	
Öljykasvit	€/ha	143	108–142 ³	98–129 ³	98–129 ³	98–129 ³	
Sokerijuurikas	€/ha	202	125–164 ³	98–129 ³	98–129 ³	98–129 ³	
Tärkkelysperuna	€/ha	143	108–142 ³	98–130 ³	98–129 ³	98–129 ³	
Avomaanvihannekset	€/ha	395	346–425 ³	333–392 ³	320–392 ³	320–392 ³	
C1-tukialue¹							
Vehnä	€/ha	105	88	56	60	60	57
Ruis	€/ha	135	112	112	112	112	112
Mallasohra	€/ha	84	78	70	70	70	70
Rehuvilja	€/ha	9	0	0	0	0	0
Rehunurmi ²	€/ha	95	0	0	0	0	0
Öljykasvit	€/ha	140	115	100	100	100	100
Sokerijuurikas	€/ha	250	197	185	185	80	350
Tärkkelysperuna	€/ha	168	143	133	133	133	133
Avomaanvihannekset	€/ha	416	397	348	348	348	348
Peltokasvit ilman viljoja	€/ha	140	100	100	100	100	100

¹ Vuodesta 2004 lähtien kasvinviljelyn tuki on maksettu ympäristötuen kansallisen lisäosan muodossa. Vuonna 2007 lisäosaa maksetaan vain niille tiloille, joilla on vielä voimassaoleva ohjelmakauden 2000–2006 ympäristötukisopimus.

² A- ja B-alue ympäristötuen lisäosa, C-alue pohjoinen tuki

³ Rehunurmituki nautakarja-, lammas-, vuohi- ja hevostiloille.

- Tukitasoihin saattaa kohdistua leikkauksia maksukattojen vuoksi

		2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Yksikkö	€/yks	€/yks	€/yks	€/yks	€/yks	€/yks
C2 ja C2P-tukialueet¹							
Vehnä	€/ha	105	88	56	60	60	57
Ruis	€/ha	135	112	112	112	112	112
Mallasohra	€/ha	84	78	70	70	70	70
Rehuvilja	€/ha	9	0	0	0	0	0
Rehunurmi ²	€/ha	95	0	0	0	0	0
Öljykasvit (2008 vain C2)	€/ha	67	42	27	27	0	27
Sokerijuurikas	€/ha	250	197	185	185	80	350
Tärkkelysperuna	€/ha	168	143	133	133	133	133
Avomaanvihannekset	€/ha	416	397	348	348	348	348
Peltokasvit ilman viljoja (vain C2)	€/ha	101	54	57	27	27	27
C3-tukialue							
Rehuvilja	€/ha	9	0	0	0	0	0
Rehunurmi ²	€/ha	95	0	0	0	0	0
Avomaanvihannekset	€/ha	416	397	348	348	348	348
C4-tukialue							
Rehuvilja	€/ha	9	0	0	0	0	0
Rehunurmi ²	€/ha	95	0	0	0	0	0
Avomaanvihannekset	€/ha	416	397	348	348	348	348
Yleinen hehtaarituki viljelyalalta C2–C4³							
Viljat ja muut peltokasvit							
C2, C2P ja saaristo	€/ha	34	34	30	30	30	30
C3	€/ha	50	50	46	46	46	46
C4	€/ha	101	101	97	97	97	97
Muut kasvit							
C2, C2P ja saaristo	€/ha	34	34	35	35	35	35
C3	€/ha	50	50	51	51	51	51
C4	€/ha	101	101	102	102	102	102
Nuorten viljelijöiden hehtaarituki C1–C4							
Kasvihuonetuki A ja B							
yli 7 kk	€/m ²	11,4	11,4	11,4	11,4	11,3	10,7
2–7 kk	€/m ²	5,7	5,7	5,3	4,8	4,3	3,9
Kasvihuonetuki C1 ja C2⁴							
yli 7 kk	€/m ²	12,0	12,0	12,8	12,8	12,7	12,7
2–7 kk	€/m ²	6,0	6,0	5,9	5,3	4,8	4,8
Kasvihuonetuki C2P							
yli 7 kk	€/m ²	12,0	12,0	11,4	11,4	11,3	13,3
2–7 kk	€/m ²	6,0	6,0	5,3	4,8	4,3	5,0
Kasvihuonetuki C3–C4							
yli 7 kk	€/m ²	12,0	12,0	11,4	11,4	11,3	11,3
2–7 kk	€/m ²	6,0	6,0	5,3	4,8	4,3	4,3
Puutarhatuotteiden pohjoinen varastointituki (max.)							
A- ja B-tukialueet							
Varastot lämpösäätelyjärjestelmällä	€/m ³	14,5	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2
Muut varastot	€/m ³	10,1	9,8	9,8	9,8	8,8	8,8
C-tukialueet							
Varastot lämpösäätelyjärjestelmällä	€/m ³	14,5	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2
Muut varastot	€/m ³	12,6	9,8	9,8	9,8	8,8	8,8

¹ A- ja B-alue ympäristötuen lisäosa, C-alue pohjoinen tuki, ² Rehunurmituki nautakarja-, lammas-, vuohi- ja hevostiloille, ³ Yleisen hehtaarituen tasoa korotetaan erillisillä päätöksillä 9 eurolla/hehtaari, ⁴ Tukikerroin on vuonna 2008 C1–C2 alueilla 0,89, C2P alueella 0,85 ja C3–C4 alueilla 1,00

Eläinyksiköiden muuntokertoimet kansallisissa tuissa

Eläinyksikkö		Eläinyksikkö	
Emolehmät	1	Kutut	0,48
Emolehmäehot, yli 2 vuotta	1	Emakot, karjut	0,7
Emolehmäehot, 8 kk–2 vuotta	0,6	Kanat, mukaan lukien emokanat	0,013
Sonnit ja härät, yli 2 vuotta	1	Broilerit	0,0053
Sonnit ja härät, 6 kk–2 vuotta	0,6	Broileriemot	0,025
Uuhet	0,15	Hanhit-, ankk- ja kalkkunaemot	0,026
		Eläinyksikkö	0,013
		Sorsa- ja fasaaniemot, tarhatut	
		Hevoset	
		- siitostammat (hevoset ja ponit)	1
		- suomenhevoset, vähintään 1 vuotta	0,85
		- 1–3-vuotiaat muut hevoset ja ponit	0,6

Eläinyksiköiden muodostaminen lihasikojen, nuorien siitosemakoiden, nuorien siitoskarjujen, kalkkunoiden, hanhien, ankkujen sekä tarhattujen sorsien ja fasaaniemien osalta

13 teurastettua lihasikaa	1 ey	585 teurastettua ankkua	1 ey
13 siitokseen myytyä nuorta emakkoa tai karjua	1 ey	1 375 teurastettua tarhattua sorsaa	1 ey
223 teurastettua kalkkunaa	1 ey	1 375 teurastettua tarhattua fasaania	1 ey
325 teurastettua hanhea	1 ey		

MTT Taloustutkimuksen julkaisuja

- No 98 Lehtonen, H. 2001. Principles, structure and application of dynamic regional sector model of Finnish agriculture. 265 p.
- No 99 Vihinen, H. 2001. Recognising Choice. A Study of the Changing Politics of the Common Agricultural Policy through an Analysis of the MacSharry Reform Debate in Ireland and the Netherlands. 247 p.
- No 100 Peltola, J. 2002. Three Approaches to Mathematical Models for Finnish Natural Resource Management. 97 p.
- No 101 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2002. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2002. 94 s.
- No 101a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2002. Finnish Agriculture and Rural Industries 2002. 94 p.
- No 102 Jansik, C. 2002. Determinants and Influence of Foreign Direct Investments in the Hungarian Food Industry in Central and Eastern European Context. An Application of the FDI-Concentration Map Method. 312 p.
- No 103 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2003. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2003. 94 s.
- No 103a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2003. Finnish Agriculture and Rural Industries 2003. 94 p.
- No 104 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2004. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2004. 94 s.
- No 104a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2004. Finnish Agriculture and Rural Industries 2004. 94 p.
- No 105 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2005. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2005 - Kymmenen vuotta Euroopan unionissa. 94 s.
- No 105a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2005. Finnish Agriculture and Rural Industries 2005 - Ten Years in the European Union. 94 p.
- No 105b Niemi, J. & Ahlstedt, J. (red.). 2005. Finlands lantbruk och landsbygdsnäringar 2005 - Tio år i Europeiska unionen. 94 s.
- No 106 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2006. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2006. 96 s.
- No 106a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2006. Finnish Agriculture and Rural Industries 2006. 96 p.
- No 107 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2007. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2007. 96 s.
- No 107a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2007. Finnish Agriculture and Rural Industries 2007. 96 p.

TALOUS-
TUTKIMUS

ECONOMIC
RESEARCH

EKONOMISK
FORSKNING

ISBN 978-951-687-147-2
ISSN 1458-2996

Vammalan Kirjapaino Oy
2008